REPREZENTARE, PUTERE ȘI INEGALITĂȚI DE GEN ÎN SCRUTINUL PARLAMENTAR 2025

Chișinău 2025

Acest produs a fost realizat de Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare, cu susținerea proiectului „Consolidarea rezilienței democratice în Moldova”, implementat de PNUD Moldova, în parteneriat cu UN Women Moldova și finanțat de Norvegia, Canada, Suedia și Danemarca. Conținutul acestui material aparține autorilor și nu reflectă în mod neapărat viziunea ONU, inclusiv a PNUD, a statelor membre ale ONU sau a donatorilor.

CUPRINS

INTRODUCERE 4

Capitolul I: CÂND TRADIȚIA UMBREȘTE EGALITATEA 6

PERCEPȚIILE ALEGĂTORILOR CU PRIVIRE LA PARTICIPAREA FEMEILOR ÎN VIAȚA POLITICĂ **7**

PERCEPȚIILE ALEGĂTORILOR CU PRIVIRE LA GRUPURILE SUBREPREZENTATE ÎN FUNCȚIILE DECISIVE **12**

IMPLICAREA ALEGĂTORILOR ÎN CAMPANIA ELECTORALĂ ȘI PERCEPȚIILE LOR **15**

CONSTATĂRILE CAPITOLULUI I **18**

METODOLOGIE **19**

Capitolul II: SCRUTINUL PARLAMENTAR 2025: RADIOGRAFIA UNEI COMPETIȚII ELECTORALE 21

REPREZENTAREA DE GEN PE LISTELE DE CANDIDAȚI **22**

REPREZENTAREA DE GEN ÎN PARLAMENTUL REPUBLICII MOLDOVA **29**

CONSTATĂRILE CAPITOLULUI II **33**

Capitolul III: CÂND RESURSELE CONTEAZĂ 35

VENITURILE CANDIDAȚILOR ȘI CANDIDATELOR LA FUNCȚIA DE DEPUTAT/Ă **36**

VENITURILE ȘI CHELTUIELILE ÎN CAMPANIA ELECTORALĂ **39**

CONSTATĂRILE CAPITOLULUI III **42**

Capitolul IV: CE NE PROMIT CANDIDAȚII ELECTORALI? 43

METODOLOGIA DE ANALIZĂ A PROGRAMELOR ELECTORALE **44**

INCLUZIUNE ȘI EGALITATE ÎN PROGRAMELE ELECTORALE **47**

CONSTATĂRILE CAPITOLULUI IV **57**

Capitolul V: ECRANUL ELECTORAL 59

REPREZENTAREA DISTRIBUȚIEI DE GEN ÎN SPAȚIUL MEDIATIC **60**

DEZBATERI ELECTORALE **60**

TALK-SHOW-URI **61**

ȘTIRI **63**

SPOTURI ELECTORALE **64**

CONSTATĂRILE CAPITOLULUI V **66**

Anexa nr. 1. Evaluarea programelor electorale **67**

Capitolul VI: MANAGEMENTUL ELECTORAL 69

CONSTITUIREA ORGANELOR ELECTORALE INFERIOARE **70**

STRUCTURA DE GEN A ORGANELOR ELECTORALE INFERIOARE **72**

CONSILIILE ELECTORALE DE CIRCUMSCRIPȚIE **72**

BIROURILE ELECTORALE ALE SECȚIILOR DE VOTARE **74**

RECOMANDĂRI 79

DESPRE CENTRUL PARTENERIAT PENTRU DEZVOLTARE 96

AUTORI și AUTOARE:

Alina ANDRONACHE

Natalia COVRIG

Alexandra ERMOLENCO

Cristina COJOCARU

Gheorghina DRUMEA

Marcel MORARU

Natalia REZNEAC

Veaceslav BĂTRÎNESCU

REDACTARE LINGVISTICĂ:

Galina PRECUP

GLOSAR

CPD – Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare
CEC – Comisia Electorală Centrală
PAS – Partidul Politic „Partidul Acțiune și Solidaritate”
PDA – Partidul Politic „Democrația Acasă”
PP CUB – Partidul Politic Coaliţia pentru Unitate şi Bunăstare
PP ALDE – Partidul Politic Alianța Liberalilor și Democraților pentru Europa
PNM – Partidul Politic Partidul Național Moldovenesc
PSDE – Partidul Politic Partidul Social Democrat European
PP MRM – Partidul Politic „Mișcarea Respect Moldova”
PP AUR – Partidul Politic „Alianţa pentru Unirea Românilor”
PP Moldova Mare – Partidul Politic „Moldova Mare”
PP LOC – Partidul Politic „Liga Orașelor și Comunelor”
PP NOI – Partidul Politic „Noua Opțiune Istorică”
PAM – Partidul Politic Alianța „Moldovenii”
PL – Partidul Liberal
BE PATRIOTIC – Blocul Electoral „Patriotic al Socialiștilor, Comuniștilor, Inima și Viitorul Moldovei”
BE ALTERNATIVA – Blocul Electoral „Alternativa”
BE ÎMPREUNĂ – Blocul Electoral „Împreună”
BE BUN – Blocul Electoral „Blocul Unirea Națiunii”
CI – Candidați Independenți
CECE II – Consiliile Electorale de Circumscripție de nivelul al doilea
CECE I – Consiliile Electorale de Circumscripție de nivelul întâi
BESV – Birourile Electorale ale Secțiilor de Votare
MAE – Ministerul Afacerilor Externe
APL – Autoritățile Publice Locale

INTRODUCERE

La 28 septembrie 2025, în Republica Moldova au avut loc alegeri parlamentare ordinare pentru desemnarea celor 101 deputați în Parlamentul Republicii Moldova de legislatura a XII-a, unicul organ legislativ și reprezentativ suprem al poporului. Scrutinul va fi declarat valabil dacă la urne se vor prezenta cel puțin o treime dintre alegătorii înscriși în listele electorale. Accesul în Parlament este condiționat de atingerea pragului electoral stabilit de legislație: 5% pentru partide politice, 7% pentru blocuri electorale și 2% pentru candidații independenți. Acest scrutin va reprezenta un test esențial pentru consolidarea democrației în Republica Moldova și pentru evaluarea modului în care sunt respectate principiile egalității de șanse și reprezentare echitabilă între femei și bărbați.

Scrutinele electorale nu sunt doar exerciții de vot, ci momente definitorii care indică nivelul de maturitate democratică al unei societăți. Ele oferă cadrul prin care putem observa în ce măsură principiile democratice, ne referim în special la egalitatea de gen, confirmate în legislație, sunt transpuse în realități practice și se reflectă în procesul de selectare și alegere a candidaților și candidatelor. Alegerile devin, astfel, un barometru al deschiderii societății către participarea echitabilă a femeilor și bărbaților în viața politică, relevând atât progresele obținute prin politici și mecanisme de reglementare, cât și barierele persistente – de la stereotipuri și percepții discriminatorii, până la acces inegal la resurse și vizibilitate publică.

Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare (CPD) monitorizează alegerile parlamentare și locale din perspectiva egalității de gen mai mult de 15 ani. Analiza alegerilor parlamentare ordinare din 28 septembrie 2025 a cuprins mai multe direcții: **(i)** modul în care bărbații și femeile sunt prezentați pe lista candidaților: respectarea cotei minime de reprezentare de 40% pentru ambele sexe în etapa de întocmire a listelor de candidați pentru alegerile parlamentare anticipate și poziționarea candidaților pe liste în conformitate cu cea mai recentă legislație (minimum patru candidați la fiecare zece locuri); **(ii)** veniturile și posibilitățile economice ale candidaților de sex masculin și feminin: analiza declarațiilor de venit ale candidaților și ale candidatelor și corelarea acestora cu prezența lor pe listele de candidați; **(iii)** accesul candidaților de sex masculin și feminin la mass-media: analiza acoperă patru tipuri de produse media: știri, talk-show-uri, dezbateri electorale și spoturi. Scopul monitorizării a fost de a identifica nivelul de prezență a femeilor, în general, în mass-media televizată în timpul campaniei electorale și corelarea acestora cu prezența pe listele de candidați; **(iv)** percepțiile alegătorilor asupra femeilor și bărbaților candidați: această analiză se bazează pe o cercetare a viziunilor cu privire la rolurile de gen în familie, gospodărie și societate; **(v)** programele electorale ale partidelor: examinarea angajamentelor politice privind egalitatea de gen și incluziunea, prin evaluarea măsurilor și promisiunilor formulate în programele electorale și a disponibilității partidelor de a sprijini inițiative legislative în acest domeniu; **(vi)** analiza de gen a organelor electorale ierarhic inferioare și a aparatului electoral: evaluarea componenței consiliilor de circumscripție, a birourilor electorale și a operatorilor din sistemul electronic, în vederea identificării gradului de respectare a principiului echilibrului de gen și a barierelor care pot limita participarea femeilor în structurile de administrare a alegerilor.

Capitolul I: CÂND TRADIȚIA UMBREȘTE EGALITATEA

Cum sunt văzute rolurile de gen în procesul decizional?

CONTEXT

Prezentul capitol reprezintă prima analiză din seria de rapoarte elaborate de Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare (CPD) în cadrul scrutinului parlamentar din 2025 și are drept obiectiv investigarea percepțiilor alegătorilor cu privire la rolurile de gen, la implicarea femeilor și bărbaților în politică și la modul în care aceste percepții influențează participarea lor la procesul electoral. Analiza se concentrează pe modul în care stereotipurile și atitudinile sociale condiționează șansele reale ale femeilor și bărbaților de a accede în funcții elective și de a fi acceptați de către electorat ca lideri politici legitimi. Prin intermediul acestei cercetări, CPD își propune nu doar să măsoare persistența sau dinamica stereotipurilor, ci și să ofere o bază de date empirice solidă care să servească drept fundament pentru politici publice, programe educaționale și campanii de informare. Scopul final este de a contribui la reducerea prejudecăților de gen, la încurajarea participării egale a femeilor și bărbaților în viața politică și la consolidarea unei democrații autentice și incluzive în Republica Moldova

PERCEPȚIILE ALEGĂTORILOR CU PRIVIRE LA PARTICIPAREA FEMEILOR ÎN VIAȚA POLITICĂ

Stereotipurile de gen privind rolul femeii în societate nu doar persistă, ci se accentuează. Datele din ultimii ani arată că, deși există unele fluctuații, stereotipurile de gen continuă să fie puternic împărtășite de o parte importantă a populației și chiar se intensifică. Ponderea celor care consideră că femeile „nu au ce căuta în politică" a crescut de la 18,2% în 2021 la 26,2% în 2025, ceea ce reflectă o consolidare a atitudinilor negative față de implicarea femeilor în procesul politic. În paralel, percepția că femeile sunt „mai puțin capabile să ocupe funcții de conducere" se menține relativ constantă, la un nivel ridicat de aproape 20%, ceea ce confirmă persistența prejudecăților legate de competențele femeilor. Mult mai pronunțate sunt stereotipurile ce vizează viața privată. Proporția celor care consideră că „destinul femeii este familia și gospodăria" a crescut semnificativ, de la 47,9% în 2021 la 62,4% în 2025. În același timp, aproape 70% dintre respondenți cred că „este mai mult de datoria bărbaților să aducă bani în casă", iar peste 55% că „treburile casnice" revin în special femeilor. Această tendință paradoxală poate fi explicată de mai mulți factori. Pe de o parte, persistă așteptările tradiționale din partea societății, conform cărora femeile trebuie să își asume prioritar responsabilitățile de îngrijire a familiei și gospodăriei, iar implicarea lor în politică este percepută ca o abatere de la aceste roluri. Pe de altă parte, multiplele crize cu care s-a confruntat Republica Moldova între 2020 și 2024 – criza energetică, pandemia, crizele de securitate și inflația – au fost asociate cu liderii politici aflați la conducere, majoritar femei. Deși aceste crize au fost globale și structurale, responsabilitatea pentru efectele lor a fost atribuită disproporționat femeilor aflate în funcții de decizie, ceea ce a întărit percepțiile critice și a alimentat ideea falsă precum că femeile ar fi mai puțin competente să conducă un stat. Un alt factor major care a contribuit la consolidarea stereotipurilor îl constituie creșterea vizibilă a discursurilor de ură și a atacurilor sexiste la adresa femeilor politiciene. Conform raportului Promo-LEX[1] privind discursul de ură în alegerile din 2024, femeile au fost printre cele mai frecvent vizate grupuri sociale, alături de comunitatea LGBTQI+ și de politicieni, în general, fiind ținta a zeci de cazuri de atacuri sexiste și denigratoare în mass-media și pe rețelele de socializare. Aceste atacuri nu doar reflectă, ci și alimentează percepțiile tradiționaliste, contribuind la descurajarea femeilor de a intra în politică și la consolidarea opiniei publice potrivit căreia rolul lor ar trebui să rămână preponderent în îngrijirea familiei și copiilor.

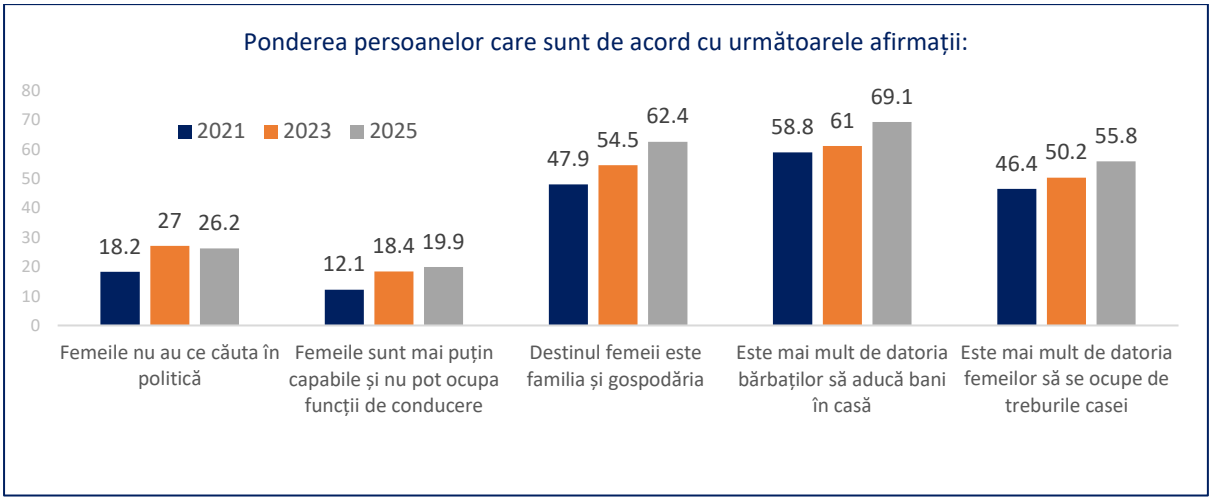

Figura 1. Percepțiile populației cu privire la rolul femeii în viața publică și privată, 2021-2025, %
Sursa: Studiu CPD, 2025

[1] https://promolex.md/wp-content/uploads/2025/02/raport-du_ap_rrc_2024_machetat_2025-1.pdf

Stereotipurile de gen s-au accentuat mai ales în rândul bărbaților, al persoanelor cu educație redusă și al celor din mediul rural. Conform datelor de mai jos, între 2021 și 2025, s-a înregistrat o creștere semnificativă a ponderii persoanelor din anumite categorii sociale, care împărtășesc stereotipuri despre rolul femeii în familie și în procesul decizional. Cel mai vizibil salt este în rândul bărbaților, unde ponderea a crescut de la 35,6% în 2021 la 46% în 2025 (cu 10,4 p.p.), ceea ce confirmă faptul că ei rămân principalii purtători ai concepțiilor tradiționaliste, or, aproape fiecare al doilea bărbat împărtășește astfel de idei. Diferențele sunt vizibile și după nivelul de educație. Persoanele cu studii incomplete sau medii generale înregistrează cele mai înalte valori de conformare cu afirmațiile oferite (58,5% și respectiv 47,6%), în timp ce în rândul celor cu studii superioare ponderea se menține mai scăzută decât în alte grupuri de respondenți (27%). Mediul de reședință accentuează aceste discrepanțe: în prezent, aproape jumătate dintre locuitorii din zonele rurale împărtășesc stereotipuri, comparativ cu 33,6% dintre respondenții din mediul urban, ceea ce reconfirmă preponderența unei culturi tradiționaliste mai puternice în zonele rurale. Și statutul ocupațional evidențiază diferențe destul de semnificative, confirmând că stereotipurile sunt mai răspândite printre persoanele economic inactive (43,3%), decât printre cele active (32,3%). În ceea ce privește nivelul socio-economic, stereotipurile sunt mai frecvente în rândul persoanelor cu venituri scăzute (36,5%) și mai reduse în rândul celor cu niveluri medii și înalte. În același timp, constatăm o tendință îngrijorătoare din perspectiva de vârstă: în timp ce ponderea persoanelor 60+ ani care împărtășesc stereotipurile de gen rămâne destul de înaltă (45,5%), stereotipurile cresc puternic și în rândul tinerilor de 18–29 de ani, ajungând la o pondere de 37,6% de respondenți în 2025, comparativ cu 27,6% în 2021. Prin urmare, se evidențiază o tendință foarte alarmantă de perpetuare a stereotipurilor de gen, ba chiar și consolidare a mentalităților tradiționaliste printre cei mai tineri, contrar așteptărilor legate de o deschidere mai mare spre egalitate.

Figura 2. Profilul populației care împărtășește stereotipuri de gen privind rolul femeii în familie și procesul decizional, pe categorii socio-demografice, 2021, 2025,%

**Media respondenților care au afirmat că sunt Total de acord sau mai degrabă de acord cu următoarele afirmații: "Femeile nu au ce căuta în politică"; " Femeile sunt mai puțin capabile și nu pot ocupa funcții de conducere", "Destinul femeii este familia și gospodăria", "Este mai mult de datoria femeilor să se ocupe de treburile casei".*

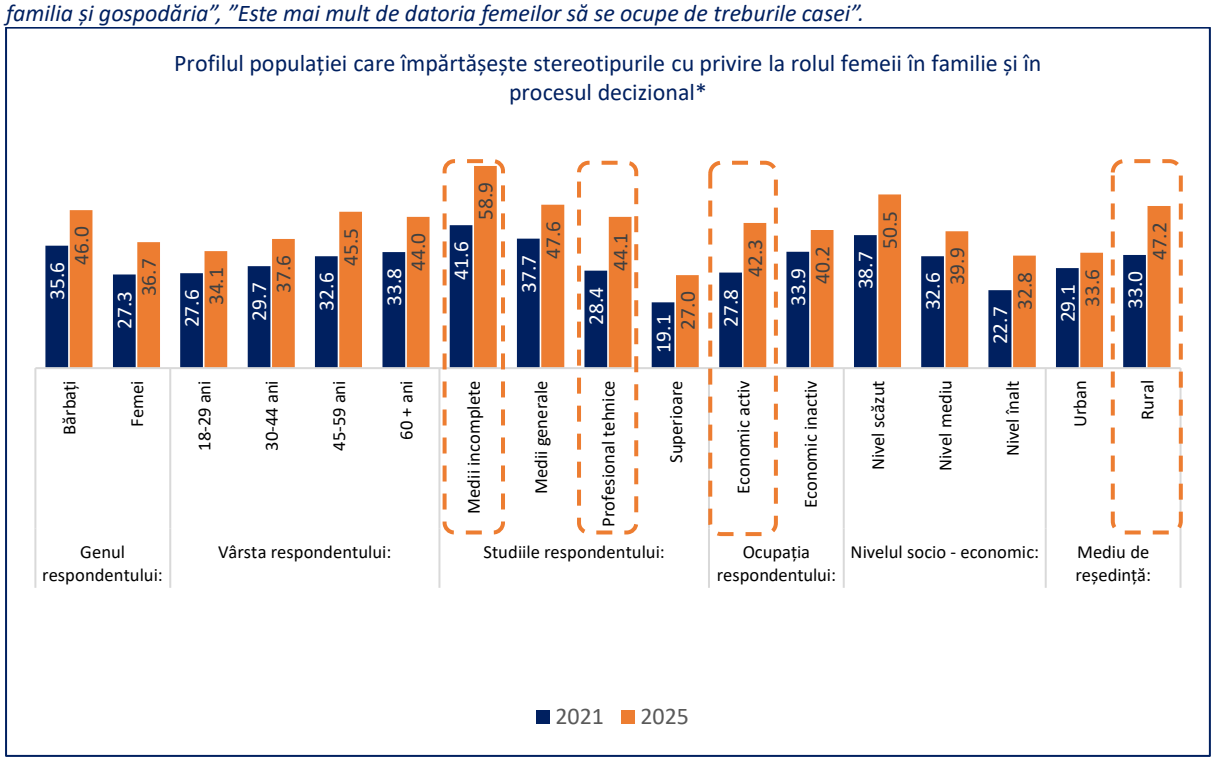

Sursa: Studiu CPD, 2021 - 2025

Preferințele alegătorilor rămân puternic orientate spre bărbați în funcțiile publice și elective. Conform datelor cercetării, majoritatea respondenților continuă să asocieze funcțiile de conducere cu bărbați, iar femeile sunt preferate doar pentru roluri percepute drept „mai apropiate de familie și comunitate". Astfel, circa o treime dintre cetățeni (31,7%) ar prefera un bărbat în funcția de președinte al țării, comparativ cu doar 3,3% care ar alege o femeie. Aceeași tendință se menține și pentru funcția de deputat (23,2% pentru bărbați vs. 3,2% pentru femei), primar/ă (27% vs. 3,5%) și președinte/ă de raion (27,4% vs. 2,9%). Chiar și la nivel local, în cazul membrilor consiliilor raionale sau locale, preferința pentru bărbați rămâne de patru ori mai mare decât pentru femei. Singurele poziții unde femeilor li se oferă o mai mare predilecție sunt cele din zona educațională și familială: funcția de director/directoare de școală (17% pentru femei vs. 16,9% pentru bărbați) și cea de președintă a comitetului de părinți (12,2% pentru femei egală cu procentul pentru bărbați). Aceasta confirmă persistența percepției tradiționaliste potrivit căreia femeile sunt mai potrivite pentru domenii asociate educației și îngrijirii, iar bărbații pentru poziții de conducere în stat. Evoluția preferințelor pentru funcția de deputat între 2019 și 2025 întărește aceeași concluzie. În 2023, aproape fiecare al treilea alegător ar fi preferat un bărbat în această funcție, în timp ce doar 5% ar fi ales o femeie. Chiar dacă în 2025 preferința pentru bărbați a scăzut ușor la 23,2%, diferența față de femei rămâne covârșitoare (3,2%). Acest tablou transpune direct răspunsurile anterioare privind rolurile de gen, unde femeile sunt percepute ca aparținând sferei familiale și gospodărești, iar bărbații ca fiind mai potriviți pentru funcții de conducere și reprezentare politică.

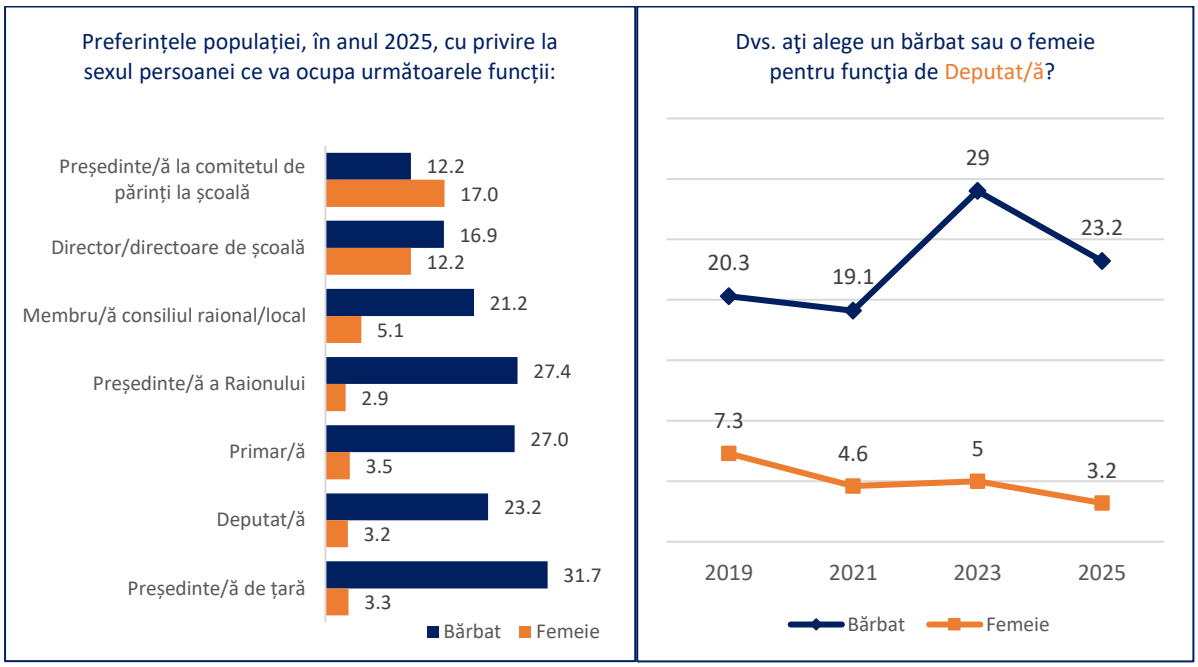

Figura 3. Preferințele populației privind sexul persoanei pentru funcțiile publice și elective, pe sexe, %
Sursa: Studiu CPD, 2019 – 2025

Oamenii atribuie deputaților o serie de caracteristici considerate esențiale pentru a fi percepuți ca reprezentanți legitimi ai societății. Cele mai importante cinci calități sunt: să fie o persoană simplă din societate, care înțelege problemele populației (80,3%); să aibă experiență politică (80,0%); să aibă experiență în business/management (71,6%); să aibă studii superioare în Moldova (74,2%); și să fie o persoană cu surse financiare (63,8%). Pe lângă aceste criterii, se observă o creștere a importanței unor elemente tradiționale și conservatoare. Astfel, a crescut considerabil ponderea persoanelor care consideră drept criterii decisive pentru un deputat următoarele: apartenența religioasă s-a majorat de la 33,3% în 2021 la 53,6% în 2025, faptul de a fi căsătorit/ă - de la 37,1% la 44,2%, iar prezența copiilor de la 37,0% la 47,9%. Totodată, și criteriul de vârstă devine mai pregnant: 36,3% dintre respondenți preferă ca deputatul să aibă peste 40 de ani, în timp ce doar 24,9% ar opta pentru o persoană mai tânără de această vârstă. Este alarmant faptul că criterii ce țin de viața privată, statut familial sau vârstă,

dar nu de capacitatea de a exercita o funcție publică, câștigă tot mai mult teren reducând șansele persoanelor necăsătorite, fără copii, tinere sau nereligioase de a fi percepute ca politicieni legitimi și, implicit, restrângând diversitatea în procesul decizional. Grav este și că aceste criterii, combinate cu preferința declarată pentru bărbați (22,3% vs. doar 6,1% pentru femei), perpetuează imaginea liderului politic ca fiind un bărbat de peste 40 de ani, căsătorit, cu copii, religios, cu experiență politică și managerială, studii superioare obținute în Republica Moldova, resurse financiare proprii și perceput ca „o persoană simplă din societate, care înțelege problemele oamenilor".

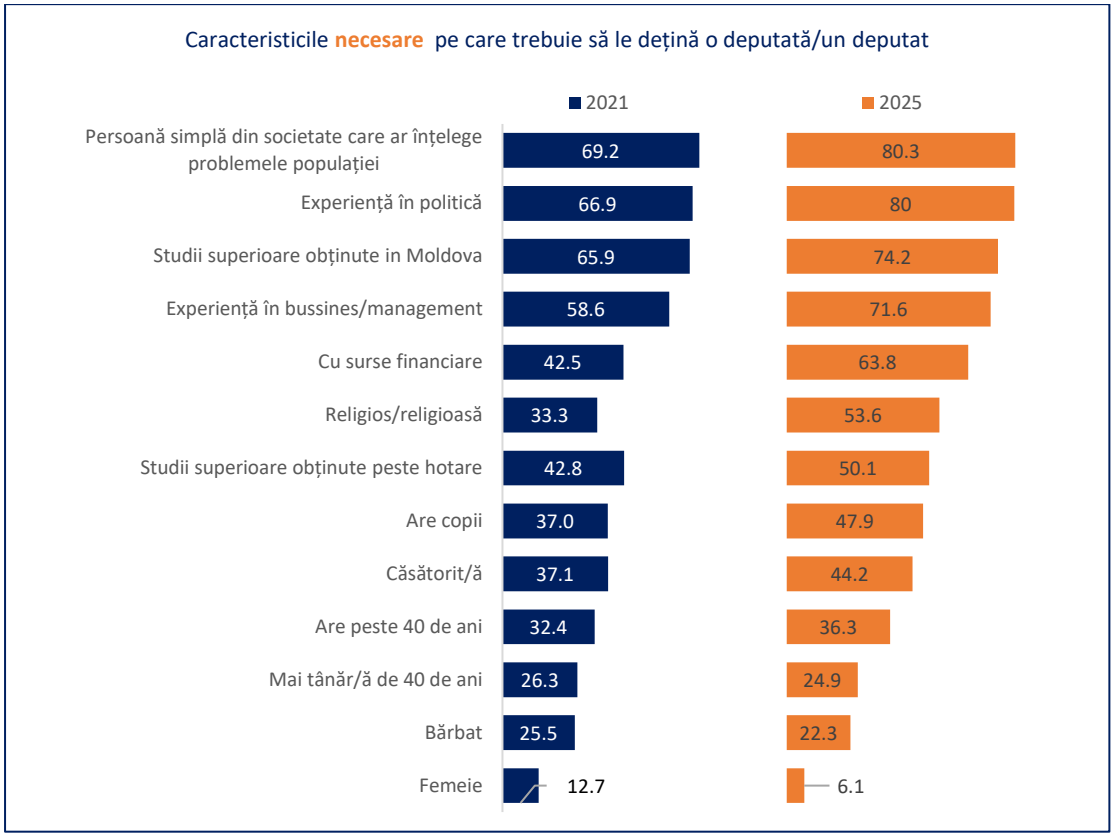

Figura 4. Caracteristicile considerate necesare pentru un/o deputat/ă ideal(ă), 2021, 2025, %
Sursa: Studiu CPD, 2021 – 2025

Caracteristicile tradiționaliste ca: genul, religia, căsătoria și copiii, sunt considerate „necesare" mai ales de bărbați, persoanele vârstnice și cele cu educație scăzută. În cadrul cercetării ne-am propus să vedem dacă există diferențele dintre grupurile socio-demografice în ceea ce privește caracteristicile considerate necesare pentru un/o deputat/ă. Datele arată că aceste percepții nu sunt distribuite uniform în societate, ci urmează un tipar clar, marcat de gen, educație, mediu de rezidență și vârstă. Astfel, bărbații menționează mult mai frecvent decât femeile că deputatul ar trebui să fie de gen masculin (24,5% față de 20,4%), ceea ce sugerează o tendință de autolegimitare a propriei poziții sociale și o rezistență mai mare la ideea participării femeilor în politică. Totuși, paradoxal este că și o parte dintre femei împărtășesc această viziune, ceea ce arată forța stereotipurilor interiorizate. Pe de altă parte, nivelul de educație diferențiază radical atitudinile: respondenții cu studii incomplete sau medii generale sunt cei mai atașați de criteriile religioase și familiale, unde trei din patru consideră că deputatul trebuie să fie religios, iar peste 60% cred că este esențial să fie căsătorit și să aibă copii. În schimb, în rândul celor cu studii superioare, ponderea e dublu mai mică față de cei cu nivel de studii mai scăzut, ceea ce confirmă că educația joacă un rol crucial în diminuarea percepțiilor tradiționaliste și în orientarea către criterii legate de competență, nu de viața privată. Adițional, observăm că și mediul de trai determină anumite opinii: în rural aproape unul din trei respondenți consideră că deputatul trebuie să fie bărbat, două treimi – că trebuie să fie religios, față de doar 16% și 40% în mediul urban. Aceasta reconfirmă cele enunțate mai sus, că în zonele rurale normele tradiționale continuă să aibă o influență semnificativă asupra percepțiilor politice. În planul vârstei, diferențele confirmă o orientare

conservatoare mai accentuată în rândul persoanelor de peste 60 de ani, unde aproape două treimi menționează religia și mai mult de jumătate statutul marital și copiii, ca fiind criterii esențiale pentru un deputat. În contrast, printre tineri aceste valori scad semnificativ, doar un sfert considerând că un deputat trebuie să fie căsătorit sau să aibă copii. Această polarizare arată că, deși generațiile tinere se distanțează de tiparul tradițional, acestea nu reușesc să contrabalanseze suficient influența generațiilor mai în vârstă. În contextul celor menționate, concluzionăm că susținerea criteriilor tradiționaliste, precum genul, religia, statutul familial și copiii, prevalează în rândul bărbaților, persoanelor cu educație scăzută, din mediul rural și de vârstă înaintată. Această realitate arată nu doar persistența stereotipurilor de gen, ci și faptul că ele sunt alimentate și reproduse de condiții sociale, educaționale și culturale, ceea ce face ca barierele simbolice pentru participarea femeilor în politică să fie mai puternice în anumite grupuri decât în altele.

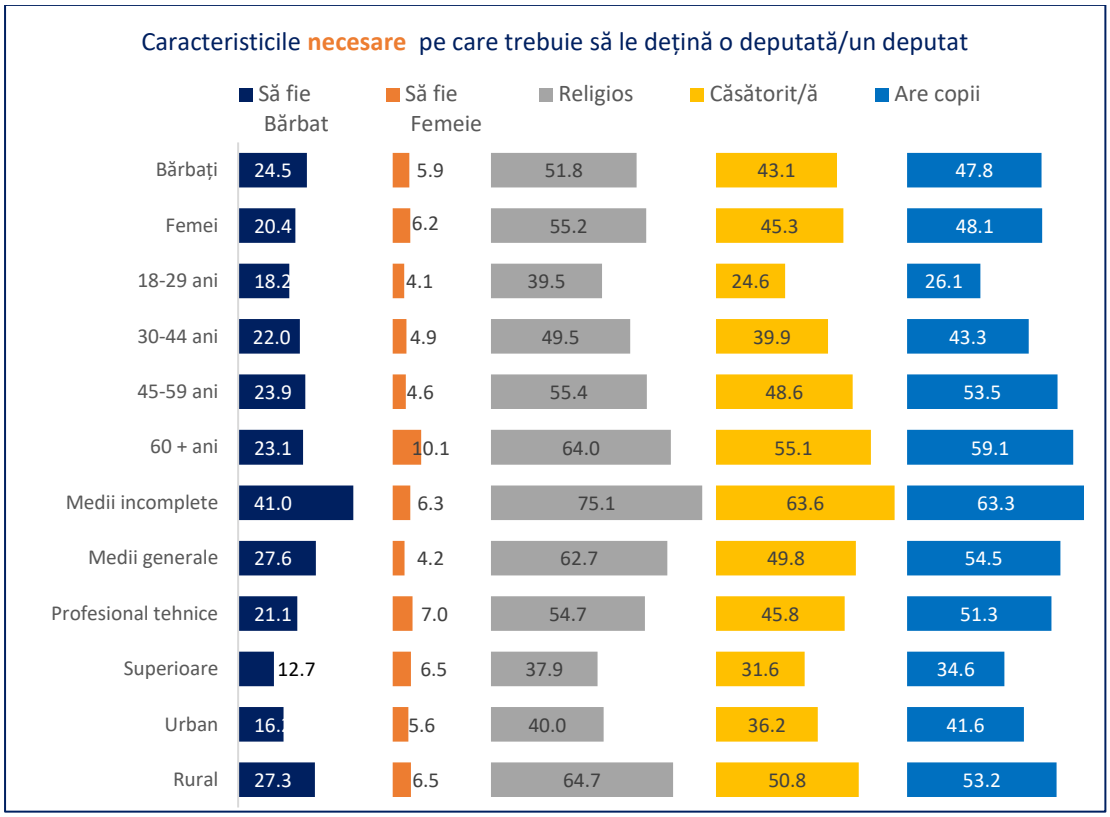

Figura 5. Susținerea caracteristicilor tradiționaliste pentru deputați pe grupuri socio-demografice, %
Sursa: Studiu CPD, 2025

PERCEPȚIILE ALEGĂTORILOR CU PRIVIRE LA GRUPURILE SUBREPREZENTATE ÎN FUNCȚIILE DECISIVE

Doar tinerii sunt văzuți ca având nevoie de o reprezentare mai mare în Parlament, în timp ce, în privința femeilor, persoanelor cu dizabilități și minorităților, alegătorii, în mare majoritate, consideră că numărul actual este suficient. Datele cercetării relevă diferențe clare în percepția asupra reprezentării în Parlament. Tinerii sunt singura categorie pentru care aproape jumătate dintre respondenți (48,7%) consideră că numărul lor ar trebui să fie mai mare, ceea ce arată o așteptare de reînnoire a clasei politice. În cazul femeilor, aproape jumătate dintre respondenți (49,1%) afirmă că nivelul actual este suficient și doar 12,2% susțin că ar trebui să fie mai multe. Această opinie poate fi explicată prin faptul că, după aplicarea sistemului de cotă dublă, ponderea femeilor în Parlament s-a menținut la 40% pe întreaga legislatură trecută. Situația este diferită pentru persoanele cu dizabilități, 34,2% de respondenți afirmând că reprezentarea este suficientă, deși, în realitate, nu a existat niciun deputat cu dizabilități. O situație similară se înregistrează și în cazul minorităților. Astfel, 38,4% dintre respondenți au declarat că nivelul actual de reprezentare este suficient, deși în legislatura precedentă a existat doar un singur deputat care s-a declarat rom.

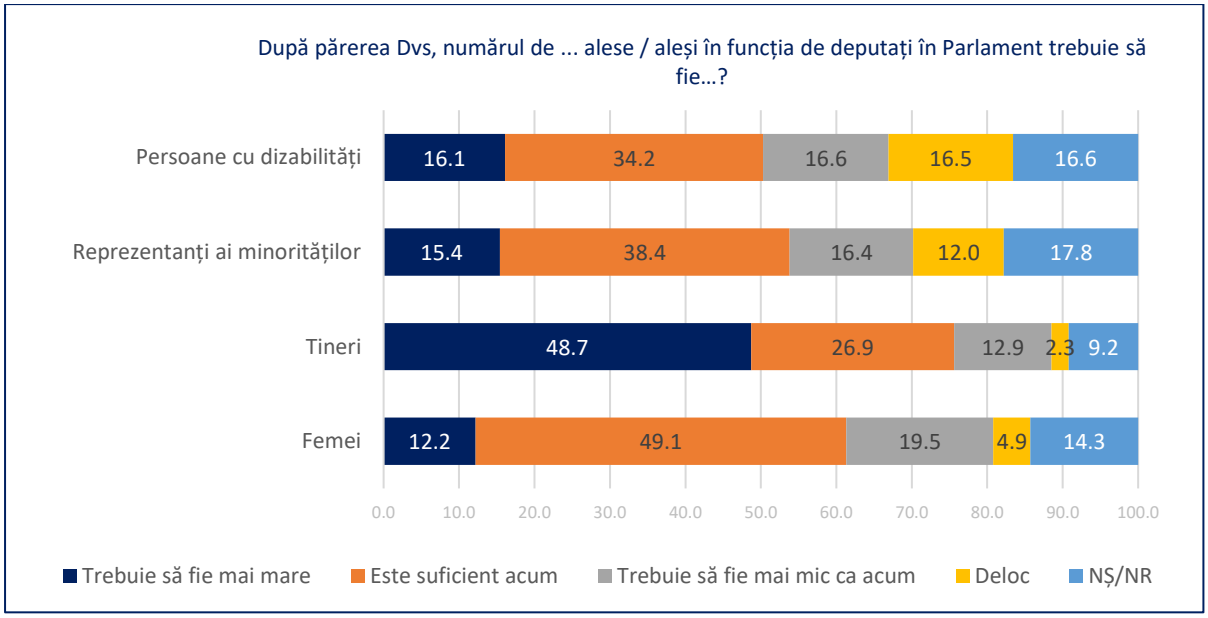

Figura 6. Percepțiile populației privind reprezentarea femeilor, tinerilor, persoanelor cu dizabilități și minorităților în Parlament, %
Sursa: Studiu CPD, 2025

Deși procentele nu sunt foarte mari, există segmente ale populației care exclud explicit femeile, tinerii, persoanele cu dizabilități și reprezentanții minorităților din rândul deputaților. Pentru femei, opoziția este mai puternică în rândul bărbaților (7,1%) și al persoanelor cu educație scăzută, reprezentând 12,2% dintre cei cu studii incomplete și 8,1% dintre cei cu studii medii generale. În cazul tinerilor, nivelul de respingere este mai mic, dar există un vârf în rândul celor cu studii medii generale (3,6%), ceea ce sugerează că percepțiile critice sunt legate mai degrabă de statutul socio-educațional, decât de vârstă în sine. În ce privește reprezentanții minorităților, respingerea este vizibil mai mare, ponderea celor care consideră că acest grup nu trebuie să se regăsească în rândul parlamentarelor fiind de 16,5% în rândul persoanelor de 30–44 de ani și 14,3% în rândul bărbaților. Valorile ridicate la toate nivelurile educaționale (între 10–13%) indică faptul că biasul față de minorități este mai generalizat și nu ține exclusiv de educație. Cel mai alarmant este cazul persoanelor cu dizabilități, unde împotrivirea este mult mai vizibilă: 21% dintre persoanele peste 60 de ani și 21,1% dintre cele cu studii

incomplete consideră că acestea nu ar trebui să fie deloc în Parlament. În medie, între 15% și 20% din populație împărtășește această atitudine excludentă, ceea ce confirmă persistența unor prejudecăți grave și discriminări structurale. În ansamblu, datele arată că rezistența față de o reprezentare diversă în Parlament este alimentată mai ales de bărbați, de persoanele cu nivel scăzut de educație și de categoriile de vârstă mai înaintate. Cele mai puternice prejudecăți se manifestă împotriva persoanelor cu dizabilități și a minorităților, ceea ce arată că incluziunea acestor grupuri rămâne una dintre cele mai mari provocări pentru democrația reprezentativă din Republica Moldova.

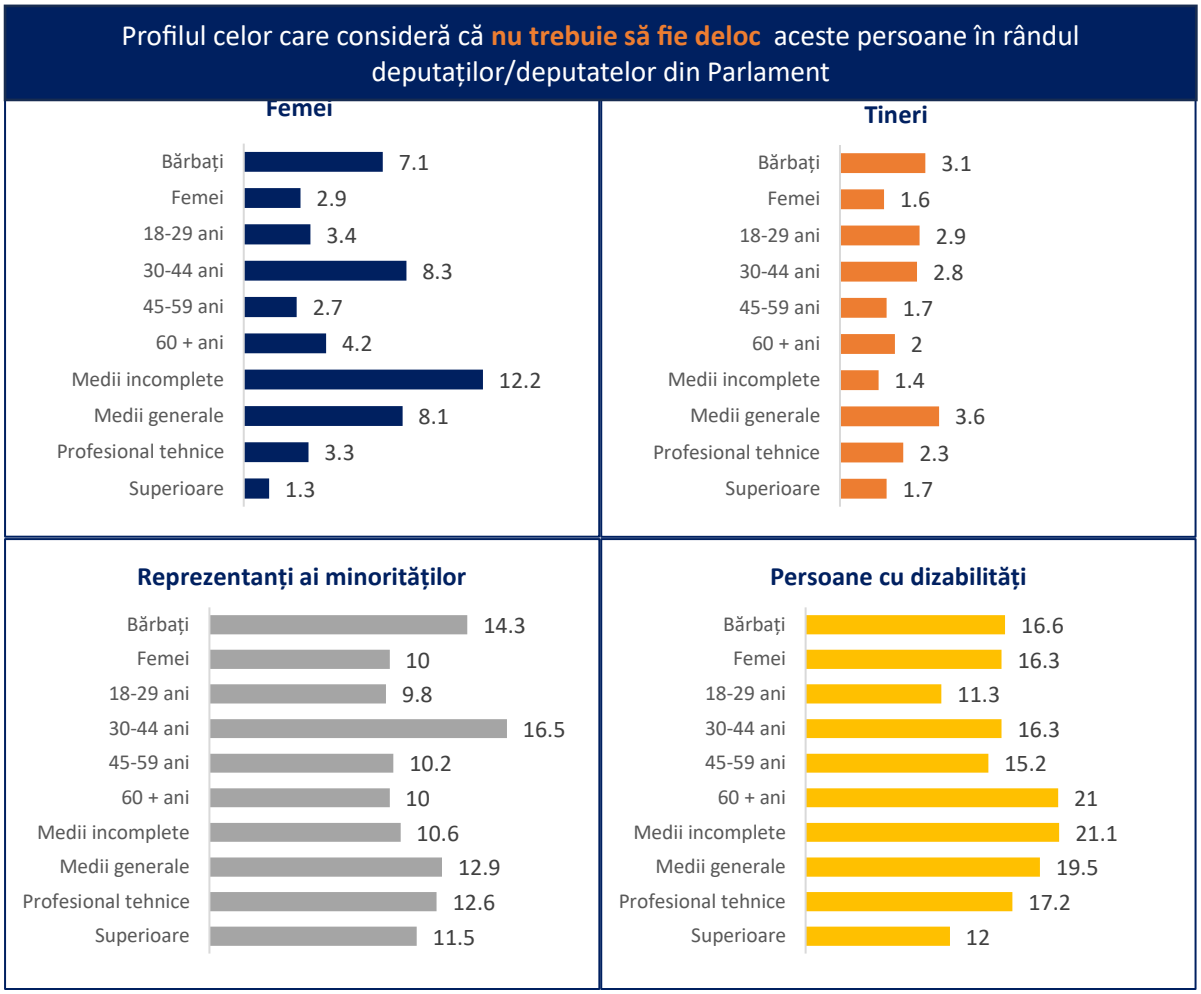

Figura 7. Profilul respondenților care exclud anumite categorii sociale din reprezentarea parlamentară (femei, tineri, minorități, persoane cu dizabilități)
Sursa: Studiu CPD, 2025

Responsabilitățile casnice și rolurile tradiționale sunt văzute ca principala barieră care limitează implicarea femeilor în politică. Datele arată că multe dintre motivele invocate pentru lipsa implicării politice sunt percepute ca afectând în egală măsură femeile și bărbații, de exemplu, percepția că „politica este murdară și coruptă" (77,1%), lipsa resurselor financiare (79,4%) sau lipsa suportului partidelor și a electoratului (peste 75%). Aceste motive țin de contextul general al politicii din Republica Moldova și nu sunt asociate explicit cu diferențe de gen. Totuși, există câteva bariere percepute ca fiind mai specifice femeilor. Cea mai evidentă este legată de responsabilitățile casnice, menționată de 20,5% dintre respondenți, ceea ce confirmă că rolurile tradiționale de îngrijire și muncă domestică continuă să limiteze participarea femeilor. Alte motive atribuite mai frecvent femeilor sunt lipsa încrederii (10,7%), lipsa suportului familiei (8,3%) și presiunea normelor culturale privind rolurile de gen (9,8%). Aceste date arată că, dincolo de barierele structurale comune tuturor, femeile sunt dezavantajate suplimentar de sarcini familiale și stereotipuri sociale. În schimb, câteva obstacole sunt percepute ca

mai specifice bărbaților, deși ponderea celor care au afirmat acest lucru este destul de redusă. Printre acestea se numără lipsa suportului din partea altor bărbați (5,3%) și lipsa sprijinului din partea femeilor (7,6%), ceea ce sugerează că în competiția politică bărbații resimt mai mult lipsa de solidaritate din interiorul propriilor rețele.

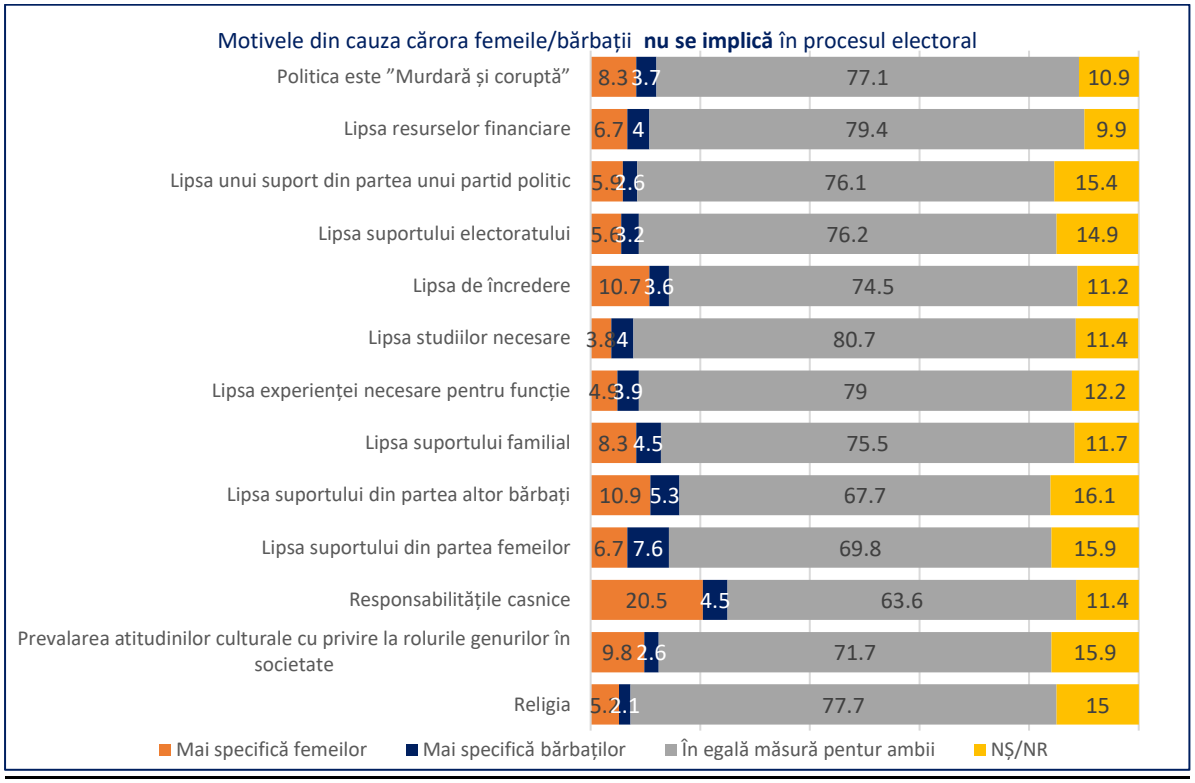

Figura 8. Barierele percepute în calea implicării femeilor și bărbaților în procesul electoral, %
Sursa: Studiu CPD, 2025

Percepțiile privind barierele femeilor în politică s-au schimbat în ultimii ani, dar rolurile tradiționale și lipsa sprijinului continuă să fie elemente centrale. Precum s-a menționat mai sus, responsabilitățile casnice rămân cea mai frecventă barieră asociată femeilor: deși aceste responsabilități au scăzut față de 2021 (34,8%), remarcăm că în 2025 încă 20,5% dintre respondenți le iau în considerație. Aceasta confirmă faptul că sarcinile de îngrijire și munca domestică sunt percepute constant ca un obstacol major pentru participarea femeilor în viața politică. O altă barieră semnificativă este lipsa de încredere, care înregistrează o scădere de la 18,4% în 2021 la 10,7% în 2025, sugerând o ușoară schimbare de percepție, posibil influențată de creșterea vizibilității femeilor în funcții politice și de aplicarea cotei de gen. În ceea ce privește lipsa sprijinului din partea altor bărbați, aceasta rămâne un factor important, dar cu o evoluție oscilantă (14,5% în 2021, 8,3% în 2023, 10,9% în 2025). Persistența acestei bariere evidențiază rolul solidarității masculine în accesul la resurse și în carierele politice, iar absența acestui sprijin poate dezavantaja femeile. În ansamblu, datele arată o diminuare a importanței barierelor percepute, dar responsabilitățile casnice și lipsa sprijinului din partea rețelelor masculine continuă să fie considerate obstacole structurale pentru femei.

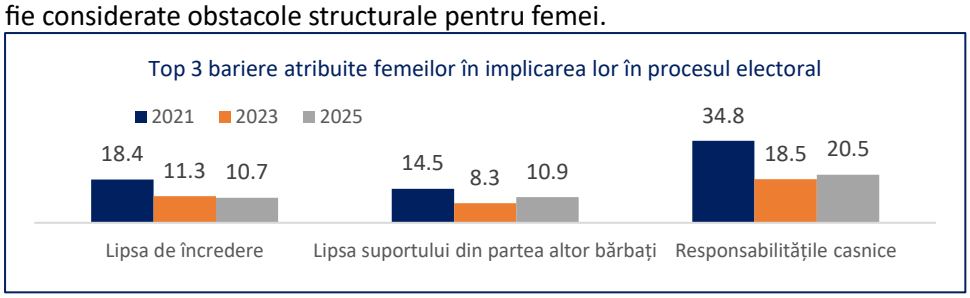

Figura 9. Barierele percepute în calea implicării femeilor în procesul electoral
Sursa: Studiu CPD, 2021 - 2025

IMPLICAREA ALEGĂTORILOR ÎN CAMPANIA ELECTORALĂ ȘI PERCEPȚIILE LOR

Peste jumătate dintre cetățenii Republicii Moldova (51,9%) se încadrează în categoria pasivilor, adică persoane cu un interes redus sau inexistent față de campania electorală și procesul alegerilor. Un element important al prezentei analize vizează aspectele comportamentale ale alegătorilor în timpul campaniei electorale, în special în ceea ce privește nivelul de interes pentru procesul electoral, pentru exercitarea dreptului la vot etc. Nivelul de implicare și interes al cetățenilor a fost măsurat prin intermediul unui Index construit în baza a 6 itemi[2] ce reflectă interesul cetățenilor față de procesul electoral. Intensitatea interesului a fost estimată de la 1 (interes/implicare scăzută) la 5 (interes/implicare avansată). În baza indexului respectiv, cetățenii au fost clasificați în trei grupuri principale, în funcție de nivelul de implicare și interes în procesul electoral: (i) cetățeni care dau dovadă de implicare activă, (ii) cetățeni cu implicare medie și (iii) cetățeni cu nivel scăzut de interes și implicare. Datele arată că aproape o treime (30,5%) manifestă o implicare medie, în timp ce doar 17,7% dintre cetățeni pot fi considerați activi, urmărind știrile și dezbaterile electorale, analizând profilurile candidaților sau participând la întâlnirile cu aceștia. Din perspectivă democratică, fenomenul generează îngrijorări, deoarece pasivitatea alegătorilor poate influența atât calitatea dezbaterii publice, cât și gradul de exercitare efectivă a dreptului la vot. În mod rezonabil, se poate presupune că persoanele active în campania electorală sunt și cele mai predispuse să participe la vot, în timp ce grupul pasiv riscă să rămână în afara procesului electoral. Astfel, diferențele de implicare nu reflectă doar un nivel de interes pentru politică, ci pot anticipa și comportamentele reale de participare la urne.

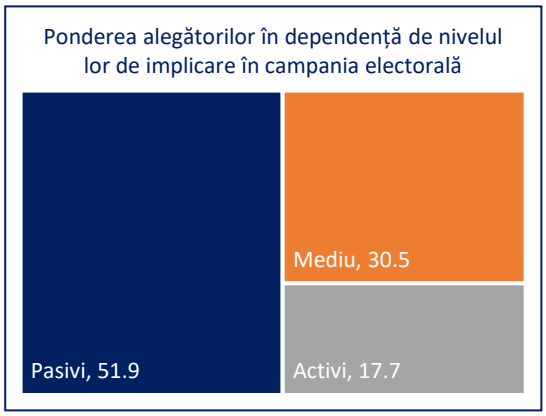

Figura 10. Grupurile de alegători în funcție de nivelul de implicare a acestora în procesul electoral, %
Sursa: Studiu CPD, 2025

Alarmant este faptul că ponderea celor pasivi crește de la an la an. Analizând nivelul de implicare al alegătorilor în campanii electorale, observăm o tendință negativă: ponderea celor pasivi în 2025 depășește 50%, crescând cu 12,4%, comparativ cu scrutinul electoral parlamentar precedent. Respectiv, ponderea celor activi a ajuns la 17,7%, reducându-se constat cu aproximativ 2% de la un scrutin la altul. Această dinamică denotă nu doar o scădere a interesului pentru procesele electorale, ci și o diminuare a încrederii cetățenilor în eficiența implicării lor în acest proces.

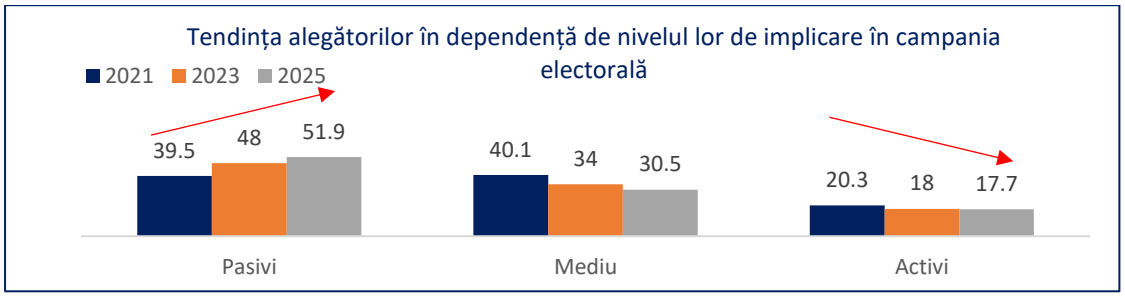

Figura 11. Tendința grupurile de alegători în funcție de nivelul de implicare a acestora în procesul electoral, %
Sursa: Studiu CPD, 2021-2025

[2] Itemii măsoară: cât de frecvent urmăresc cetățenii știrile legate de alegeri; cât de frecvent urmăresc aceștia dezbaterile electorale; cât de mult analizează cetățenii profilul candidaților și a candidatelor; cât de frecvent sunt interesați alegătorii să participe la întâlnirile cu candidații electorali; cât de frecvent discută/informează colegii/membrii familiei/prietenii despre concurenții electorali; cât de interesați sunt cetățenii să participe la activitățile electorale organizate de concurenții electorali.

Pentru a crește implicarea electorală, este esențial să fie mobilizați tinerii, persoanele cu educație redusă, cu venituri scăzute și comunitățile minoritare lingvistic, unde pasivitatea este cea mai pronunțată. Datele demonstrează diferențe clare între grupurile sociale privind nivelul de implicare în campania electorală. Cei mai pasivi sunt tinerii între 18–29 de ani (61,4%) și 30–44 de ani (63,6%), dar și persoanele cu studii incomplete (63,5%) sau cu nivel scăzut de venit (55,7%). De asemenea, populația care vorbește limba rusă sau alte limbi decât româna/moldoveneasca are o pondere mai mare de pasivi (60%). În schimb, gradul cel mai înalt de implicare se regăsește în rândul persoanelor de peste 60 de ani (29,3% activi) și ai celor cu studii superioare (21,1% activi). Aceste date sugerează că, dacă se dorește creșterea implicării cetățenilor în discuțiile și procesele electorale, accentul trebuie pus pe mobilizarea tinerilor, pe persoanele cu educație redusă, pe cei cu venituri scăzute și pe comunitățile minoritare din punct de vedere lingvistic. În aceste grupuri, lipsa de interes sau informare este cea mai puternică, iar intervențiile de educație civică, campaniile de informare și creare a unor spații de participare accesibile ar putea avea cel mai mare impact.

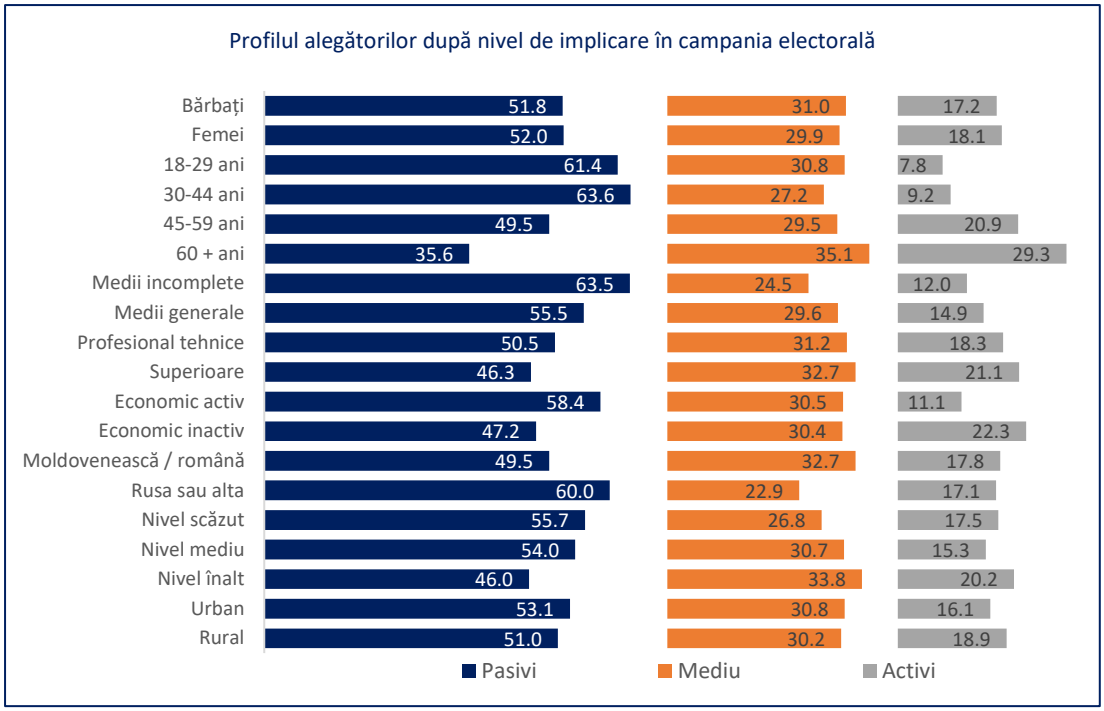

Figura 12. Grupurile de alegători în funcție de nivelul de implicare a acestora în procesul electoral, după caracteristici demografice, %
Sursa: Studiu CPD, 2025

Implicarea mai mare reduce preferința pentru bărbați în politică, dar nu schimbă stereotipurile tradiționale despre rolul femeilor și bărbaților în familie. Datele atestă o situație paradoxală. Alegătorii **activi**, adică cei mai interesați de campaniile electorale și informați despre procesul politic, continuă să reproducă stereotipuri tradiționale legate de rolurile în familie: aproape 70% cred că bărbatul trebuie să aducă bani în casă, 60% – destinul femeii este familia și gospodăria, iar jumătate – că treburile casnice sunt mai mult responsabilitatea femeilor. Totuși, atunci când vine vorba de politică, doar 1 din 5 afirmă deschis că femeile nu ar trebui să fie implicate sau că sunt mai puțin capabile. Această diferență poate fi explicată prin faptul că stereotipurile legate de sfera privată sunt mai adânc înrădăcinate și mai puțin contestate social, în timp ce în domeniul politic există, totuși, o presiune publică și legislativă (precum cota de gen) care a normalizat într-o anumită măsură prezența femeilor. Cu alte cuvinte, alegătorii activi acceptă mai ușor femeile ca actori politici, dar continuă să atribuie roluri tradiționale în familie. Pe de altă parte, atunci când trebuie să aleagă între un bărbat și o femeie cu aceleași competențe, majoritatea declară că genul nu contează (70–77%). De menționat totuși, că pasivii tind mai des să prefere un bărbat (27,1%), ceea ce arată că lipsa de informare și de contact cu dezbaterile publice păstrează intacte prejudecățile. Activii și respondenții cu implicare medie sunt mai

dispuși să accepte o femeie (5,2% și 3,8%, comparativ cu doar 2,3% la pasivi). În ansamblu, situația arată că implicarea civică și expunerea la dezbateri politice reduc biasul explicit împotriva femeilor în sfera publică, dar nu reușesc încă să erodeze normele tradiționale despre rolurile de gen în familie. Această separare între „politică” și „viața privată” reflectă un proces incomplet de schimbare culturală: femeile sunt „tolerate” în politică, dar sunt în continuare văzute ca având responsabilitatea principală pentru familie și gospodărie.

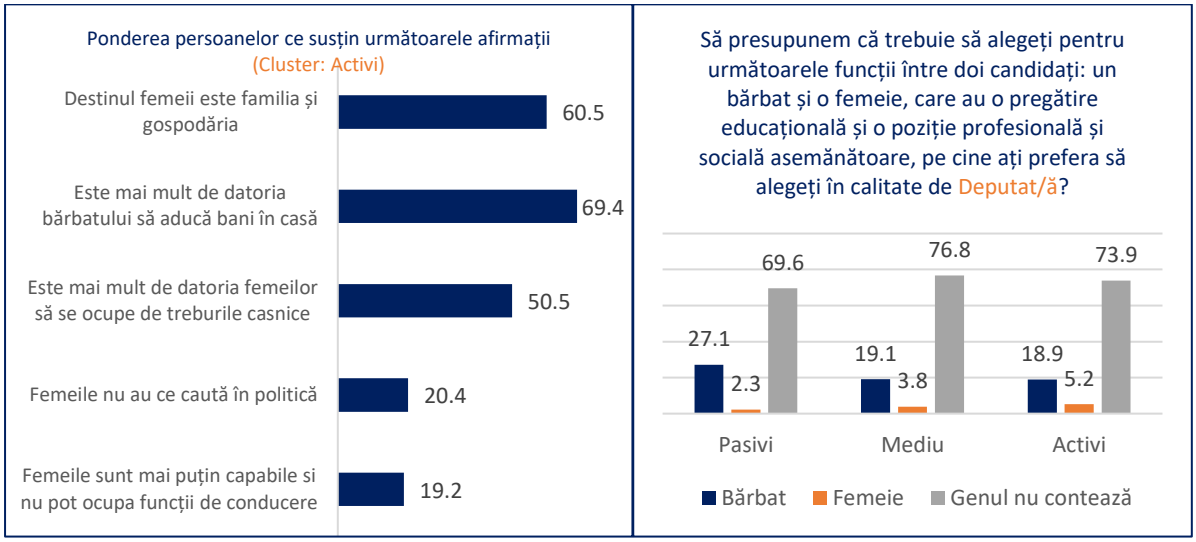

Figura 13. Ponderea stereotipurilor de gen și a preferințelor electorale în rândul alegătorilor activi, pasivi și cu implicare medie
Sursa: Studiu CPD, 2025

Top priorități pentru noul Parlament: corupția, nivelul de trai și locurile de muncă. Datele arată că reducerea corupției este cea mai mare prioritate pentru cetățeni, în special pentru bărbați (60%), dar și pentru aproape jumătate dintre femei (46,8%). Următoarele două teme majore, împărtășite de ambele sexe, sunt creșterea nivelului de trai (44,1% dintre femei și 40% dintre bărbați) și crearea locurilor de muncă (46,3% femei și 44,9% bărbați). Aceste rezultate confirmă că agenda publică este dominată de preocupările pentru integritate și pentru condițiile economice generale. Diferențele de gen devin vizibile la capitolele legate de protecție socială. Femeile pun preponderent accent pe mărirea pensiilor și a prestațiilor sociale (33,6% față de 27,7% dintre bărbați) și pe majorarea salariilor (38% față de 35,3%). Aceasta demonstrează că femeile, fiind mai frecvent afectate de inegalități salariale și de responsabilități de îngrijire, asociază bunăstarea proprie și a familiei cu măsuri directe de sprijin financiar.

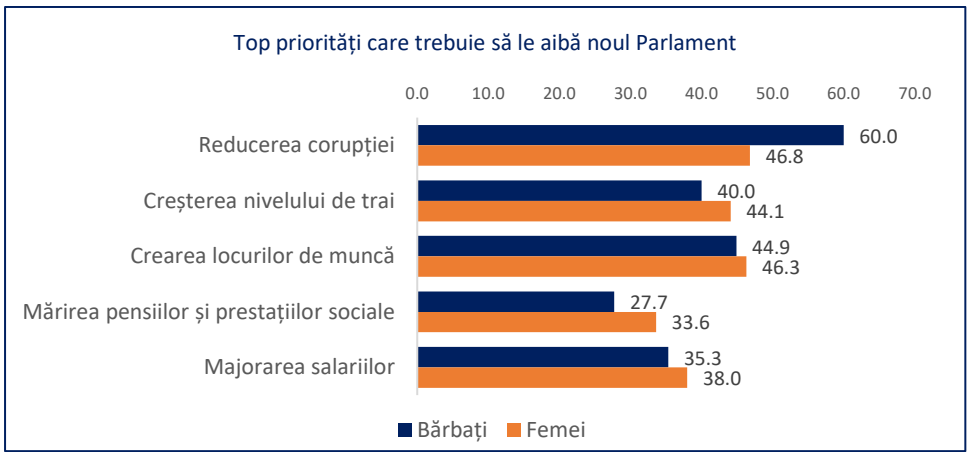

Figura 14. Prioritățile principale ale cetățenilor pentru noul Parlament, dezagregate pe gen
Sursa: Studiu CPD, 2025

CONSTATĂRILE CAPITOLULUI I

Această secțiune sintetizează concluziile studiului privind percepțiile alegătorilor din Republica Moldova asupra participării femeilor și bărbaților în viața politică, reprezentării grupurilor subreprezentate și asupra nivelului de implicare în campania electorală.

1. Destinul femeii este familia și copii: 62% dintre alegători cred că destinul femeii este să aibă grijă de familie și gospodărie, iar aproape 70% consideră că bărbatul trebuie să fie principalul aducător de venituri în casă. Acest fapt arată că, în pofida progreselor legislative, rolurile de gen tradiționale rămân profund înrădăcinate în societate.

2. **Reticența față de femeile în politică se accentuează:** Ponderea celor care afirmă că femeile „nu au ce căuta în politică" a crescut la circa 26% în 2025, semnalând o înrăutățire a atitudinilor față de implicarea femeilor în sfera decizională. De asemenea, aproximativ unul din cinci respondenți consideră în continuare că femeile sunt „mai puțin capabile" să dețină funcții de conducere – un nivel ridicat, relativ neschimbat față de anii precedenți, fapt ce confirmă persistența prejudecăților de gen în politica moldovenească.

3. Profilul celor care susțin stereotipurile de gen: Stereotipurile sunt mai răspândite în rândul bărbaților (46%), persoanelor cu studii reduse (până la 58%), celor din mediul rural (47%) și al vârstnicilor peste 60 de ani (45%). Ele sunt frecvente și la persoanele cu venituri mici sau inactive economic, în timp ce doar circa un sfert dintre cei cu studii superioare le împărtășesc.

4. **Tinerii, singurii pe care alegătorii îi vor mai bine reprezentați în culisele puterii:** Aproape jumătate dintre alegători (49%) își doresc mai mulți tineri în Parlament, dar doar 12% vor mai multe femei tinere. În același timp, peste o treime consideră suficientă prezența persoanelor cu dizabilități și a minorităților, chiar dacă acestea sunt aproape absente în legislativ.

5. Mai mult de jumătate dintre alegători sunt pasivi: Jumătate dintre cetățenii Republicii Moldova (51,9%) se încadrează în categoria alegătorilor pasivi, ponderea lor crescând de la an la an. Acestea sunt persoane cu interes redus sau inexistent față de campania electorală și procesul de vot. Cei mai dezinteresați de politică sunt tinerii, peste 60% dintre respondenții/te sub 45 de ani, cu un nivel mai scăzut de educație și venit, nu se implică. În schimb, gradul cel mai înalt de implicare civică se regăsește la persoanele de peste 60 de ani (aprox. 29% fiind alegători activi) și la cele cu studii superioare (21% activi).

6. Idealul de deputat/ă rămâne unul tradiționalist: Profilul preferat al parlamentarului, în percepția multor alegători, se aliniază unui tipar conservator. Aproximativ 22% dintre respondenți declară că ar prefera ca deputatul să fie bărbat (vs. doar ~6% care ar prefera o femeie), iar importanța unor criterii precum religiozitatea, statutul de persoană căsătorită și faptul de a avea copii a crescut semnificativ – fiecare fiind considerat „necesar" de aproape jumătate dintre cetățeni. Astfel, se conturează imaginea unui politician ideal ca fiind un bărbat ce a depășit vârsta de 40 de ani, căsătorit, cu copii și credincios, pe lângă alte atribute, precum experiența politică, studiile superioare (în țară) și resursele financiare proprii.

7. Corupția, prioritatea numărul unu: Lupta împotriva corupției domină agenda publicului, fiind menționată ca principală prioritate pentru noul Parlament de 60% dintre bărbați și 46,8% dintre femei. Următoarele preocupări majore, împărtășite de ambele sexe, sunt creșterea nivelului de trai al populației și crearea locurilor de muncă (indicate de aproximativ 40–46% dintre respondenți). Totodată, femeile acordă o importanță relativ mai mare măsurilor de protecție socială, precum majorarea pensiilor și a salariilor (34% dintre femei vs. 28% dintre bărbați), diferență ce reflectă nevoile și perspectivele diferite ale genurilor.

8. Activismul civic nu dărâmă stereotipurile: Deși alegătorii activi declară în majoritate că genul nu contează la urne, 69,4% dintre ei consideră că bărbatul trebuie să întrețină familia, iar 60,5% că destinul femeii este gospodăria. Acest paradox arată că expunerea la dezbateri politice nu înseamnă automat și depășirea rolurilor tradiționale.

METODOLOGIE

Raportul analitic a fost elaborat în baza unor date colectate cu scopul de a identifica stereotipurile persistente despre rolurile de gen în viața socială, inclusiv despre participarea femeilor în politică. Datele au fost colectate de către Centrul de Investigații Sociologice și Marketing „CBS-RESEARCH", pe parcursul lunii august 2025.

Structura populației studiate:

		Total		Genul			
				Masculin		Feminin	
		Număr	%	Număr	%	Număr	%
Total		1117	100,0%	486	100,0%	631	100,0%
Genul respondentului:	**Masculin**	486	47,4%	486	100,0%	0	0,0%
	Feminin	631	52,6%	0	0,0%	631	100,0%
Vârsta respondentului:	**18-29 ani**	206	14,2%	100	15,6%	106	12,8%
	30-44 ani	268	30,8%	116	33,4%	152	28,4%
	45-59 ani	246	28,9%	118	30,1%	128	27,7%
	60 + ani	397	26,2%	152	20,8%	245	31,0%
Studiile respondentului:	**Medii incomplete**	131	12,9%	51	11,6%	80	14,0%
	Medii generale	289	23,5%	135	24,9%	154	22,2%
	Profesional tehnice	349	30,0%	164	32,3%	185	27,8%
	Superioare	345	33,7%	135	31,2%	210	36,0%
Ocupația respondentului:	**Economic activ**	370	41,7%	178	46,8%	192	37,1%
	Economic inactiv	747	58,3%	308	53,2%	439	62,9%
Limba de comunicare:	**Română**	866	77,4%	369	75,5%	497	79,2%
	Rusa sau alta	251	22,6%	117	24,5%	134	20,8%
Nivelul socio - economic:	**Nivel scăzut**	389	33,4%	144	29,5%	245	36,8%
	Nivel mediu	377	33,4%	174	34,8%	203	32,2%
	Nivel înalt	351	33,2%	168	35,7%	183	31,0%
Mediu de reședință:	**Urban**	493	45,0%	224	46,6%	269	43,6%
	Rural	624	55,0%	262	53,4%	362	56,4%

ABORDAREA ANALITICĂ PRIVIND CLUSTERELE DE ALEGĂTORI

Pentru a înțelege nivelul de interes al cetățenilor față de procesul electoral, în cadrul prezentei analize populația cercetată a fost clasificată în trei grupuri, având la bază 6 itemi specifici. Intensitatea interesului a fost estimată de la 1 (interes/implicare scăzută) la 5 (interes/implicare avansată).

Cât de interesat sunteți de următoarele aspecte legate de această campanie electorală?

Itemi	Valoare numerică				
	Deloc Interesat	Nu prea interesat	Nici - Nici	Oarecum interesat	Foarte interesat
Urmăresc frecvent știrile legate de alegeri	1	2	3	4	5
Urmăresc frecvent dezbaterile electorale	1	2	3	4	5

Analizez profilul candidaților electorali	1	2	3	4	5
Particip la întâlnirile concurenților electorali cu alegătorii	1	2	3	4	5
Informez colegii/membrii de familie, prietenii despre concurenții electorali	1	2	3	4	5
Particip în activitățile electorale organizate de concurenții electorali	1	2	3	4	5

Prin aplicarea mediei aritmetice, am putut clasifica cetățenii în trei grupuri în funcție de nivelul de interes în procesul electoral: **(i) interes scăzut** – persoanele care nu manifestă nici un interes față de procesul electoral sau îl manifestă într-o formă redusă, valoarea răspunsurilor lor fiind până la 2,5 puncte; **(ii) interes mediu** – persoanele care manifestă un nivel mediu de interes față de procesul electoral, valoarea răspunsurilor lor fiind apreciată între 2,6 și 3,5 puncte și **(iii) interes sporit** – persoanele care manifestă un interes sporit față de procesul electoral, valoarea răspunsurilor lor fiind apreciată între 3,6 și 5 puncte.

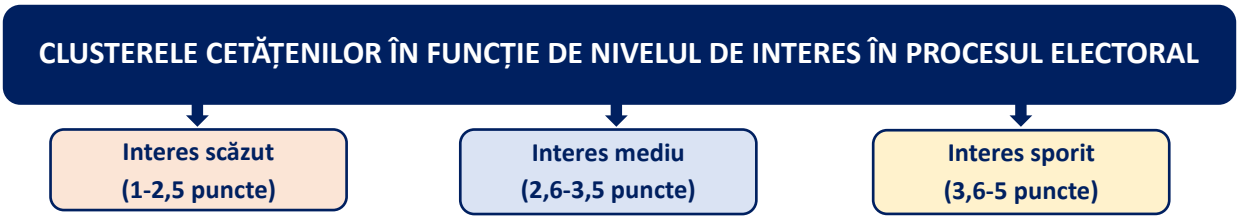

Figura 15. Clusterele respondenților în funcție de nivelul de implicare și interes în procesul electoral
Sursa: Calculele autorilor, 2025

Structura populației cercetate:

		Genul:								
		Total			Masculin			Feminin		
		Pasivi	Mediu	Activi	Pasivi	Mediu	Activi	Pasivi	Mediu	Activi
Total		**51,9%**	**30,5%**	**17,7%**	**51,8%**	**31,0%**	**17,2%**	**52,0%**	**29,9%**	**18,1%**
Genul respondentului:	**Masculin**	51,8%	31,0%	17,2%	51,8%	31,0%	17,2%	0,0%	0,0%	0,0%
	Feminin	52,0%	29,9%	18,1%	0,0%	0,0%	0,0%	52,0%	29,9%	18,1%
Vârsta respondentului:	**18-29 ani**	61,4%	30,8%	7,8%	67,2%	27,2%	5,6%	55,1%	34,7%	10,1%
	30-44 ani	63,6%	27,2%	9,2%	57,7%	32,4%	9,9%	69,7%	21,7%	8,6%
	45-59 ani	49,5%	29,5%	20,9%	52,6%	29,5%	17,9%	46,6%	29,5%	23,9%
	60 + ani	35,6%	35,1%	29,3%	29,8%	33,8%	36,5%	39,2%	35,9%	24,9%
Studiile respondentului:	**Medii incomplete**	63,5%	24,5%	12,0%	56,8%	31,7%	11,5%	68,4%	19,1%	12,5%
	Medii generale	55,5%	29,6%	14,9%	56,8%	26,5%	16,7%	54,2%	32,7%	13,1%
	Profesional tehnice	50,5%	31,2%	18,3%	53,4%	26,6%	20,0%	47,4%	36,1%	16,6%
	Superioare	46,3%	32,7%	21,1%	44,5%	39,0%	16,5%	47,6%	27,7%	24,7%
Ocupația respondentului:	**Economic activ**	58,4%	30,5%	11,1%	56,5%	34,3%	9,2%	60,6%	26,1%	13,3%
	Economic inactiv	47,2%	30,4%	22,3%	47,7%	28,1%	24,2%	46,9%	32,2%	20,9%
Limba de comunicare:	**Moldoveneas că / română**	49,5%	32,7%	17,8%	48,2%	34,8%	17,0%	50,7%	30,8%	18,5%
	Rusa sau alta	60,0%	22,9%	17,1%	62,9%	19,3%	17,8%	56,8%	26,7%	16,4%
Nivelul socio - economic:	**Nivel scăzut**	55,7%	26,8%	17,5%	62,6%	19,9%	17,5%	50,7%	31,8%	17,5%
	Nivel mediu	54,0%	30,7%	15,3%	50,6%	33,7%	15,7%	57,2%	27,8%	15,0%
	Nivel înalt	46,0%	33,8%	20,2%	44,1%	37,6%	18,3%	48,0%	29,9%	22,1%
Mediu de reședință:	**Urban**	53,1%	30,8%	16,1%	52,3%	33,4%	14,3%	53,8%	28,3%	17,9%
	Rural	51,0%	30,2%	18,9%	51,4%	29,0%	19,6%	50,6%	31,2%	18,3%

Capitolul II: SCRUTINUL PARLAMENTAR 2025: RADIOGRAFIA UNEI COMPETIȚII ELECTORALE

Analiza candidaților și aleșilor prin prisma egalității de gen

CONTEXT

Prezentul capitol constituie al doilea raport din cadrul procesului de monitorizare a alegerilor parlamentare din 28 septembrie 2025, care urmărește evaluarea modului în care concurenții electorali respectă obligațiile legale privind aplicarea sistemului de cotă dublă și principiile egalității de șanse, precum și analiza detaliată a caracteristicilor demografice și socio-economice ale candidaților. În total, au fost examinați 22 de concurenți electorali: 14 partide politice, patru blocuri electorale și patru candidați independenți. Înregistrarea Partidului "Moldova Mare" a fost anulată prin hotărârea CEC din 26 septembrie 2025.

REPREZENTAREA DE GEN PE LISTELE DE CANDIDAȚI

Conform legislației în vigoare a Republicii Moldova, accesul în Parlament este condiționat de atingerea pragului electoral de 5% pentru partide politice, 7% pentru blocuri electorale și 2% pentru candidații independenți. În perioada 20 iulie – 19 august 2025, partidele politice, blocurile electorale și candidații independenți au prezentat actele necesare la Comisia Electorală Centrală pentru a fi înregistrați în calitate de concurenți electorali.

Regulamentul CEC (Hotărârea nr. 1204/2023, modificată în 2025) stabilește, înainte de toate, că desemnarea candidaților se desfășoară în baza principiilor legalității, transparenței, echității și egalității de șanse. Funcționarii electorali sunt obligați să examineze toate dosarele în mod deschis, imparțial și fără discriminare. Partidele și blocurile electorale pot înainta liste de candidați formate din minimum 51 și maximum 111 persoane, iar candidații independenți trebuie să prezinte liste de subscripție conținând între 2 000 și 2 500 de semnături. Pentru femei există o prevedere favorabilă: candidatele independente pot fi înregistrate cu cel puțin 1 000 de semnături. Regulamentul detaliază, de asemenea, etapele de depunere, verificare și tragere la sorți a documentelor pentru stabilirea ordinii de înscriere în buletinul de vot. În cazul candidaților independenți, procedura implică constituirea unui grup de inițiativă care colectează semnăturile necesare, însă candidatul poate opta și pentru colectarea individuală a semnăturilor. CEC stabilește locul și perioada de depunere a documentelor, formează comisii pentru recepționarea acestora și verifică respectarea cerințelor legale. Listele prezentate trebuie să includă date biografice, declarații de avere și, după caz, simbolul electoral al concurentului.

Din perspectivă de gen, legea prevede mecanisme explicite pentru asigurarea unei reprezentări echitabile pentru ambele sexe. Potrivit articolului 68 alineatul (3) al Codului Electoral nr. 325/2022, listele candidaților pentru alegerile parlamentare și locale se întocmesc respectând cota minimă de reprezentare de 40% pentru fiecare sex, iar poziționarea candidaților pe liste se face conform formulei „minimum patru candidați de sex opus la fiecare zece locuri". Cadrul normativ subliniază caracterul obligatoriu al acestor cerințe; ; nerespectarea lor putând conduce la respingerea listei de către CEC. Partidele și blocurile electorale pot înlocui sau completa lista de candidați până cel târziu cu 30 de zile înainte de data alegerilor (respectând plafonul maxim prevăzut la art. 111 alin. (2) din Codul electoral). Până cu 10 zile înainte de scrutin, aceleași formațiuni pot modifica ordinea candidaților pe listă, pot exclude persoane sau pot retrage întreaga listă. Aceste modificări trebuie aprobate de organul competent al partidului și validate de Comisia Electorală Centrală, care adoptă o hotărâre în termen de cel mult 5 zile. CEC are dreptul să refuze modificările care nu respectă condițiile prevăzute la art. 68 alin. (3) și art. 115 din Codul Electoral.
Totodată, legea partidelor și deciziile CEC obligă formațiunile politice să utilizeze o parte din subvențiile publice pentru promovarea participării femeilor și tinerilor în politică, iar pentru fiecare femeie aleasă la nivel parlamentar sau local, partidele beneficiază de suplimente financiare proporționale.

În total, au fost înregistrați 23 de concurenți electorali, dintre care 15 au solicitat, în temeiul art. 68, 111 și 115 din Codul electoral nr. 325/2022, modificarea listelor de candidați, iar Comisia a adoptat în acest sens 49 hotărâri, inclusiv 26 de modificare.

În contextul celor menționate mai sus, a se vedea în continuare principalele constatări cu privire la reprezentarea candidaților pe listele electorale, analizată din perspectiva de gen.

Alegerile parlamentare 2025 au fost marcate de o reprezentare relativ echilibrată a femeilor pe listele de candidați. Potrivit datelor furnizate de Comisia Electorală Centrală, femeile constituie 44,0% din totalul candidaților înscriși, o cifră ce indică menținerea unui relativ echilibru între genuri pe listele electorale. Această reprezentare este în mare parte rezultatul implementării prevederilor legislative, care obligă partidele politice să respecte o anumită paritate de gen (40%) la întocmirea listelor de candidați. Cu toate acestea, dacă ne referim la scrutinul parlamentar din 2021, când femeile reprezentau 46,7% dintre candidați, observăm o ușoară scădere a ponderii acestora. Dinamica respectiv[sugerează că mecanismele legislative trebuie susținute de angajamente politice reale și măsuri concrete care să asigure atât prezența

numerică a femeilor în listele de candidați, cât și participarea lor efectivă în competiția electorală și în procesele decizionale ulterioare.

Figura 16. Ponderea femeilor în rândul candidaților la funcția de deputat/ă, %

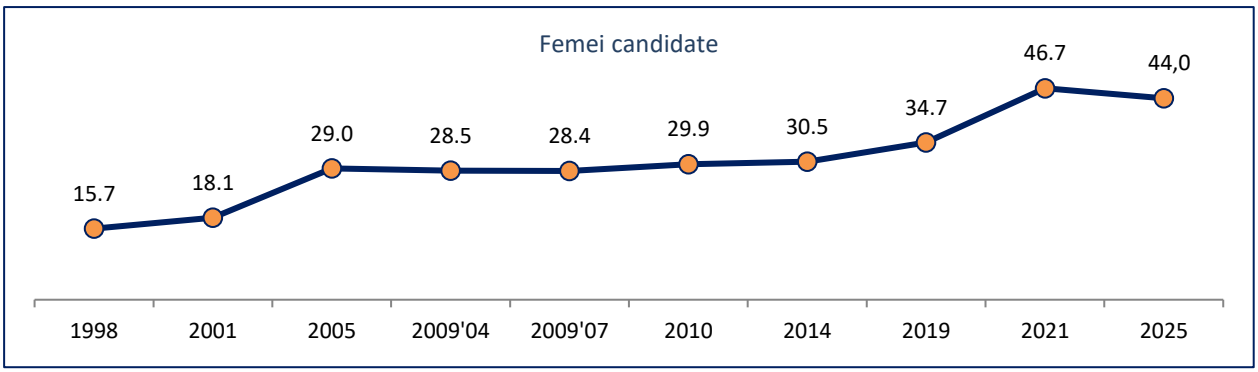

Sursa: Calculele CPD în baza datelor furnizate de Comisia Electorală Centrală, 2025

Deși respectarea cotei de gen a a constituit o condiție indispensabilă pentru admiterea în competiția electorală, modul în care partidele politice au aplicat această cerință relevă diferențe în angajamentul lor față de promovarea egalității de gen. Toate formațiunile participante la alegerile parlamentare din 2025 s-au conformat prevederilor Codului Electoral[3], care stabilește un prag minim de reprezentare de gen pe listele de candidați. Totuși, analiza comparativă a listelor electorale arată că unele partide s-au limitat strict la respectarea cotei minime obligatorii, în timp ce altele au depășit cerințele legale, incluzând peste 50% femei în rândul candidaților (PP LOC, PP ALDE). Această variație reflectă două aspecte esențiale: (i) nivelul diferit de asumare a egalității de gen ca valoare politică și obiectiv strategic în procesul de selecție a candidaților; (ii) capacitatea sporită a unor formațiuni de a asigura o reprezentare echilibrată, în special în cazul listelor de dimensiuni mai reduse.

Figura 17. Ponderea femeilor și bărbaților pe listele de candidați înaintați la funcția de deputat/ă, pe concurenți electorali, %

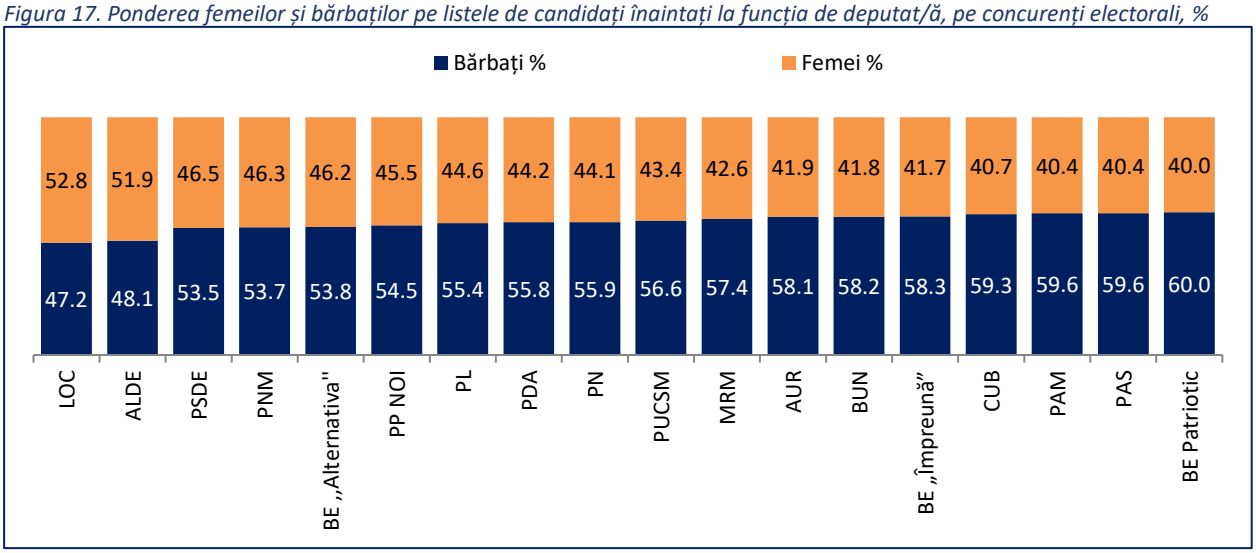

Sursa: Calculele CPD în baza datelor furnizate de Comisia Electorală Centrală, 2025

Ponderea femeilor în primele locuri de pe listă depășește pragul de 40%. Reprezentarea acestora în segmentele eligibile ale listelor oferă, însă, o imagine mai nuanțată asupra angajamentului partidelor față de promovarea egalității de gen. Deși prezența numerică a femeilor pe listele de candidați este relativ echilibrată, analiza poziționării acestora relevă anumite fluctuații. În primele 10 poziții, considerate cele mai competitive și cu cele mai mari șanse de obținere a unui mandat parlamentar, femeile reprezintă 40,0% din totalul candidaților, în timp ce în următoarea decilă (locurile 11–20) ponderea acestora crește ușor, până la la 41,7%. Deși aceste cifre indică o reprezentare apropiată de paritate în zonele eligibile, ele

[3] Codul Electoral, art. 68 alin. (3), https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=149860&lang=ro#

marchează, totuși, o scădere ușoară față de alegerile din 2021, când femeile reprezentau 42,7% dintre candidații din prima decilă. Această tendință sugerează că, în ciuda progresului înregistrat la nivel general, partidele politice continuă să manifeste prudență în privința plasării femeilor pe poziții cu șanse maxime de accedere în Parlament, fapt ce poate afecta negativ reprezentarea efectivă a acestora în legislativ.

Figura 18. Poziționarea femeilor și bărbaților pe listele de candidați înaintați la funcția de deputat/ă, pe sexe și decile, %

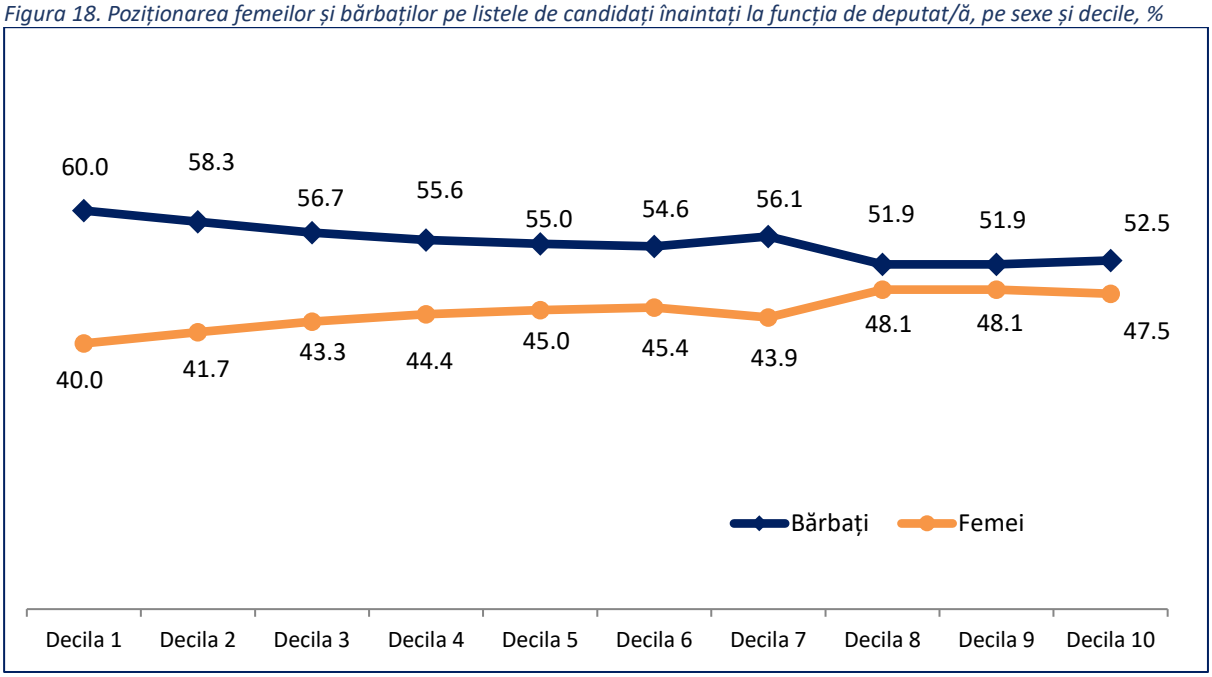

Sursa: Calculele CPD în baza datelor furnizate de Comisia Electorală Centrală, 2025

Modificările legislative privind introducerea sistemului de cotă dublă au influențat fundamental modul de poziționare a femeilor pe listele electorale. Figura de mai jos arată tendința poziționării candidatelor pe liste, pe decile, reflectând impactul legislației electorale asupra șanselor reale de eligibilitate a femeilor. O analiză atentă a evoluției arată că, înainte de 2016, femeile erau plasate disproporționat în partea inferioară a listelor: ponderea lor creștea vizibil în ultimele decile, adică în poziții cu șanse reduse de eligibilitate, în timp ce în primele decile, acolo unde există cele mai mari șanse de a obține mandat, prezența lor era considerabil mai scăzută. În 2016 a fost introdusă pentru prima dată cota de gen de 40%, însă aceasta se referea la întreaga listă, fără a impune reguli privind ordinea plasării candidaților. Această formulare a permis partidelor să respecte formal cerința numerică, continuând totodată să direcționeze majoritatea candidatelor către pozițiile inferioare ale listelor.

În 2019 a fost aprobat sistemul de cotă dublă, aplicat doar pentru alegerile locale, conținând o derogare specială: fiecare grupă de 10 candidați trebuia să includă minimum 3 persoane de sex opus. Această formulă a influențat treptat modul de distribuire a candidaților și candidatelor în listele electorale, dar nu a eliminat complet tendința de a concentra femeile în decilele inferioare. Schimbarea esențială s-a produs în 2021, când sistemul de cota dublă intră în vigoare în forma sa deplină: minimum 40% pentru ambele sexe și cel puțin 4 candidați de același sex în fiecare grupă de 10 locuri. Din acest moment, reprezentarea femeilor pe listele electorale devine echilibrată pe întreaga lor structură, inclusiv în primele decile, adică în pozițiile eligibile. Diferența dintre ponderea femeilor în partea superioară și cea inferioară a listelor dispare, ceea ce demonstrează că modificările legislative nu doar au consolidat obligația respectării cotei, ci au transformat fundamental practica partidelor politice, convertind-o dintr-un exercițiu formal într-un mecanism real de asigurare a șanselor egale pentru femei în competiția electorală. Este important de subliniat că această cotă funcționează simetric, protejând atât femeile, cât și bărbații, în situațiile în care unul dintre sexe riscă să devină sub-reprezentat. Un exemplu elocvent îl constituie alegerile generale

locale din 2023[4], când unele partide au prezentat liste cu o pondere mai redusă de bărbați, iar Comisia Electorală Centrală le-a obligat să respecte cerința de reprezentare echilibrată.
Astfel, sistemul cotei duble, atâta timp cât va fi menținut, va contribui la asigurarea unei reprezentări echitabile a ambelor sexe pe listele electorale și va garanta șanse reale de eligibilitate pentru femei și bărbați deopotrivă.

Figura 19. Tendința poziționării femeilor pe listele de candidați înaintați la funcția de deputat/ă, pe ani și decile, %

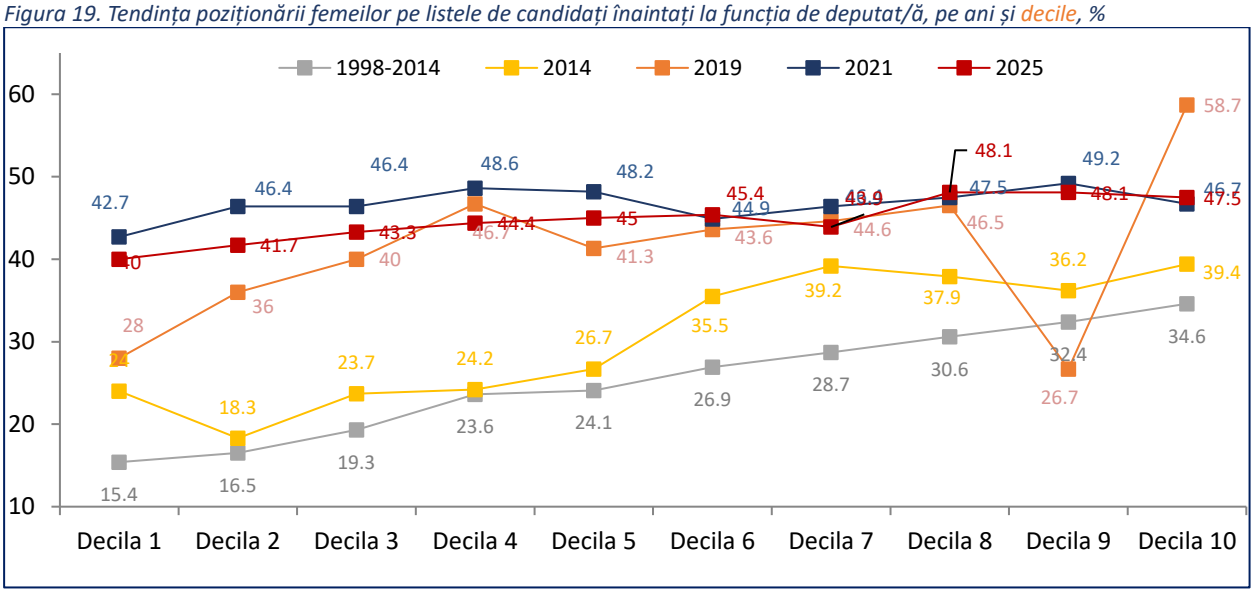

Sursa: Calculele CPD în baza datelor furnizate de Comisia Electorală Centrală, 1998-2025

Deși partidele politice respectă formal cerințele privind, bărbații domină în continuare capetele de listă, în timp ce femeile sunt concentrate în quintilele cu șanse mai mici de obținere a unui mandat. Figura de mai jos arată că, în primele quintile, adică pe locurile considerate eligibile, numărul bărbaților este semnificativ mai mare , cu ponderi ce depășesc 70% în anumite secvențe (Q1, Q3, Q5, Q7). Femeile, deși respectă pragul numeric de 40%, sunt concentrate mai mult în quintilele mediane și inferioare, adică în poziții cu șanse mai reduse de eligibilitate. Aceste oscilații arată că respectarea cotei de gen nu garantează automat și acces egal la pozițiile eligibile. Distribuția pe quintile demonstrează că bărbații domină capetele de listă, în timp ce femeile sunt frecvent plasate în segmentele cu vizibilitate și șanse mai scăzute. Pentru a corecta acest dezechilibru, ar putea fi necesară adoptarea unui sistem de reglementare diferit, cum ar fi introducerea unor prevederi de plasament la fiecare 5 locuri sau aplicarea formulei zig-zag (alternarea femeie-bărbat pe listă). Un astfel de sistem, denumit și „zipper" sau „zebra", obligă partidele să alterneze candidați de sexe diferite, asigurând astfel o proporție de 50% femei și 50% bărbați pe întreaga listă.

Figura 20. Poziționarea pe listele de candidați înaintați la funcția de deputat/ă, pe sexe și quintile, %

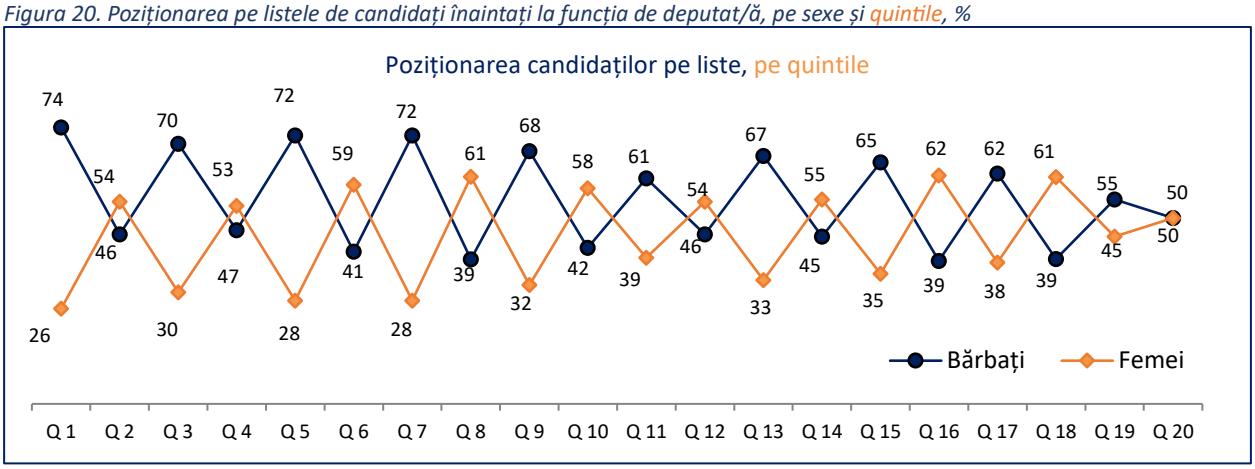

Sursa: Calculele CPD în baza datelor furnizate de Comisia Electorală Centrală, 2025

[4] https://progen.md/wp-content/uploads/2024/04/Raport-Alegeri-combinat-1.pdf

Indicatorii de poziționare arată că, deși femeile au câștigat teren în ultimele două decenii, bărbații continuă să domine fruntea listelor și primele 5 poziții. Datele arată că poziția medie a bărbaților pe liste este constant mai favorabilă decât cea a femeilor: în 1998 diferența era de 10 locuri, iar în 2025 se menține la 3 locuri. În ceea ce privește prima poziția listelor, bărbații domină aproape complet: în majoritatea ciclurilor electorale, numărul bărbaților aflați pe prima poziție a depășit cu mult numărul femeilor, diferența ajungând la 16 în 2025. Analiza primelor 5 poziții, confirmă aceeași tendință: în 1998 doar 5,3% dintre primele 5 locuri erau ocupate de femei, iar în 2025 ponderea lor crește la 25,6%. Deși progresul este evident, bărbații păstrează o prezență dominantă, de peste 70%, în acest segment esențial pentru eligibilitate. Situația dată se explică și prin faptul că, de regulă, prima poziție pe listă este rezervată președinților de partid, iar majoritatea partidelor din Republica Moldova continuă să fie conduse de bărbați.

Tabelul :1. Principalii indicatori de poziționare pe liste

		Scrutin									
Indicator		**1998**	**2001**	**2005**	**2009.04**	**2009.07**	**2010**	**2014**	**2019**	**2021**	**2025**
Poziția medie pe liste	**Bărbați**	46	48	48	49	48	47	44	43	43	38
	Femei	56	56	53	55	56	58	53	50	45	41
	Diferența	10	8	5	6	8	11	9	7	2	3
Nr. persoane în fruntea listei	**Bărbați**	13	17	10	10	8	18	18	12	18	17
	Femei	2	0	1	2	0	2	2	3	4	1
	Diferența	11	17	9	8	8	16	16	9	14	16
Procentul pe primele 5 poziții	**Bărbați**	94.7%	94.1%	78.2%	78.3%	90.0%	85.0%	76.9%	72.0%	73.0%	74.4%
	Femei	5.3%	5.9%	21.8%	21.7%	10.0%	15.0%	23.1%	28.0%	27.0%	25.6%

Sursa: Calculele CPD în baza datelor Comisiei Electorale Centrale, 1998-2025

Vârsta medie a candidaților propuși la funcția de deputat/ă este mai mare decât în scrutinele electorale precedente. Analizând evoluția profilului candidaților pe listele electorale începând cu anul 1998, observăm că în 2025 vârsta medie a candidaților este de 47,2 ani, cea mai ridicată valoare înregistrată până acum, precedată de scrutinul din 2019, când vârsta medie era de 46,9 ani. În toate celelalte competiții electorale, vârsta medie a candidaților s-a situat sub pragul de 45 de ani. Din perspectiva de gen, tendința se menține constantă: vârsta medie a candidaților bărbați este mai mare decât cea a candidatelor femei. Și în 2025 această diferență se menține, bărbații având o vârstă medie cu aproximativ 2 ani mai mare decât femeile. Vârsta medie de peste 46 de ani a candidaților sugerează că tinerii continuă să se confrunte cu obstacole în accederea în funcții politice.

Figura 21. Tendința vârstei medii a femeilor și bărbaților pe listele de candidați înaintați la funcția de deputat/ă, ani

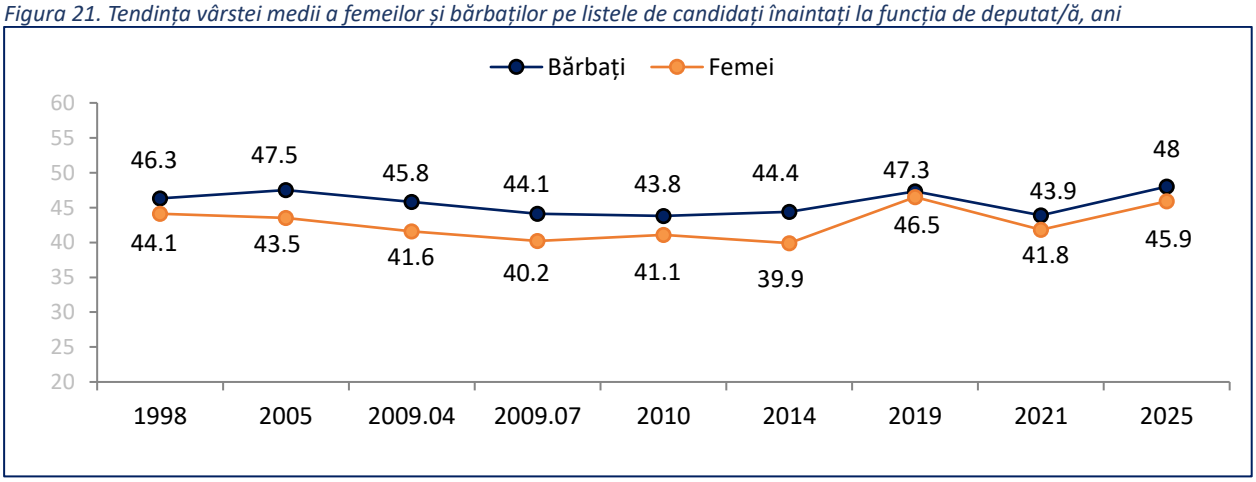

Sursa: Calculele CPD în baza datelor furnizate de Comisia Electorală Centrală, 1998-2025

Vârsta candidaților rămâne un factor important ce influențează plasamentul pe listele electorale. Concurenții electorali au tendința de a desemna pentru locurile considerate mai eligibile candidați și candidate cu o vârstă mai înaintată. De-a lungul anilor, s-a observat că vârsta medie a celor incluși în prima jumătate a listei electorale este, în medie, cu 2–3 ani mai mare decât vârsta medie a tuturor candidaților de pe listă, diferențele fiind mai mici în cazul femeilor. În scrutinul din acest an, bărbații plasați în primele 51 de poziții pe listele electorale au, în medie, 49,6 de ani – cu 1,6 ani mai mult decât vârsta medie a tuturor candidaților bărbați. În schimb, pentru femei diferența este nesemnificativă: cele plasate în partea superioară a listelor au o vârstă medie cu doar 0,4 ani mai mare decât media generală a candidatelor. Aceste date sugerează că experiența și vechimea politică reprezintă criterii importante pentru candidații desemnați în poziții eligibile.

Figura 22. Tendința vârstei medii a candidaților pe listele de candidați la funcția de deputat/ă, pe sexe, ani

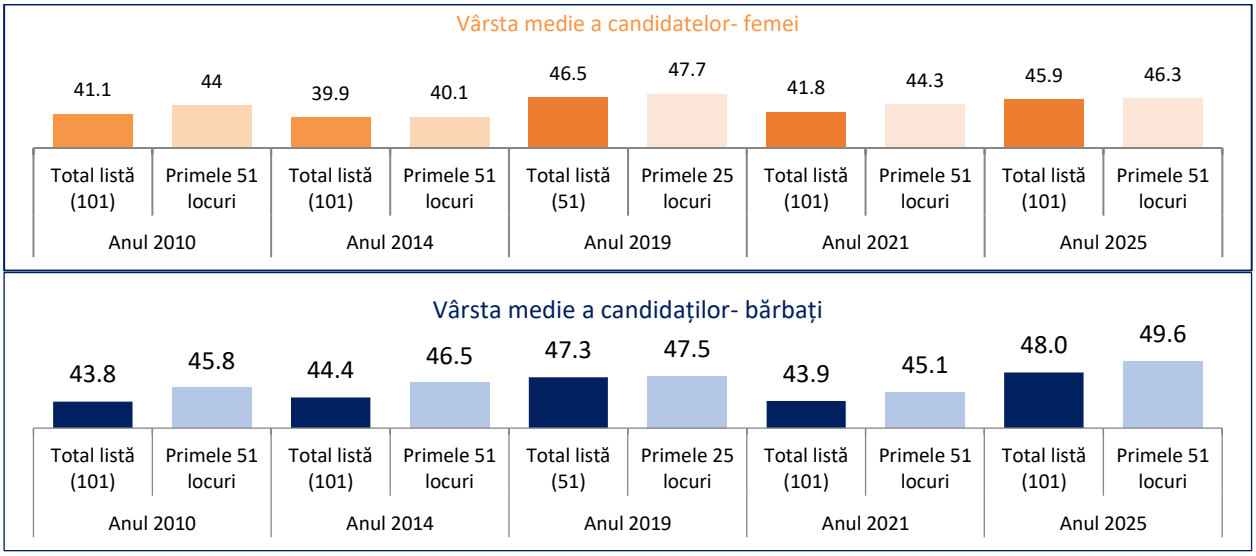

Sursa: Calculele CPD în baza datelor furnizate de Comisia Electorală Centrală, 2010-2025

Analiza detaliată a listelor electorale arată că tinerii sunt plasați preponderent spre sfârșitul listelor , acolo unde șansele de accedere în Parlament sunt mai reduse. Datele arată că vârsta medie a candidaților din prima decilă (este de 48,9 ani, în schimb în ultima decilă (pozițiile 91–111[5]) aceasta scade semnificativ, ajungând la doar 42,3 ani. Diferența dintre cele două extreme este semnificativă — 6,6 ani, indicând o plasare sistematică a candidaților mai tineri spre coada listelor, oferindu-le astfel mai puține șanse de a accede în Parlament. Această ierarhizare are implicații importante din perspectiva reînnoirii clasei politice și a participării generațiilor tinere în procesele decizionale, sugerând o preferință a partidelor pentru candidați mai experimentați, dar și, posibil, o reticență în a oferi oportunități reale tinerilor de a se implica în politică. Această dinamică se poate intersecta cu factorii de gen, afectând în mod particular femeile tinere, aflate la intersecția a două categorii mai slab reprezentate în poziții eligibile.

Figura 23. Vârsta medie a candidaților înaintați la funcția de deputat/ă, pe decile și sexe, ani

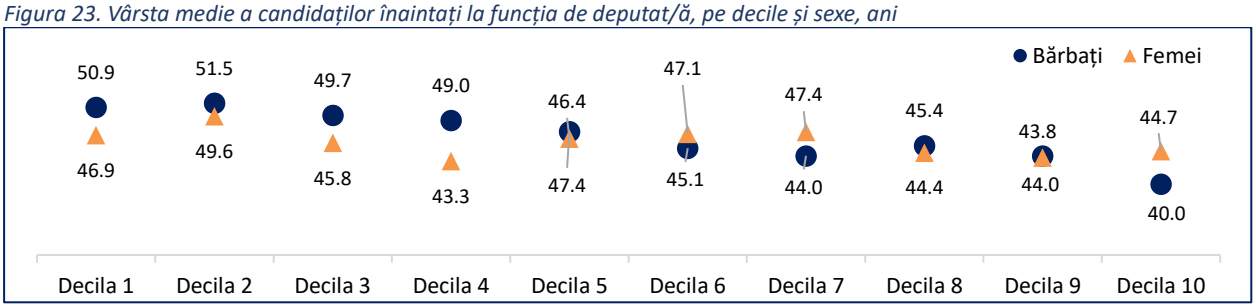

Sursa: Calculele CPD în baza datelor furnizate de Comisia Electorală Centrală, 2025

[5] Conform Codului Electoral, art. 111 alin (2), partidul politic sau blocul electoral înaintează lista de candidați nu mai mică de 51 de persoane și nu mai mare 111 persoane, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=149860&lang=ro#

Analiza comparativă arată diferențe semnificative între formațiunile politice in ceea ce privește vârsta medie a candidaților propuși. Astfel, unele partide au promovat liste dominate de candidați mai tineri, cu vârste medii cuprinse între 39 și 41 de ani, semnalând o deschidere mai mare către integrarea tinerilor în structurile decizionale. În contrast, alte partide mențin o componență dominată de persoane cu vârste medii între 55 și 62 de ani, indicând o preferință pentru candidați cu o experiență politică mai îndelungată sau o cultură organizațională mai conservatoare. Aceste diferențe pot influența semnificativ nu doar dinamica internă a partidelor, ci și natura campaniei electorale și prioritățile politice promovate, inclusiv în ceea ce privește politicile de tineret, digitalizare sau egalitate de gen.

Figura 24. Vârsta media a candidaților înaintați de către fiecare partid la funcția de deputat/ă, pe sexe și concurenți electorali, ani

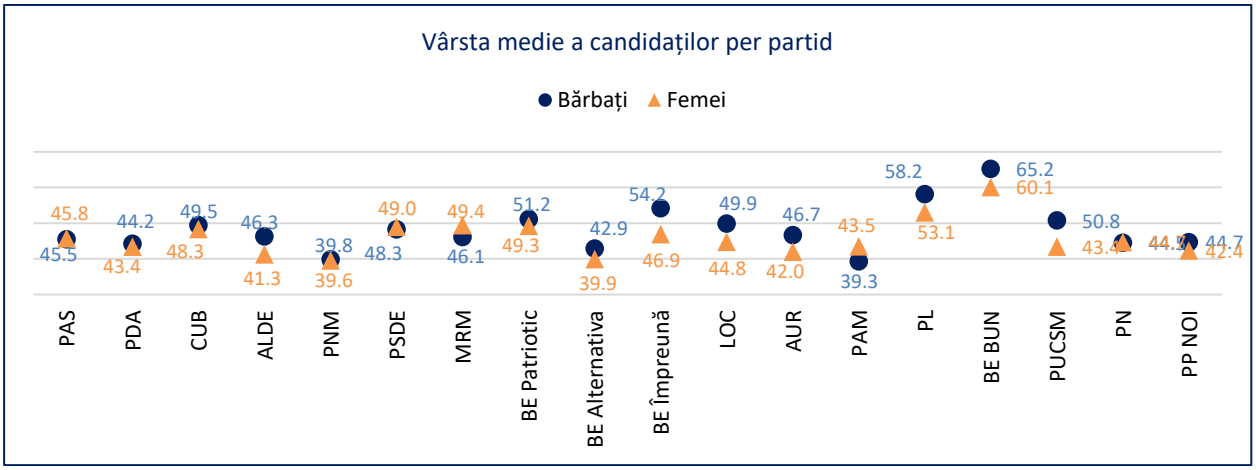

Sursa: Calculele CPD în baza datelor furnizate de Comisia Electorală Centrală, 2025

Circa 70 % dintre candidați provin din mediul urban, iar aproape jumătate sunt din Chișinău. Graficul din Figura 24 confirmă că selecția candidaților pentru alegerile parlamentare se concentrează în principal în orașe: 70,6 % dintre cei înscriși provin din mediul urban , iar restul de 29,4 % din mediul rural. Mai mult de jumătate din candidați (45,5 %) vin din municipiul Chișinău, în timp ce următoarele localități – mun. Bălți, Ialoveni, Comrat și Criuleni – contribuie fiecare cu aproximativ 4 %. Restul raioanelor furnizează fracțiuni mai mici, majoritatea în jur de 1 % din total. Această distribuție reflectă centralizarea vieții politice: partidele recrutează preponderent din capitală și câteva centre urbane mari, unde există rețele politice, resurse și vizibilitate. Localitățile rurale rămân slab reprezentate din cauza depopulării și a infrastructurii politice limitate. Prin urmare, deși cota de gen asigură echilibrul femei-bărbați, realitatea geografică arată că participarea la competiția națională este dominată de candidații urbani, iar partidele ar trebui să-și extindă recrutarea și în mediul rural pentru a reflecta diversitatea țării.

Figura 25. Distribuția candidaților înaintați la funcția de deputat/ă, după sexe și mediul de reședință, %

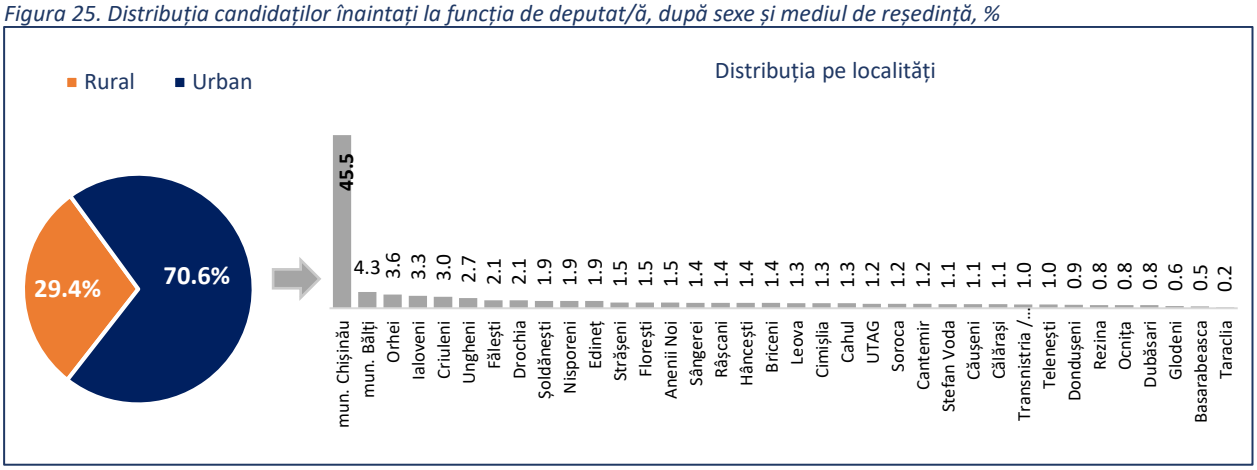

Sursa: Calculele CPD în baza datelor furnizate de Comisia Electorală Centrală, 2025

REPREZENTAREA DE GEN ÎN PARLAMENTUL REPUBLICII MOLDOVA

Ponderea femeilor deputate în Parlamentul Republicii Moldova de legislatura a XII-a a scăzut comparativ cu scrutinul precedent. Conform rezultatelor alegerilor parlamentare din 28 septembrie 2025, femeile dețin 36,6% din totalul mandatelor, cu 4 puncte procentuale mai puțin decât anterior. Această diminuare se explică atât prin numărul mai redus de candidate înscrise în cursa electorală, cât și prin persistența barierelor structurale, inclusiv înrăutățirea percepțiilor sociale privind rolul femeilor în poziții de decizie. De menționat, totuși, că după efectuarea unor remanieri în luna noiembrie, ponderea femeilor constituie 39,6%, crescând cu 3 p.p. comparativ cu rezultatele inițiale. Astfel, ponderea actuală și cea din scrutinul anterior înregistrează cele mai înalte valori din toate alegerile parlamentare precedente, fapt ce confirmă relevanța și necesitatea menținerii prevederilor legislative referitoare la reprezentarea echitabilă a genurilor în Parlament.

Figura 26. Tendința reprezentării femeilor în lista de candidate și alese la funcția de deputată, %

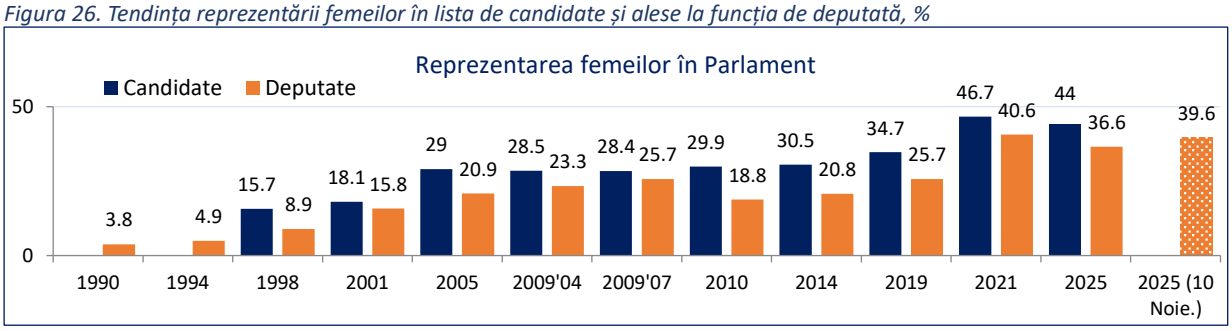

Sursa: Calculele CPD în baza datelor furnizate de Comisia Electorală Centrală, 1990-2025

Comparativ cu bărbații, femeile continuă să fie subreprezentate în actualul Parlament, unde dețin puțin peste o treime din mandate. Mai exact, bărbații reprezintă 63,4% dintre deputați, în timp ce femeile doar 39,6% conform ultimilor remanieri din Parlament. Analiza rezultatelor arată, de asemenea, o creștere a așa-numitei „pierderi de gen" în procesul electoral, care reprezintă diferența dintre ponderea femeilor candidate și cea a femeilor alese. În aceste alegeri, conform datelor inițiale, pierderea de gen a fost de 7,6 puncte procentuale: deși femeile au constituit 44,2% dintre candidați, doar 36,6% au reușit să obțină un mandat parlamentar. În comparație cu scrutinul precedent[6], această pierdere a crescut cu 1,5 puncte procentuale, indicând o diminuare a șanselor femeilor de a transforma participarea formală în reprezentare efectivă. Totuși, datorită ultimilor modificări în structura Parlamentului, pierderile de gen s-au micșorat, ajungând la 4,6%. Deși situația la zi sa îmbunătățit, în pofida progreselor legislative și a măsurilor de promovare a egalității de gen în viața politică, tendințele arată că femeile continuă să se confrunte cu obstacole care afectează accesul lor echitabil la funcții elective.

Figura 27. Ponderea de gen și pierderea de gen în noul Parlament, pe sexe, %

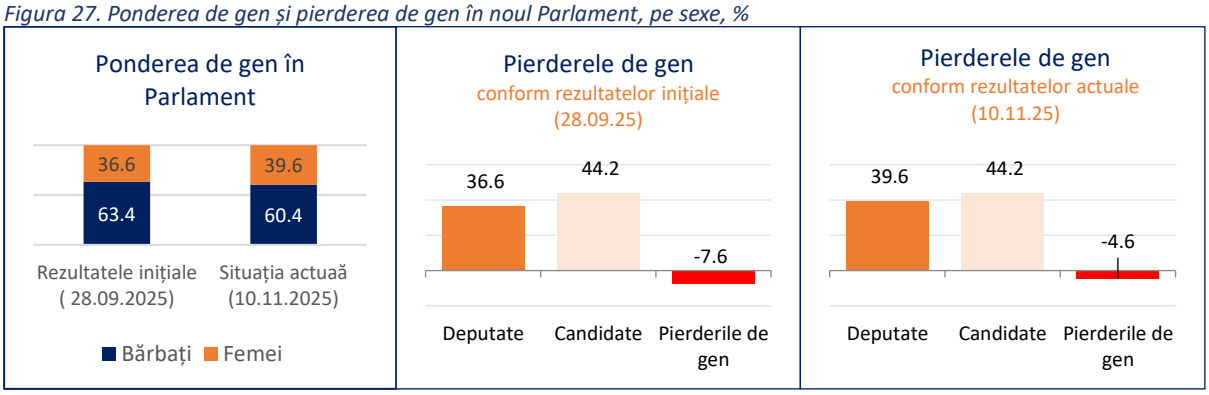

Sursa: Calculele CPD în baza datelor furnizate de Comisia Electorală Centrală, 2025

[6] https://progen.md/wp-content/uploads/2021/10/Raport_Alegeri-Parlamentare-anticipate-2021.pdf

Dintre partidele care au obținut mandate parlamentare, doar Partidul Nostru asigură o reprezentare echilibrată între femei și bărbați, având câte 3 deputate și 3 deputați. În cazul celorlalte formațiuni politice, ponderea femeilor deputate se situează în jurul valorii de 35%, sub pragul de paritate de gen. Deși legislația prevede o cotă dublă de gen în procesul electoral, respectiv obligativitatea includerii a cel puțin 40% femei pe listele de candidați, precum și alternanța lor în decile (așa-numita „cotă de poziționare"), această proporție nu se menține și în componența finală a Parlamentului. Această discrepanță se explică, în mare parte, prin modul de plasare a candidaților pe listele electorale. În practică, femeile continuă să fie adesea poziționate la finalul fiecărei decile, ceea ce le reduce semnificativ șansele de a obține un mandat, mai ales în condițiile în care partidele nu câștigă un număr mare de locuri. Prin urmare, deși formal se respectă cota de gen la înregistrarea listelor, rezultatul final arată că egalitatea de șanse rămâne mai degrabă declarativă decât efectivă, iar prevederile privind poziționarea echitabilă necesită o aplicare mai riguroasă și monitorizare constantă. Această situație se reflectă și în pierderile de gen înregistrate de partide, adică diferența dintre ponderea femeilor candidate și cea a femeilor care au obținut mandate. Cea mai mare pierdere de gen s-a înregistrat în cadrul Partidului Demnitate și Adevăr, unde diferența este de 10,9 puncte procentuale. În schimb, Partidul Nostru se distinge printr-o tendință pozitivă, ponderea femeilor care au ajuns deputate fiind cu 5,9 puncte procentuale mai mare decât cea a femeilor de pe listele de candidați. Acest exemplu demonstrează că, atunci când femeile sunt plasate pe poziții eligibile, rezultatele pot reflecta mult mai fidel principiul reprezentării echitabile.

Figura 28. Ponderea de gen și pierderea de gen în noul Parlament, per partid, pe sexe, %

** La data de 10.11.2025*

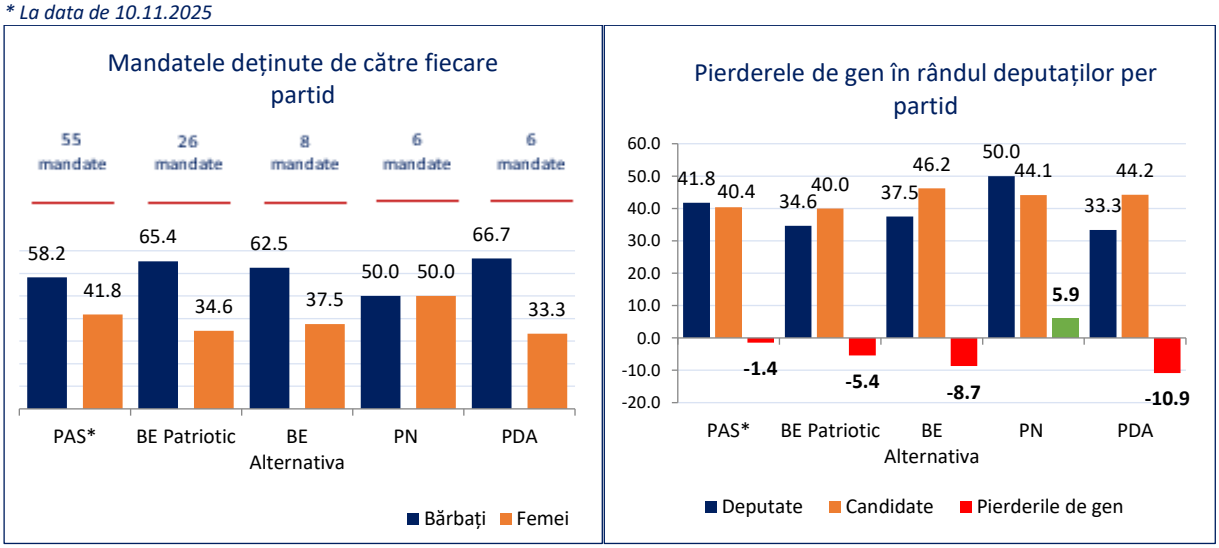

Sursa: Calculele CPD în baza datelor furnizate de Comisia Electorală Centrală, 2025

Reprezentarea de gen în structurile parlamentare prezintă o ușoară tendință de echilibrare. Analiza componenței comisiilor parlamentare arată că 39% dintre membrii acestora sunt femei, iar 61% sunt bărbați, ceea ce indică o prezență feminină puțin mai ridicată decât media generală din Parlament (36,6%). Datele sugerează că femeile reușesc să obțină o vizibilitate sporită în cadrul activității comisiilor, unde se desfășoară o parte semnificativă a procesului legislativ.

Totuși, distribuția pe funcții de conducere menține în continuare dezechilibrele tradiționale de gen. În ceea ce privește funcțiile de președinte al comisiilor parlamentare, bărbații dețin majoritatea, în proporție de 66,7%, în timp ce femeile rămân subreprezentate. Astfel, deși femeile au o prezență activă în activitatea comisiilor, ele sunt mai puțin vizibile în pozițiile care implică autoritate formală și putere decizională sporită. Pe de altă parte, în funcțiile de vicepreședinte și secretar ale comisiilor se remarcă o reprezentare relativ echilibrată între deputați și deputate, ceea ce poate fi interpretat ca un semnal pozitiv al unei deschideri mai mari către partajarea responsabilităților și recunoașterea competențelor feminine în structurile interne. Această echilibrare la nivel intermediar ar putea crea premise pentru o participare mai echitabilă și în funcțiile de conducere superioară, dacă tendința va fi consolidată prin politici și practici

instituționale adecvate. În rândul membrilor comisiilor parlamentare, distribuția de gen urmează aceleași tendințe generale: aproximativ 40% sunt deputate, iar puțin peste 60% – deputați. Prin urmare, deși femeile participă activ la procesul parlamentar și își consolidează treptat rolul în structurile interne, accesul lor la pozițiile de decizie superioare rămâne limitat. Situația evidențiază necesitatea promovării unei reprezentări echilibrate nu doar numerice, ci și funcționale, care să asigure prezența femeilor în poziții-cheie, capabile să influențeze direcțiile strategice și deciziile politice majore.

Figura 29. Reprezentarea de gen în comisiile parlamentare, pe sexe și funcții, %

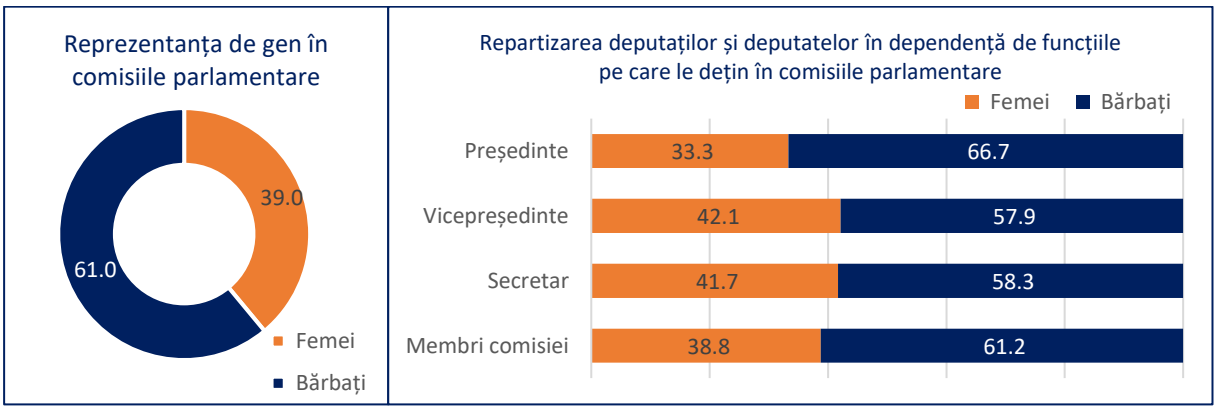

Sursa: Calculele CPD în baza datelor furnizate de Parlamentul Republicii Moldova, 2025

Datele arată că prezența deputatelor în comisiile parlamentare este strâns legată de domeniile de activitate ale acestora. Astfel, comisiile axate pe domenii tradițional percepute ca „masculine", precum Comisia juridică, pentru numiri și imunități, Comisia pentru politică externă sau Comisia pentru control al finanțelor publice, sunt dominate aproape în totalitate de deputați bărbați. Această distribuție reflectă și tendințele de segregare de gen existente în sfera profesională, în aceste sectoare tradițional se impun bărbații. În schimb, femeile au o prezență mai persistentă în comisiile ce vizează administrația publică, cultura, educația și alte domenii sociale, ceea ce sugerează ideea că repartizarea pe comisii continuă să urmeze stereotipurile tradiționale privind rolurile de gen în politică și societate.

Figura 30. Reprezentarea de gen în comisiile parlamentare, pe sexe și comisii, %

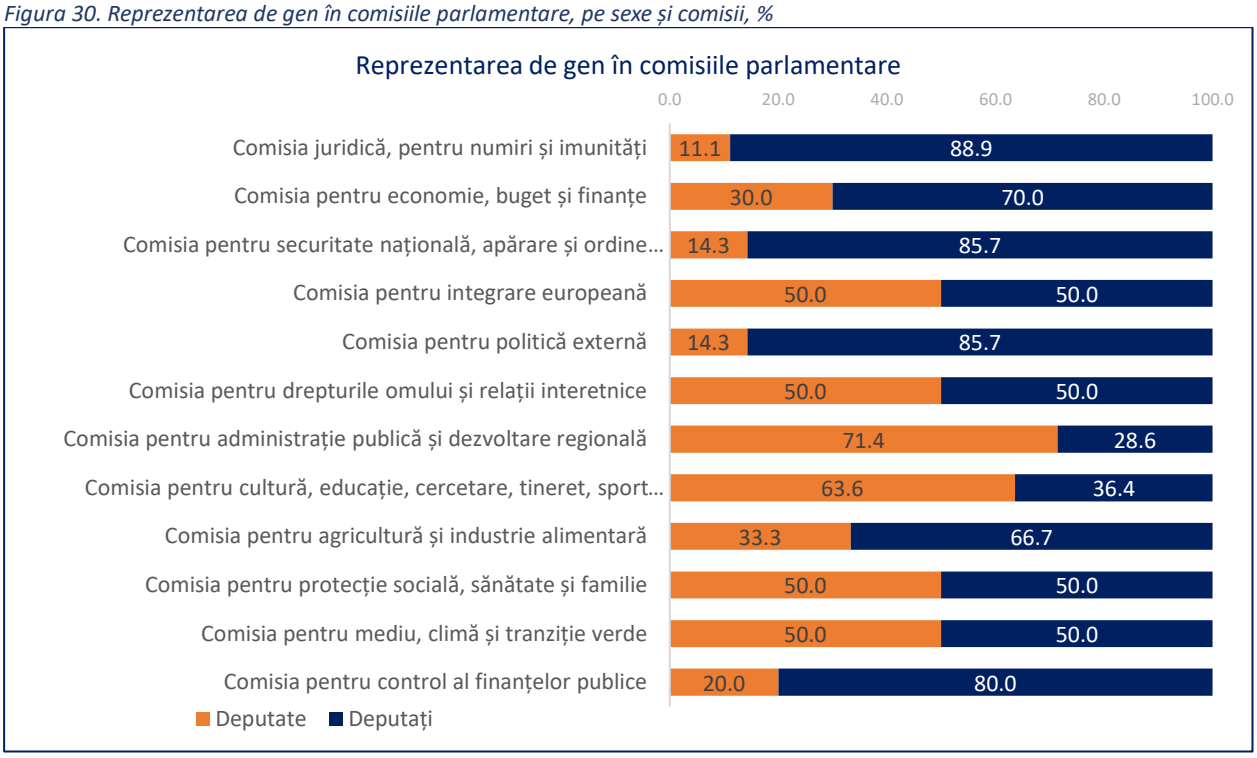

Sursa: Calculele CPD în baza datelor furnizate de Parlamentul Republicii Moldova, 2025

Reprezentarea de gen în cadrul fracțiunilor parlamentare reflectă, în linii mari, distribuția generală a femeilor și bărbaților din Parlament. Funcțiile de conducere și control din interiorul fracțiunilor sunt însă atribuite distinct de fiecare formațiune politică, ceea ce generează diferențe în participarea femeilor la nivel decizional. Astfel, în funcțiile de președinte de fracțiune se regăsesc doar două femei, ceea ce constituie 33,3% din total. În schimb, în funcțiile de vicepreședinte, ponderea deputatelor este semnificativ mai mare, 62% din total. Această distribuție confirmă tendința ca bărbații să fie desemnați mai frecvent în poziții de conducere strategică, în timp ce femeile să fie orientate către funcții de coordonare și management operațional.

Figura 31. Reprezentarea de gen în fracțiunile parlamentare, pe sexe și funcții, %

Fracțiuni Parlamentare	Președinte/ă	Vicepreședinte/ă	Secretar/ă
Partidul Comuniștilor din Republica Moldova	F	B	B
Alternativa	B	F	F
Partidul Nostru	B	F	B
Partidul Socialiștilor din Republica Moldova	B	F	F
Partidul Acțiune și Solidaritate	F	Ambele sexe	B
Democrația Acasă	B	B	F

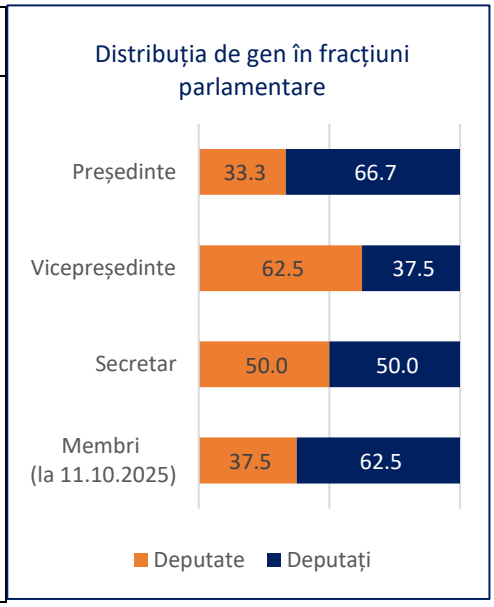

Sursa: Calculele CPD în baza datelor furnizate de Parlamentul Republicii Moldova, 2025

CONSTATĂRILE CAPITOLULUI II

Această secțiune reunește cele mai importante concluzii inspirate din analiza candidaților pentru alegerile parlamentare din 28 septembrie 2025. Ea oferă o imagine sintetică asupra principalelor tendințe privind reprezentarea de gen, structura de vârstă, distribuția teritorială și poziționarea pe liste, evidențiind atât progresele, cât și limitările actuale ale procesului electoral. Aceste constatări constituie repere utile pentru înțelegerea profilului competiției electorale și pentru interpretarea evoluțiilor viitoare.

1. Reprezentare de gen echilibrată, dar în ușoară scădere: Femeile constituie 44,2% din totalul candidaților înscriși pe listele electorale, ceea ce indică un echilibru numeric aproape de paritate. Totuși, această pondere este în ușoară scădere față de alegerile din 2021 (când era 46,7%). Echilibrul actual se datorează sistemului de cotă dublă impus de legislație. Cu toate acestea, diminuarea procentului de candidate subliniază necesitatea imperioasă a unui angajament politic constant pentru menținerea și creșterea participării femeilor în viața politică.

2. **Angajamentul partidelor față de cota de gen variază**: Toate formațiunile politice s-au conformat cerinței legale de minimum 40% reprezentare feminină pe listele electorale, însă abordările diferă. Unele partide s-au limitat la includerea numărului minimum necesar de femei, în timp ce altele au depășit cerințele legale, incluzând chiar peste 50% candidate. Acest contrast evidențiază niveluri diferite de asumare a egalității de gen ca prioritate. Astfel, se constată că unele formațiuni tratează cota de gen ca pe o obligație formală, altele o privesc ca pe un obiectiv strategic, demonstrând o deschidere mai mare spre reprezentare echilibrată.

3. Femeile rămân subreprezentate în pozițiile fruntașe: Deși ponderea candidatelor pe liste este, per ansamblu, apropiată de paritate, bărbații continuă să domine vârful listelor. În primele 10 poziții considerate cele mai eligibile, femeile reprezintă aproximativ 40% dintre candidați. Însă, în primele 5 poziții ponderea lor scade la doar 25,6%. În majoritatea partidelor, capul de listă este un bărbat, de exemplu, în 2025 doar câteva liste au fost deschise de femei, ceea ce arată că, în pofida progreselor, accederea femeilor la pozițiile cu șanse maxime rămâne încă limitată.

4. Cota dublă garantează reprezentarea echitabilă: Odată cu introducerea sistemului de cotă dublă, listele de candidați au devenit mai echilibrate din punct de vedere al genului. Această regulă asigură că nici femeile, nici bărbații nu pot fi reprezentați în proporție mai mică de 40%, oferind astfel șanse reale și egale pentru ambele sexe pe întreaga listă. Atât timp cât sistemul va fi aplicat, echilibrul de gen va fi menținut. Totuși, având în vedere constatările anterioare privind poziționarea candidaților pe quintile și în partea superioară a listelor, se impune o reflecție serioasă asupra modalităților de îmbunătățire a prevederilor actuale de plasament. O posibilă soluție ar fi trecerea la formula „3/2" pentru fiecare quintilă sau aplicarea sistemului „zig-zag" (alternarea femeie-bărbat), astfel încât echilibrul să fie garantat nu doar la nivelul listei în ansamblu, ci și în pozițiile cele mai relevante pentru eligibilitate.

5. Vârsta candidaților influențează plasarea pe liste: Partidele tind să plaseze pe primele locuri candidați cu vârste mai înaintate. În primele 10 poziții vârsta medie este de 48,9 ani, iar în ultimele 10 locuri scade la 42,7 ani, rezultând o diferență de peste 5 ani. Această variație indică faptul că persoanele mai tinere ajung, de regulă, în partea inferioară a listelor, având, astfel, șanse mai reduse de a fi alese.

6. Majoritatea candidaților provin din mediul urban și din Chișinău: Aproximativ 70,6% dintre candidați sunt din orașe, iar aproape jumătate dintre aceștia provin din capitală. Municipiul Bălți contribuie cu 4,3% din totalul candidaților, fiind urmat de raioane precum Ialoveni, Comrat și Criuleni. Această concentrare urbană se explică prin resursele mai mari disponibile în orașe, dar și prin faptul că populația din mediul rural este mai redusă numeric și preponderent vârstnică.

7. Femeile deputate reprezintă doar o treime din noul legislativ: Reprezentarea femeilor în noul Parlament a scăzut la 36,6%, cu patru puncte procentuale mai puțin decât în scrutinul precedent. Această diminuare se explică printr-un număr mai redus de candidate și persistența barierelor structurale și

culturale. Totuși, nivelul actual rămâne mai ridicat decât în legislaturile anterioare, confirmând importanța menținerii cotelor de gen.

8. Pierderea de gen în alegerile parlamentare este în creștere: Diferența dintre ponderea femeilor candidate (44,2%) și cea a femeilor alese (36,6%) relevă o pierdere de gen de 7,6 puncte procentuale, în creștere față de alegerile precedente. Aceasta indică faptul că, în pofida măsurilor legislative, șansele femeilor de a transforma participarea în reprezentare efectivă s-au diminuat.

9. Aplicarea neuniformă a cotelor de gen pe listele electorale reduc eficiența măsurilor de egalitate: Doar Partidul Nostru a atins o paritate reală (50/50), în timp ce restul formațiunilor mențin o pondere de circa 35% femei. Deși cota de 40% este respectată formal pe liste, femeile sunt frecvent plasate pe poziții mai puțin eligibile, ceea ce limitează accesul lor în Parlament. Cel mai mare decalaj s-a înregistrat la Partidul Demnitate și Adevăr (–10,9 puncte procentuale), iar cea mai bună performanță la Partidul Nostru (+5,9 puncte procentuale), demonstrând impactul pozitiv al poziționării echitabile pe liste.

10. Rolurile de conducere strategică în structurile parlamentare rămân a fi preponderent masculine: Rolurile de conducere strategică în structurile parlamentare rămân, în continuare, preponderent masculine. Reprezentarea de gen în structurile interne ale Parlamentului reflectă, în mare măsură, distribuția generală din legislativ, însă persistă diferențe notabile la nivelul funcțiilor de conducere. Astfel, în comisiile parlamentare, doar 39% dintre deputați sunt femei. În ceea ce privește funcțiile de președinte de comisie, bărbații domină cu o pondere de 66,7%, în timp ce pozițiile de vicepreședinte și secretar sunt distribuite mai echilibrat între deputați și deputate. O dinamică similară se observă și în cadrul fracțiunilor parlamentare: doar două femei ocupă funcția de președinte (33,3%), în timp ce femeile sunt majoritare în pozițiile de vicepreședinte (62%). Acest lucru indică faptul că rolurile de conducere strategică rămân, în mare parte, masculine, pe când funcțiile de execuție și coordonare sunt mai frecvent ocupate de femei. Repartizarea deputaților și deputatelor în comisii reflectă, de asemenea, diviziunea tradițională a rolurilor de gen: femeile sunt mai prezente în domeniile sociale, iar bărbații domină comisiile juridice, economice și de politică externă. Distribuția deputaților și deputatelor în comisii reflectă, de asemenea, diviziunile tradiționale de gen: femeile sunt mai prezente în domeniile sociale, în timp ce bărbații domină comisiile juridice, economice și de politică externă.

Capitolul III: CÂND RESURSELE CONTEAZĂ

Analiza veniturilor candidaților și candidatelor la alegerile parlamentare 2025

CONTEXT

Prezentul capitol constituie al treilea raport din cadrul procesului de monitorizare a alegerilor parlamentare din 28 septembrie 2025, care urmărește analiza veniturilor candidaților și candidatelor la alegerile parlamentare 2025, prezentând o radiografie detaliată a profilului financiar al candidaților și arătând modul în care resursele economice influențează participarea politică și poziționarea pe liste. Totodată, în cele ce urmează se prezintă și o analiză a cheltuielilor și veniturilor candidaților electorali în campania electorală.

VENITURILE CANDIDAȚILOR ȘI CANDIDATELOR LA FUNCȚIA DE DEPUTAT/Ă

Femeile candidate la funcția de deputată dețin un capital financiar mai mic. Analiza veniturilor declarate de candidații la alegerile parlamentare indică o discrepanță de gen semnificativă în ceea ce privește capitalul financiar la momentul lansării în cursa electorală. În anul 2025, femeile candidate au raportat venituri medii de 276,1 mii lei, în timp ce bărbații au declarat 409,3 mii lei, ceea ce înseamnă că femeile dețin doar 40,3% din totalul veniturilor cumulate ale candidaților. Menționăm, totuși, o dinamică pozitivă în acest context. Comparativ cu scrutinul parlamentar din 2021, când femeile au declarat în medie venituri de 258,3 mii lei, atestăm o creștere modestă, dar constantă până la 276,1 mii lei în 2025. În contrast, veniturile declarate de bărbați au înregistrat o ușoară scădere față de 2021, ceea ce reduce puțin decalajul, însă nu îl elimină. Această dinamică sugerează o îmbunătățire treptată a accesului femeilor la resurse financiare, dar indică, totodată, persistența unor inegalități sistemice, care necesită intervenții specifice de politici publice.

Figura 32. Veniturile candidaților și candidatelor la funcția de deputat/ă, în valoare monetară (mii lei) și procentuală

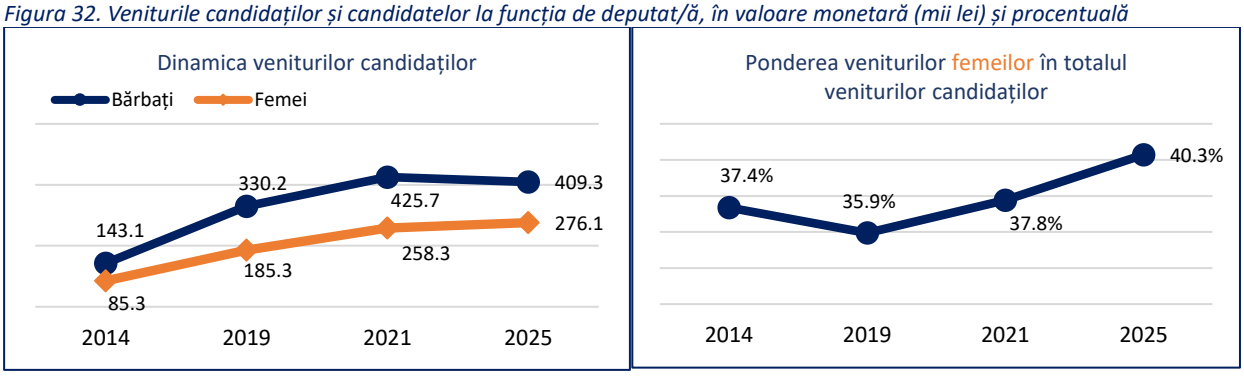

Sursa: Calculele CPD în baza datelor CEC

Sursa principală a veniturilor femeilor și bărbaților implicați în cursa electorală rămâne salariul. În acest scrutin, deși sursele de venit ale candidaților și candidatelor sunt mai diversificate decât în precedentul scrutin parlamentar [7], veniturile salariile încasate de la locul de muncă de bază reprezintă aproximativ jumătate din total, constituind astfel, principala sursă de venit. Adițional, a doua sursă de venit ca importanță este reprezentată de veniturile provenite din alte activități economice legale, precum pensii, burse, indemnizații, premii sau drepturi de proprietare intelectuală- – care însumează aproximativ o cincime din totalul veniturilor declarate.

Figura 33. Sursele veniturilor candidaților și candidatelor la funcția de deputat/ă, pe sexe, în %

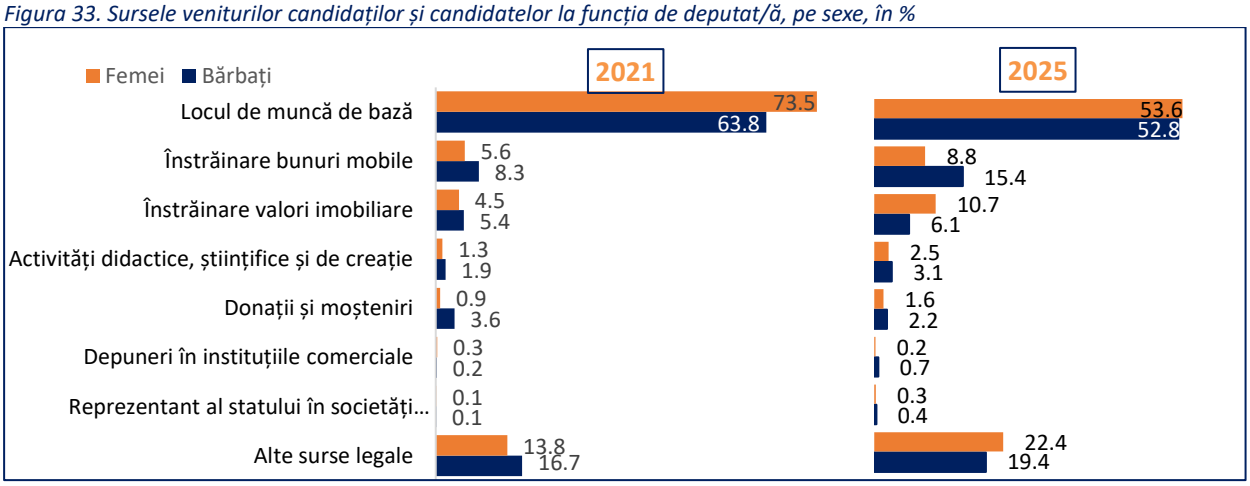

Sursa: Calculele CPD în baza datelor CEC, 2021, 2025

[7] https://progen.md/wp-content/uploads/2021/10/Raport_Alegeri-Parlamentare-anticipate-2021.pdf

Dependența femeilor candidate de veniturile salariale limitează acumularea de capital și accesul la active generatoare de venit. Astfel, femeile, într-o proporție semnificativ mai mică decât bărbații, dețin bunuri precum terenuri, unități de transport sau construcții, acestea fiind indicatori ai independenței financiare. Discrepanțele devin mai evidente atunci când sunt analizate resursele monetare și investițiile financiare. Doar 10,9% dintre femeile candidate declară deținerea de acțiuni în capitalul social al unui agent economic, comparativ cu 23,7% dintre bărbați. O pondere mai mică de femei dețin conturi bancare (11,7% față de 18,7% în rândul bărbaților), semnalând o participare redusă la sistemul financiar formal. Aceste date reflectă bariere sistemice care influențează capacitatea femeilor de a se lansa și participa în condiții echitabile în competiția electorală și în viața politică.

Figura 34. Ponderea candidaților care dețin proprietăți, bunuri și resurse monetare

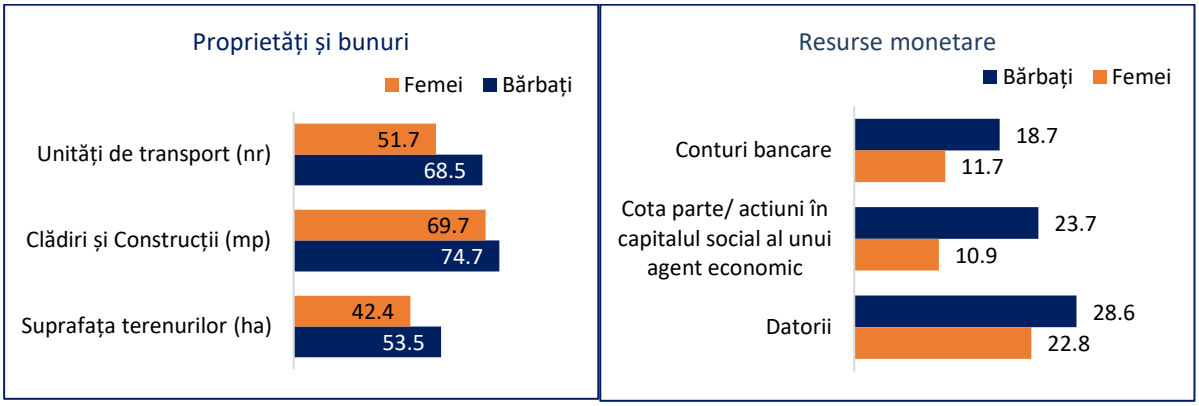

Sursa: Calculele CPD în baza datelor CEC, 2025

Dincolo de faptul că femeile dețin mai puține bunuri și proprietăți, valoarea acestora este semnificativ mai mică decât în cazul bărbaților. Spre exemplu, valoarea cadastrală a terenurilor deținute de femei este de aproximativ 1,6 ori mai redusă decât cea a terenurilor deținute de bărbați, ceea ce indică un acces limitat nu doar la proprietate, ci și la forme mai valoroase de capital. În mod similar, suprafața medie a imobilelor aflate în proprietatea femeilor este de 125,6 mp, comparativ cu 156 mp în cazul bărbaților, diferență care se reflectă și în valoarea cadastrală: de circa 1,8 ori mai mică în defavoarea femeilor. Totuși, se conturează o tendință încurajatoare: dinamica accesului femeilor la bunuri de valoare mai mare indică un progres mai rapid în anul 2025, în timp ce, în cazul bărbaților, creșterea este mai lentă sau chiar constantă în unele categorii de active. Această evoluție sugerează o diminuare a inegalităților în accesul la resurse, însă progresul trebuie consolidat prin politici și măsuri menite să asigure un echilibru sustenabil în acest sens.

Tabel 2. Valoarea bunurilor declarate de către candidații la funcția de deputat/ă

		2021			2025		
		Femei	Bărbați	% F vs B	Femei	Bărbați	% F vs B
Venituri (mii lei)		**258,3**	**425,7**	**60,7%**	**276,1**	**409,3**	**67,5%**
Pământ în proprietate	Suprafața (m.p.)	1,36	1,37	**99,3%**	1,05	2,36	**44,7%**
	Valoarea cadastrală (lei)	22950,31	77309,3	**29,7%**	54851,42	85103,82	**64,5%**
Imobile în proprietate	Suprafața (m.p.)	62,92	168,67	**37,3%**	125,56	155,87	**80,6%**
	Valoarea cadastrală (lei)	246004,2	350300,5	**70,2%**	427450,18	752811,45	**56,8%**
Automobile în proprietate	Unități	0,5	0,8	**62,5%**	0,8	1,2	**66,7%**
	Valoarea (lei)	66858,68	152529,8	**43,8%**	169808,27	298147,67	**57,0%**
Conturi bancare (lei)	Valoarea (lei)	23185,86	48940,66	**47,4 %**	48684,14	134525,67	**36,2 %**
Cota parte/ acțiuni în	Valoarea (lei)	35874,14	53519,64	**67,0 %**	427450,18	752811,45	**56,8 %**

capitalul social al agenților economici (lei)							

Sursa: Calculele CPD în baza datelor CEC, 2025

În vârful listelor electorale se regăsesc, în mare parte, candidații cu cele mai mari venituri, tendință ce se manifestă mai pronunțat în rândul bărbaților. Datele arată că veniturile acestora sunt superioare celor ale femeilor în fiecare decilă a listelor, cu o diferență deosebit de mare în primele decile: candidații aflați în frunte declară venituri medii de aproximativ 716,2 mii MDL, în timp ce candidatele de pe aceleași poziții înregistrează doar 385,1 mii MDL. Disparitatea se menține și în zonele intermediare ale listelor, unde veniturile bărbaților depășesc constant 300 mii MDL, în timp ce veniturile femeilor scad sub 230 de mii MDL. Concluzia principală din perspectiva de gen este că inegalitățile economice structurale favorizează în mod sistematic candidații bărbați, oferindu-le avantaje semnificative în ocuparea pozițiilor fruntașe pe listele electorale și , implicit, în competiția politică.

Figura 35. Veniturile candidaților și candidatelor la funcția de deputat/ă în dependență de poziționarea acestora pe listă , pe sexe și decile, în mii MDL

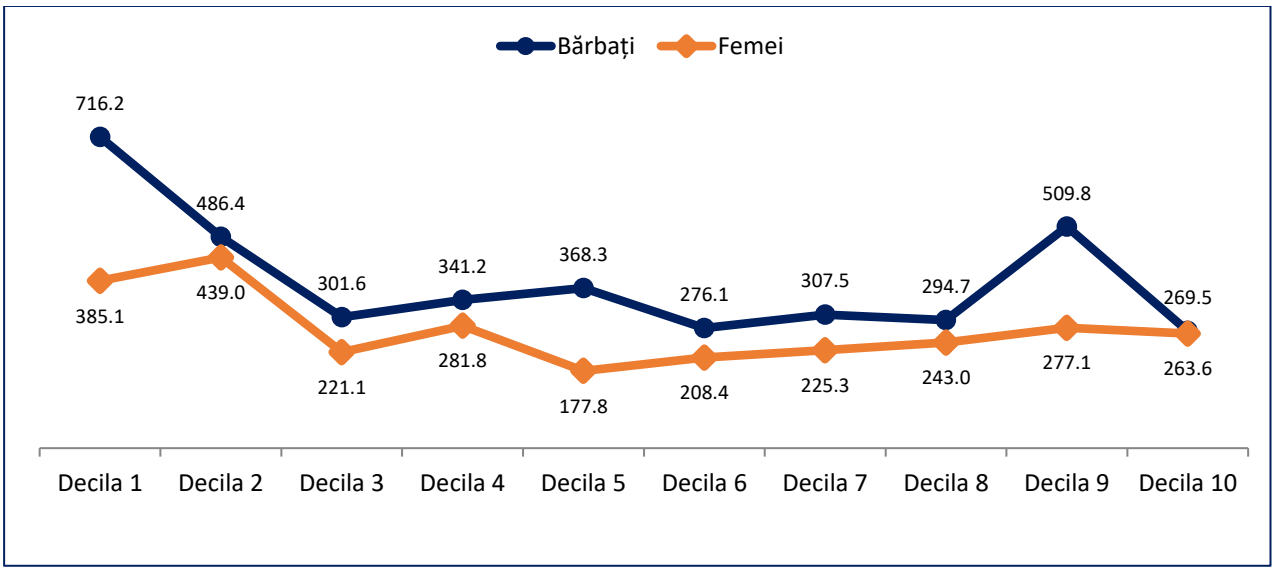

Sursa: Calculele CPD în baza datelor CEC, 2025

VENITURILE ȘI CHELTUIELILE ÎN CAMPANIA ELECTORALĂ

Costul total al campaniei electorale pentru alegerile parlamentare din anul 2025 a însumat aproximativ 50 de milioane MDL, cu 20% mai mult decât la alegerile parlamentare precedente[8]. Deși veniturile totale declarate de concurenții electorali au depășit 58 de milioane MDL, nu toate resursele disponibile au fost valorificate integral în procesul de promovare electorală. Analiza raportului dintre cheltuielile efectuate și numărul de voturi obținute evidențiază diferențe semnificative între partidele care au acces în Parlament. Cel mai costisitor vot a fost înregistrat de Partidul Politic „Alternativa", unde fiecare vot a presupus o investiție de 67,38 MDL, urmat de Partidul Nostru, cu un cost mediu de 56,03 MDL per alegător. Prin contrast, alte formațiuni politice au demonstrat o eficiență mai ridicată în utilizarea resurselor financiare, obținând rezultate electorale comparabile cu investiții mai reduse. În ansamblu, analiza cheltuielilor de campanie relevă nu doar diferențe de capacitate financiară între concurenți, ci și variații în eficiența utilizării fondurilor, sugerând că succesul electoral nu depinde exclusiv de mărimea bugetului, ci și de modul strategic în care acesta este gestionat.

Prin contrast, alte formațiuni politice au demonstrat o eficiență mai ridicată în utilizarea resurselor financiare, obținând rezultate electorale comparabile cu investiții mai reduse. În ansamblu, analiza cheltuielilor de campanie relevă nu doar diferențe de capacitate financiară între concurenți, ci și variații în eficiența utilizării fondurilor, sugerând că succesul electoral nu depinde exclusiv de dimensiunea bugetului, ci și de modul strategic în care acesta este gestionat.

Figura 36. Costul campaniei electorale și prețul per vot primit de fiecare partid, în MDL

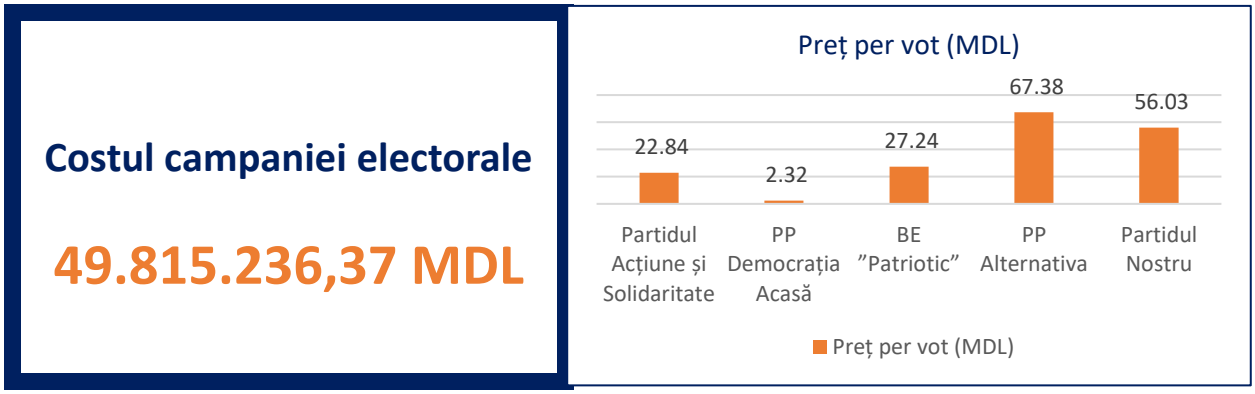

Sursa: Calculele CPD în baza datelor CEC, 2025

Principalele surse de venit în campania electorală pentru alegerile parlamentare din anul 2025 au fost, ca și în scrutinele precedente, donațiile provenite de la persoanele fizice. Deși sursele de finanțare au fost relativ diversificate, ponderea majoritară a resurselor colectate de către partide a provenit din contribuțiile directe oferite de persoane fizice, fapt ce indică o anumită stabilitate în comportamentul de finanțare politică comparativ cu campaniile precedente. Totodată, această situație sugerează o capacitate limitată a partidelor de a atrage finanțări instituționale sau de a-și consolida fondurile proprii pe termen lung. Astfel, donațiile persoanelor fizice au generat cea mai mare parte a veniturilor declarate, peste 34 milioane MDL. Aceste contribuții au reprezentat nu doar principala sursă de resurse financiare, acestea constituie un indicator indirect al nivelului de mobilizare a susținătorilor partidelor. Pe locul al doilea, ca valoare, se situează sursele proprii sau private ale partidelor, însumând aproximativ 13,5 milioane de lei. Această cifră evidențiază o implicare financiară semnificativă din partea formațiunilor politice în susținerea propriilor campanii. Donațiile provenite de la persoan juridice ocupă locul al treilea, cu o valoare totală de circa 6,2 milioane MDL, menținând un nivel comparabil cu cel înregistrat în campaniile anterioare. De asemenea, au fost raportate donații nemonetare, precum bunuri, proprietăți și servicii, în valoare de

8 https://alegeri.md/w/Alegerile_parlamentare_din_2021_%C3%AEn_Republica_Moldova#:~:text=Finan%C8%9Barea%20campaniei%20electorale

aproape 5 milioane MDL, provenite atât de la persoane fizice, cât și juridice. Acest tip de contribuții, deși mai dificil de cuantificat și monitorizat, reprezintă o componentă importantă a sprijinului electoral, în special pentru partidele cu resurse financiare limitate. În concluzie, se constată o dependență persistentă de contribuțiile individuale, care, deși pot fi interpretate drept un semn al participării civice active, ridică, totodată, întrebări privind gradul de transparență și control asupra proveniențeI fondurilor. În același timp, structura actuală a finanțării politice sugerează o polarizare a accesului la resurse: partidele mari și consolidate reușesc să mobilizeze volume mai mari de donații, pe când formațiunile mici depind în mare măsură de aporturile limitate ale membrilor și simpatizanților lor.

Figura 37. Costul campaniei electorale și prețul per vot primit de fiecare partid, în MDL

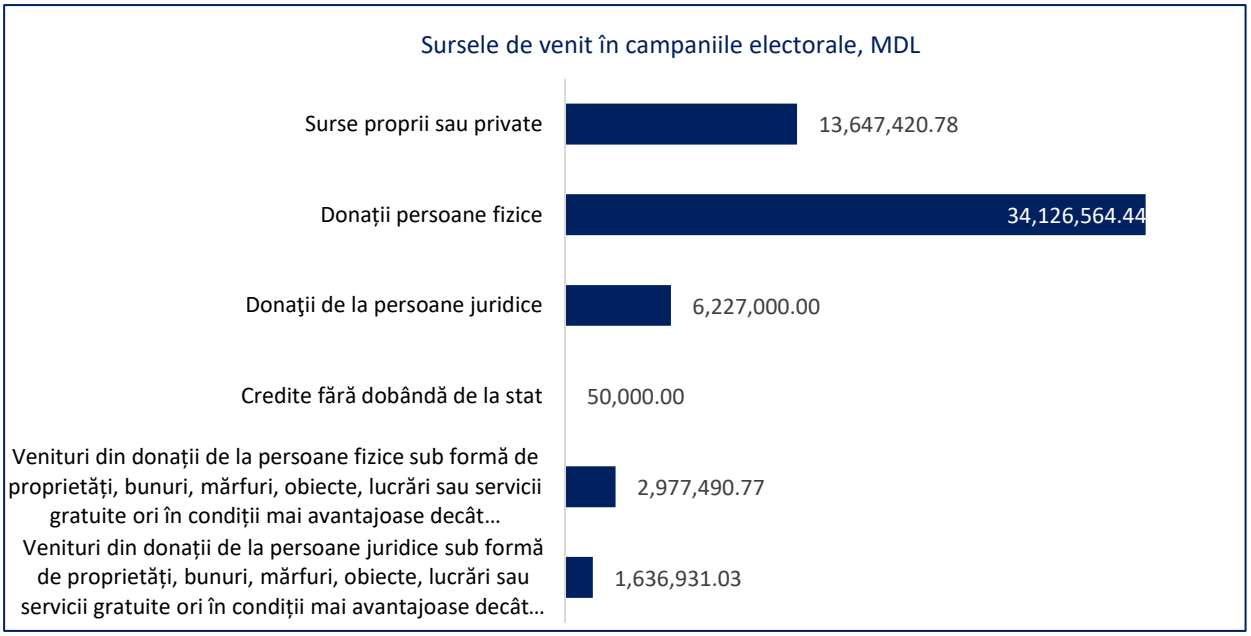

Sursa: Calculele CPD în baza datelor CEC, 2025

Principalii donatori ai campaniilor electorale continuă să fie bărbații. Majoritatea contribuțiilor financiare provin din interiorul țării, unde 89% dintre bărbații donatori și 94,6% dintre femeile donatoare au avut domiciliul în Republica Moldova, fapt ce indică o implicare predominant internă în finanțarea campaniilor electorale. Diferențele privind valoarea donațiilor între femei și bărbați rămân însă semnificative. Suma totală donată de bărbați este de aproximativ două ori mai mare față de cea oferită de femei, discrepanța devenind și mai pronunțată în cazul donațiilor provenite de peste hotare, unde contribuțiile bărbaților sunt de până la patru ori mai mari decât cele ale femeilor. În ceea ce privește modalitățile de plată, majoritatea susținătorilor partidelor politice au efectuat donațiile prin transfer bancar. În cazul bărbaților, 76,2% din totalul sumelor donate au fost virate prin transfer, iar în rândul femeilor această proporție este de 68,9%. Astfel, deși implicarea femeilor în finanțarea campaniilor electorale este vizibilă, diferențele de volum și valoare a donațiilor comparativ cu cele ale bărbaților rămân considerabile.

Figura 38. Proveniența donațiilor în campania electorală, pe sexe și tip de transfer, în MDL și în %

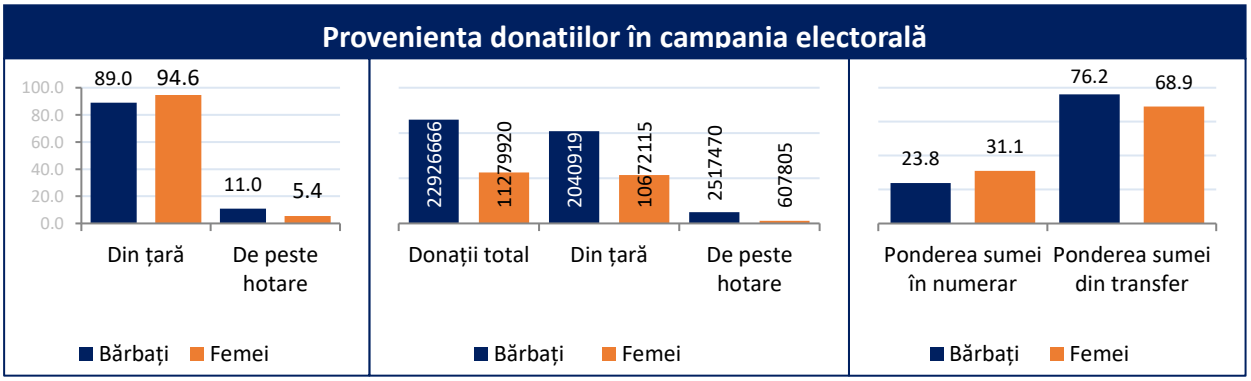

Sursa: Calculele CPD în baza datelor CEC, 2025

Analiza structurii demografice a donatorilor arată că persoanele cu vârsta cuprinsă între 35 și 59 de ani reprezintă segmentul cel mai activ în finanțarea campaniilor electorale. Atât femeile, cât și bărbații din această categorie de vârstă constituie majoritatea celor care au oferit donații pentru susținerea partidelor politice. Această tendință este firească, având în vedere că perioada respectivă din viața omului corespunde unei etape de maximă stabilitate profesională și financiară, ceea ce le permite persoanelor să se implice mai consistent în activități civice și politice. În ceea ce privește valoarea medie a donațiilor, diferențele între grupe de vârstă și sexe sunt semnificative. Cei mai generoși donatori sunt bărbații cu vârste între 45-59 de ani, care au contribuit, în medie, cu 13 528 MDL, urmați de cei din categoria 35-44 de ani, cu o donație medie de 12 134 MDL. Pe de altă parte, un aspect neobișnuit este observat în rândul donatoarelor: femeile tinere cu vârsta de până la 34 de ani, deși reprezintă doar 15,2% din totalul femeilor donatoare, au oferit cele mai mari donații medii din întregul eșantion feminin. Acest fapt ar putea sugera schimbări subtile, dar promițătoare, în ceea ce privește implicarea politică a noii generații.

Figura 39. Profilul persoanelor care au efectuat donații în campania electorală și mărimea medie a donației, pe vârste și pe sexe, în % și MDL

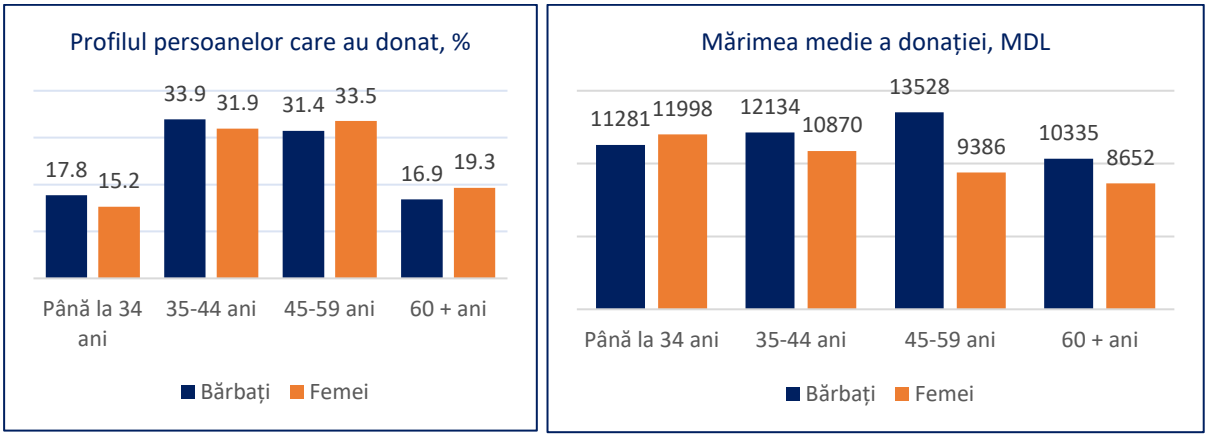

Sursa: Calculele CPD în baza datelor CEC, 2025

Analiza implicării în prestarea de servicii și activități de voluntariat în cadrul campaniilor electorale evidențiază diferențe semnificative de gen, atât în ceea ce privește participarea, cât și valoarea contribuțiilo. În privința ponderii persoanelor implicate, se observă o dominare clară a bărbaților în prestarea de servicii, aceștia reprezentând 78% dintre persoanele implicate, comparativ cu doar 22% femei. În schimb, în activitățile de voluntariat, diferența de gen este mai redusă: 52,9% dintre voluntari sunt bărbați, iar 47,1% sunt femei. Diferențele se mențin și la nivelul valorii serviciilor prestate: bărbații generează 74,4% din valoarea totală a costurilor aferente, în timp contribuțiile femeilor constituie 25,6%. În ceea ce privește voluntariatul, diferența se reduce: 54,2% din valoarea estimată provine de la bărbați și 45,8% de la femei. În concluzie, bărbații continuă să domine segmentul prestărilor de servicii profesionale în campaniile electorale, în timp ce femeile manifestă o implicare tot mai vizibilă în activitățile de voluntariat, apropiindu-se de paritate în acest domeniu.

Figura 40. Ponderea persoanelor care au prestat servicii ori activități de voluntariat în campania electorală și valoarea acestora, pe sexe și tip de transfer, în MDL și în %

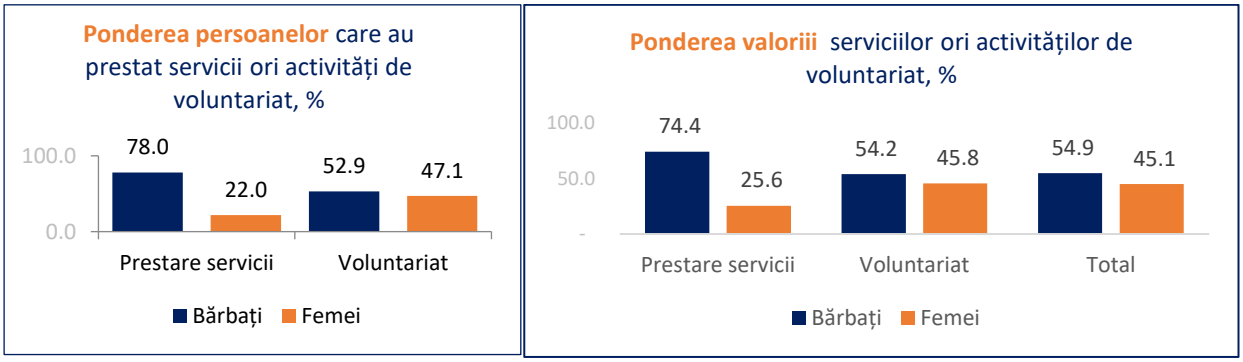

Sursa: Calculele CPD în baza datelor CEC, 2025

CONSTATĂRILE CAPITOLULUI III

Principala constatare generală este că barierele existente în societate, precum diferențele salariale, dependența de plăți sociale și accesul limitat la capital se reflectă și în profilul candidaților. Candidatele declară venituri substanțial mai mici decât candidații bărbați și dețin mult mai rar proprietăți sau active financiare, fapt ce confirmă că inegalitățile economice structurale se manifestă și în competiția electorală. Această secțiune sintetizează cele mai importante concluzii desprinse din analiza veniturilor, bunurilor și resurselor financiare ale candidaților la alegerile parlamentare din 28 septembrie 2025 și evidențiază modul în care veniturile influențează participarea politică și poziționarea pe listele electorale. În continuare sunt prezentate principalele constatări despre această realitate inegală.

1. Candidatele declară venituri semnificativ mai mici decât candidații: O candidată la alegerile parlamentare din 2025 a raportat un venit mediu anual de aproximativ 280,7 mii lei, cu circa 33 % mai puțin decât venitul mediu al unui candidat bărbat (417,5 mii lei). Astfel, deși femeile reprezintă aproape jumătate din totalul candidaților, ele însumează doar aproximativ 40 % din veniturile totale declarate.

2. Salariul rămâne principala sursă de venit pentru toți candidații: Aproximativ 50 % din veniturile cumulate ale candidaților (femei și bărbați) provin din salariile obținute la locul de muncă de bază, această remunerație fiind de departe cea mai importantă sursă de câștig. Următoarea categorie ca pondere este reprezentată de alte venituri legale, precum pensii, indemnizații, premii, burse, drepturi de autor etc., care însumează aproximativ o cincime (20 %) din totalul veniturilor declarate.**3. Candidatele dețin într-o proporție mai mică terenuri, vehicule sau imobile în proprietate:** Femeile intră în cursa electorală având mult mai rar în proprietate terenuri, mijloace de transport ori construcții, bunuri care indică, de regulă, un anumit grad de independență financiară. Proporția candidatelor care dețin astfel de bunuri este considerabil mai mică decât în cazul candidaților bărbați.

4. Acces financiar limitat pentru femeile candidate: Foarte puține candidate sunt prezente în sfera afacerilor sau a sectorului bancar. Doar 13,8 % dintre ele declară că dețin acțiuni în capitalul unei companii, comparativ cu 27,2 % dintre bărbați. De asemenea, aproximativ 12 % dintre candidate au conturi bancare, față de 19 % dintre bărbați, ceea ce sugerează o participare mai redusă a femeilor la sistemul financiar formal.

5. Bunurile deținute de candidate au valori semnificativ mai mici: Terenurile și imobilele aflate în proprietatea femeilor sunt, în medie, considerabil mai mici ca suprafață și mai scăzute ca valoare decât cele ale candidaților bărbați. Spre exemplu, suprafața medie a locuințelor femeilor este de circa 129 m² (față de aproximativ 165 m² în cazul bărbaților), iar valoarea terenurilor deținute de femei este de aproximativ 1,6 ori mai mică.

6. Bărbații domină veniturile în fruntea listelor electorale. Candidații bărbați au venituri mai mari decât femeile pe fiecare segment al listelor, diferența fiind cea mai pronunțată în pozițiile de vârf. Pe primele locuri, un candidat bărbat a declarat un venit mediu de circa 707 mii de lei, aproape dublu față de venitul mediu al unei candidate (aproximativ 370 mii de lei). Chiar și pe pozițiile de mijloc ale listelor, bărbații raportează constant peste 300 de mii lei, în timp ce veniturile femeilor scad sub 230 de mii lei.

7. Decalajele economice de gen se reduc lent. Comparativ cu 2021, veniturile medii ale candidatelor au crescut ușor (de la 60 % la 67 % din nivelul candidaților bărbați), iar accesul femeilor la bunuri de valoare a înregistrat un progres ceva mai rapid. Cu toate acestea, candidatele rămân dezavantajate economic, inegalitățile persistând și necesitând politici publice susținute pentru a fi diminuate.

8. Finanțarea campaniilor este dominată de bărbați de vârstă mijlocie. Persoanele fizice reprezintă principala sursă de finanțare, contribuind cu peste 34 de milioane de lei din totalul veniturilor declarate.Suma donată de bărbați este de două ori mai mare mai mare decât a femeilor. Cei mai activi donatori sunt bărbații cu vârsta între 35 și 59 de ani.

9. Femeile se implică tot mai mult în voluntariat, iar bărbații domină serviciile electorale. Bărbații reprezintă 78 % dintre persoanele care au prestat servicii electorale și au generat 74,4 % din valoarea totală a acestora. În activitățile de voluntariat, 52,9 % dintre participanți sunt bărbați și 47,1 % femei, iar valoarea contribuțiilor este împărțită relativ echilibrat: 54,2 % provenind de la bărbați și 45,8 % de la femei.

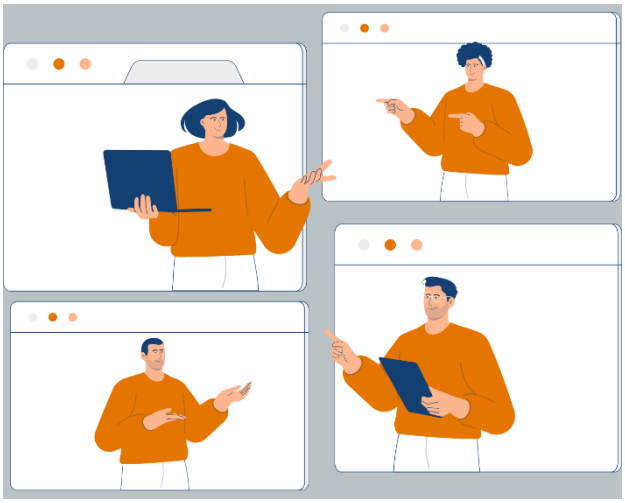

Capitolul IV: CE NE PROMIT CANDIDAȚII ELECTORALI?

Analiza programelor electorale a candidaților și candidatelor la alegerile parlamentare 2025

CONTEXT

Prezentul capitol este dedicat monitorizării și evaluării programelor electorale din perspectiva egalității de gen și a incluziunii sociale. Analiza urmărește să examineze și evalueze în ce măsură angajamentele politice asumate de partidele politice și candidații independenți integrează principiile echității și nediscriminării, cum acestea sunt formulate în programele electorale, precum și disponibilitatea concurenților electorali de a sprijini inițiative legislative în domeniul egalității de șanse și protecției grupurilor vulnerabile. În cursa electorală pentru scrutinul din septembrie 2025, din totalul de 32 de cereri depuse pentru înregistrare, Comisia Electorală Centrală a admis 22 de concurenți electorali: 15 partide politice, patru blocuri electorale și patru candidați independenți. Actualul raport vizează toți acești concurenți electorali și programele lor politice, cu excepția Partidului „Democrația Acasă”, care nu a prezentat un program electoral și, prin urmare, nu a putut fi inclus în evaluarea comparativă. De asemenea, raportul a examinat și programul electoral al partidului politic „Moldova Mare”, chiar dacă ulterior acesta a fost exclus din competiția electorală, pentru a asigura o documentare completă a peisajului politic inițial.

METODOLOGIA DE ANALIZĂ A PROGRAMELOR ELECTORALE

Raportul analitic a fost elaborat în baza analizei programelor electorale ale candidaților și candidatelor la alegerile parlamentare 2025. Programele au fost colectate prin accesarea paginilor web oficiale ale concurenților electorali, prin solicitări directe, precum și prin monitorizarea paginilor și conturilor de pe rețele de socializare (Facebook, Instagram, TikTok și canalele YouTube).

Pentru a asigura o evaluare obiectivă și nepărtinitoare, a fost utilizat un instrument de evaluare de tip *scorecard*, care a permis aprecierea nivelului de incluziune și a gradului de promovare a egalității de gen în cadrul programelor electorale. Evaluarea a cuprins 9 domenii: (**i**) Egalitatea de gen și incluziunea ca valori susținute politic; (**ii**) Sănătatea; **(iii**) Educația; **(iv)** Protecția socială; **(v)** Dezvoltarea rurală; **(vi)** Agricultura; **(vii)** Infrastructura; (**viii)** Piața muncii și autonomia economică și (ix) Protecția împotriva violenței în bază de gen. Pentru fiecare domeniu de evaluare au fost definiți indicatori de evaluare, fiind 38 la număr, după cum urmează:

Domeniu de evaluare	Indicatori de evaluare a programelor electorale	Nivel de incluziune și promovare a egalității de gen			
		Incipient (0,0 – 0,74 puncte)	Mediu (0,75 - 1,50 puncte)	Consolidat (1,51- 2,18 puncte)	Avansat (2,19 - 3,0 puncte)
Egalitatea de gen și incluziunea ca valori susținute politic	• Candidatul electoral promovează, la nivel general, egalitatea de gen, incluziunea, drepturile omului • Se observă un discurs general, ca actor politic, bazat pe incluziune, non-discriminare • Pe parcursul politic a întreprins măsuri, acțiuni care dau dovadă de deschidere față de aspecte de incluziune, non-discriminare, egalitate de șanse • Alte aspecte care ar sugera existența voinței politice față de aceste subiecte				
Sănătate	• Acces la servicii medicale, inclusiv sănătatea sexuală și reproductivă • Prevenire și tratament pentru boli specifice genului sau grupurilor vulnerabile • Sănătatea maternă și infantilă (ex.: sprijin pentru îngrijirea prenatală și postnatală) • Îmbunătățirea condițiilor de muncă ale angajaților din sistemul de ocrotire a sănătății • Alte măsuri de asigurare a incluziunii și reducere a inegalităților				
Educație	• Acces universal la educație de calitate (flexibilizarea programelor de studii, infrastructura educațională, prevenirea abandonului școlar, cadrul didactic de sprijin, educație incluzivă etc.) • Îmbunătățirea statutului și a condițiilor de muncă ale angajaților din educație • Corelarea formării profesionale cu nevoile existente pe piața muncii • Alte măsuri de asigurare a incluziunii și reducere a inegalităților				
Protecție socială	• Sprijin pentru familiile cu copii/familii monoparentale • Servicii de îngrijire (pentru copii, vârstnici,				

	peroane cu dizabilități etc.) • Măsuri de protecție pentru grupurile vulnerabile (pensii, indemnizații, ajutor social) • Alte măsuri de asigurare a incluziunii și reducere a inegalităților				
Dezvoltare rurală	• Programe de sprijin pentru femeile și gospodăriile vulnerabile din mediul rural • Acces la infrastructură și servicii de bază în zonele rurale (ex.: transport, apă potabilă, canalizare etc.) • Politici de dezvoltare economică locală, inclusiv în domeniul ocupării în mediul rural, microcreditării, formării antreprenorilor etc. • Șanse egale de acces la servicii de educație si sănătate de calitate pentru populația rurală • Alte măsuri de asigurare a incluziunii și reducere a inegalităților				
Agricultură	• Acces egal la resurse agricole (terenuri, credite) pentru femei și grupuri vulnerabile • Măsuri de formare și sprijin pentru antreprenoriatul agricol (ex.: instruire, facilități de creditare) • Politici de protecție socială pentru lucrătorii sezonieri și pentru producătorii agricoli mici • Alte măsuri de asigurare a incluziunii și reducere a inegalităților				
Infrastructură	• Investiții în infrastructură sensibilă la gen (ex.: proiectare urbană care ia în considerare siguranța, necesitățile femeilor și a persoanelor cu dizabilități) • Transport public accesibil și iluminat sigur • Servicii publice adaptate pentru nevoile diverse (ex.: rampe de acces, toalete adaptate) • Alte măsuri de asigurare a incluziunii și reducere a inegalităților				
Piața muncii și autonomie economică	• Sprijin pentru antreprenoriatul feminin și al persoanelor vulnerabile (ex.: fonduri de microcredit, mentorat); • Reducerea muncii informale și facilitarea tranziției către forme formale de angajare • Măsuri de conciliere muncă – viață (ex.: concedii parentale, programe flexibile) • Alte măsuri de sprijin în sfera economică				
Protecție împotriva violenței în bază de gen	• Legislație și servicii pentru prevenirea și combaterea violenței domestice și a violenței bazate pe gen • Măsuri de sprijin pentru victime (centre, servicii, linii de urgență) • Programe de reintegrare socială și economică pentru supraviețuitoare (ex.: consiliere psihologică, cursuri de formare) • Campanii de conștientizare și educație împotriva violenței (ex.: programe în școli, instruire pentru autorități) • Alte măsuri de suport				

Domeniile de evaluare ale programelor electorale au fost clasificate în patru niveluri, în funcție de indicatorii utilizați în procesul de evaluare:

Nivel de incluziune și egalitate de gen	Apreciere
Incipient *(0,00 - 0,74 puncte)*	Programul electoral nu conține nicio referință sau este extrem de limitat în ce privește subiectul abordat
Moderat ***(0,75- 1,50 puncte)***	Programul electoral menționează tema evaluată într-un mod general, fără angajamente clare, fără măsuri concrete sau resurse identificate
Consolidat *(1,51 – 2,18 puncte)*	Programul electoral include angajamente și măsuri specifice privind tema evaluată, însă acestea rămân limitate ca amploare sau nivel de detaliere
Avansat *(2,19- 3,0 puncte)*	Programul electoral tratează tema evaluată ca o prioritate, prin măsuri complexe, bine definite, corelate cu alte domenii de politici publice și cu un grad ridicat de fezabilitate

Aplicând media aritmetică, am putut aprecia cât sunt de incluzivi și cât de mult pledează pentru egalitatea de gen concurenții și concurentele electorale. Astfel, partidele au putut fi clasificate, după cum urmează:

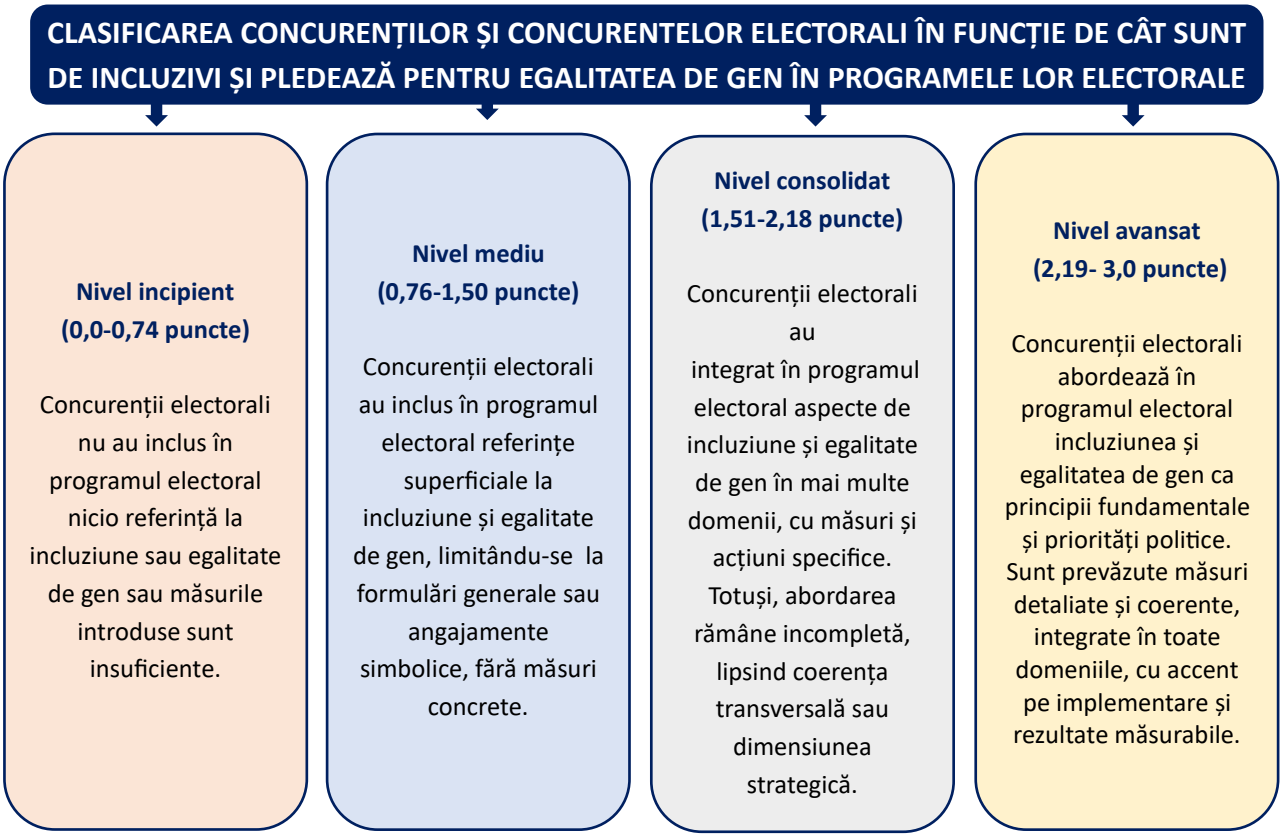

INCLUZIUNE ȘI EGALITATE ÎN PROGRAMELE ELECTORALE

În urma analizei programelor electorale din perspectiva de gen, incluziune socială și relevanță față de atribuțiile reale ale deputaților, se constată existența unor deficiențe importante. Un aspect notabil este că mai multe partide nu au prezentat deloc un program electoral public, ceea ce reflectă o lipsă de transparență și de asumare față de electorat. Chiar și în cazul programelor publicate de către unii concurenți electorali, remarcam un limbaj foarte general și vag, predominant constituit din declarații de principiu și formule populiste, în timp ce măsurile concrete sau termenele clare de implementare practic aproape lipsesc. De menționat, de asemenea, o neînțelegere a rolului instituțional al parlamentarilor în multe dintre aceste documente programatice. Numeroase promisiuni și propuneri incluse depășesc sfera atribuțiilor directe ale unui deputat, intrând în competența altor autorități (Guvernul sau administrația locală). De pildă, unele programe promit crearea de locuri de muncă la nivel local sau dezvoltarea de infrastructură în comunități, obiective care, în mod normal, nu se află în puterea directă a unui legislativ sau a unui deputat individual. Acest lucru poate fi pus fie pe seama lipsei de informare a candidaților despre limitele mandatului parlamentar, fie pe tendința de a recurge la promisiuni populiste menite să atragă voturi, fără acoperire reală în politicile pe care un deputat le poate influența direct.

Dimensiunea egalității de gen și a incluziunii sociale este, în mare parte, neglijată în ofertele electorale propuse pentru scrutinul parlamentar 2025. Analiza programelor electorale arată că jumătate dintre concurenții electorali (50%, 11 partide) se află la nivel incipient, ceea ce denotă lipsa unor măsuri sau angajamente clare în această direcție. Aproape o treime (27,3%, 6 partide) se situează la nivel mediu, ceea ce înseamnă că menționează aspecte legate de egalitate și incluziune, însă foarte fragmentar și fără politici bine definite – mențiuni vagi, generalități despre „drepturi egale" sau „combaterea discriminării", fără a identifica grupurile-țintă și fără a propune acțiuni specifice ori resurse pentru implementare. Doar 13,6% dintre partide (3) ating nivelul consolidat, propunând măsuri mai structurate și cu impact mai mare, însă acestea rămân incomplete și fără o integrare transversală în program. Extrem de puțini concurenți, doar 9,1% (2 partide), ajung la nivel avansat, adică tratează egalitatea și incluziunea ca principii centrale, integrate în toate domeniile politicilor propuse. Prevalența nivelului incipient arată nu doar lipsa de voință politică, ci și un decalaj între discursurile publice și angajamentele scrise, ceea ce sugerează că egalitatea de gen și incluziunea sunt tratate marginal, mai degrabă ca teme secundare decât ca obiective strategice.

Figura 41. Clasificarea generală a concurenților electorali în funcție de nivelul de incluziune și egalitate promovat, %

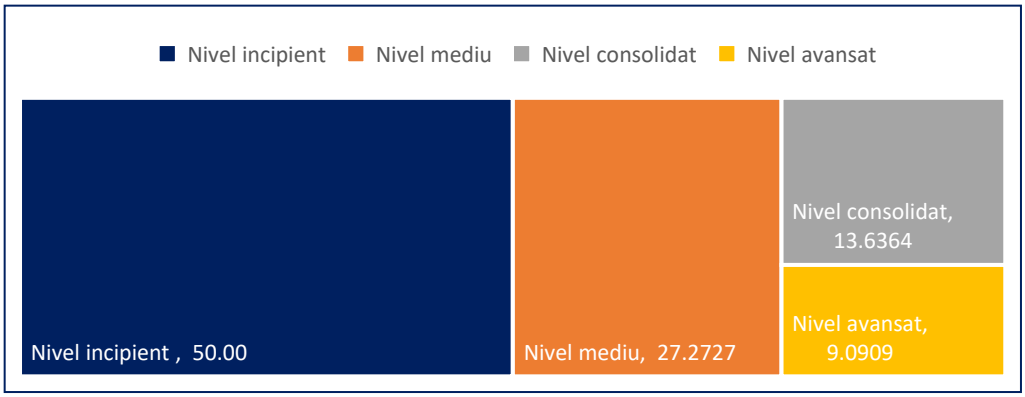

Sursa: Calculele autorilor în baza analizei programelor electorale, CPD, 2025

Concurenții electorali au pus în fața alegătorilor programe electorale diverse, nivelul de integrare a principiilor de egalitate de gen și incluziune variind considerabil. În ansamblu, abordarea este mai degrabă modestă, punctajul mediu general al partidelor fiind de doar *0, 90* (pe o scală de la 0 la 3, unde 0 indică absența completă a angajamentelor, iar 3 – nivelul avansat). Doar 2 partide a reușit să atingă un nivel avansat prin măsuri concrete și angajamente explicite pentru promovarea femeilor și protejarea grupurilor vulnerabile. Majoritatea se situează la nivel incipient sau mediu, cu referiri sporadice și indirecte la aceste teme, fără să abordeze subiectul egalității de șanse sau, mai grav, promovează mesaje contrare incluziunii.

Partidele cu cel mai mare punctaj sunt Partidul Acțiune și Solidaritate (2,19 puncte) și Partidul Social Democrat European (2,19 puncte), care s-au plasat la nivel avansat. Analizând programul **Partidului Social Democrat European (PSDE),** constatăm că acesta prezintă un proiect complex, clasându-se la nivel avansat de integrare și abordare a incluziunii și egalității de gen în programul electoral, datorită faptului că mențiunile clare privind egalitatea de gen și promovarea femeilor în structurile decizionale sunt combinate cu politici care sprijină indirect autonomia economică a femeilor și a altor grupuri vulnerabile. În programul electoral, PSDE propune multiple intervenții care explică scorul acumulat, precum: măsuri de suport pentru părinți (centre de zi, extinderea serviciilor de creșă), măsuri de suport pentru persoanele cu dizabilități, persoanele vârstnice (suport financiar, servicii de sprijin, centre comunitare ș.a.). De asemenea, concurentul electoral propune măsuri diversificate de sporire a accesului la sănătate și educație pentru toate grupurile analizate, prin dezvoltare și modernizare de infrastructură adaptate la necesitățile diferitor grupuri de populație dezavantajată, crearea de condiții optime de muncă pentru specialiști, sporirea calității serviciilor. Aceste măsuri sunt focusate preponderent pe comunitățile defavorizate, în special, pe zonele rurale, fiind suplimentate și cu inițiative de sprijin pentru fermieri și microîntreprinderi, țintind și spre sprijinul femeilor din aceste sectoare. Este important de menționat că PSDE este printre puținii, care abordează violența în baza de gen în programul electoral.

Analizând programele electorale, dar și existența voinței politice de a promova incluziunea și echitatea, observăm că programul **Partidului Acțiune și Solidaritate (PAS)** se distinge printr-o abordare relativ incluzivă. Acesta vizează reducerea inegalităților și barierelor cu care se confruntă persoanele cu dizabilități, femeile din grupuri vulnerabile, părinții cu copii, dar și alte categorii aflate în situații de risc, precum discriminarea pe piața muncii, accesul limitat la servicii sau vulnerabilitatea economică. Formațiunea propune măsuri de dezvoltare a instructurii de sănătate, de educație, dezvoltare regională, extinderea și îmbunătățirea calității serviciilor de sănătate, educație, protecție socială, îmbunătățirea condițiilor de muncă a specialiștilor din aceste domenii ș.a. Educația beneficiază de un capitol amplu, vizând modernizarea infrastructurii și echiparea școlilor, inclusiv accesibilizarea pentru copiii cu necesități speciale. Îmbunătățirea condițiilor de muncă și salarizarea cadrelor didactice constituie, de asemenea, priorități. În protecția socială, PAS avansează un set extins de măsuri de sprijin financiar și incluziune pentru familii cu copii mici, persoane cu dizabilități și vârstnici. Un element notabil îl constituie angajamentul pentru integrarea persoanelor cu dizabilități nu doar prin infrastructură și servicii de îngrijire, ci și prin fortificarea acestora pentru o viață independentă. Agricultura și dezvoltarea rurală sunt susținute prin subvenții, capacitare și suport financiar, și tehnic pentru agricultori și producători locali, ceea ce, chiar dacă nu vizează explicit grupuri vulnerabile, contribuie la crearea de oportunități și îmbunătățirea accesului comunităților rurale la servicii esențiale. Totuși, dimensiunea violenței bazate pe gen rămâne insuficient acoperită, singurele referințe fiind legate de prevenirea bullyingului și violenței în mediul educațional, element ce a diminuat considerabil punctajul general oferit acestui program electoral.

Doar trei partide s-au poziționat la nivel consolidat de promovare a principiilor egalității de gen și incluziunii, printre care Alianța Liberalilor și Democraților pentru Europa (2,03), Blocul Electoral „Împreună” (2,01) și Partidul Național Moldovenesc (1,57). **PP ALDE** a elaborat un program complex, cu accent pe prevenirea violenței domestice, centrat pe sănătate și rețele de servicii pentru femei și copii. Pledează pentru centre de protecție împotriva violenței în fiecare raion și extinde programele de screening oncologic, având, astfel, punctaje mari la sănătate și protecție împotriva violenței. Sprijinul pentru persoanele cu dizabilități și investițiile în educație incluzivă sunt marcante. Agricultura și piața muncii sunt acoperite, însă fără a propune măsuri de gen specifice, consimt subvenții pentru angajatorii care recrutează persoane cu dizabilități, dar nu au recomandări pentru femeile fermiere. **BE „Împreună”** are o abordare axată pe comunitate, cu centre comunitare pentru toate categoriile vulnerabile și programe extinse de mobilitate (transport public rural accesibil) și infrastructură. Se remarcă în domeniile educației și protecției sociale, prin burse, servicii de asistență pentru elevi și investiții în centre afterschool. În agricultură și dezvoltare rurală, se axează pe sprijinul micilor fermieri și piața locală, dar fără măsuri specifice subiectului analizat. **PP PNM** propune armonizarea cu Politica Agricolă Comună a UE: subvenții pe hectar, scutiri de impozit pentru fermierii care creează locuri de muncă și servicii de consultanță gratuite pentru agricultori. În protecția socială propun majorarea pensiilor minime și alocații consistente pentru

copii. Cu toate acestea, programul nu abordează punctual egalitatea de gen: prevăd locuințe pentru tineri și sprijin pentru pensionari, dar nu se referă și la femeile din mediul rural sau grupurile vulnerabile.

Blocul Electoral „Patriotic", Blocul Electoral „Alternativa", Partidul Politic Coaliția pentru Unitate și Bunăstare și Partidul Politic „Partidul Nostru" se situează la nivel mediu privind integrarea aspectelor de incluziune și echitate în programele electorale. BE „Patriotic" are un program social generos (majorări de pensii, servicii pentru pensionari și subvenții agricole mari), însă promovează doar familia tradițională, nu abordează protecția femeilor victime ale violenței, în programele acestora lipsind totalmente măsuri de gen. **BE Alternativa** propune măsuri fiscale speciale pentru mediul de afaceri și proiecte de dezvoltare locală, dar neglijează dimensiunea de gen. **PP CUB** adoptă un discurs pro-european, vorbind despre un fond pentru modernizarea socială și locală, dar nu are preocupări explicite privind femeile sau minoritățile. **PP Partidul Nostru** promite multe locuințe sociale și facilități pentru tineri, însă ignoră complet violența de gen și drepturile femeilor. Aceste partide sunt urmate de alte două care au un scor sub 1 punct, dar sunt mai avansate ca cele de la nivelul incipient. Ne referim la PP Liberal și **PP Alianța pentru Unirea Românilor**. Punctajul oferit este determinat fie de programe incomplet dezvoltate, fie de ignorarea totală a perspectivei de gen sau incluziunii. PL (0,80) are un discurs unionist, cu accent pe reducerea taxelor și unificarea cu România, dar nu include măsuri pentru egalitatea de șanse sau protecția femeilor. PP AUR (0,78) promite salarii și pensii mari și unificarea pieței muncii cu România, dar nu conține măsuri privind protecția victimelor violenței sau pentru susținerea integrării femeilor în agricultură.

Ultimul grup clasificat la nivelul incipient, sunt partidele care au acumulat sub 0,74 puncte în procesul de evaluare reprezentat de: PP Liga Orașelor și Comunelor (0,73 puncte), PP Mișcarea Respect Moldova (0,72 puncte), partide ce se concentrează pe probleme locale sau generale, fără a exprima viziuni despre gen ori grupuri vulnerabile și Blocul BUN (0,50 puncte) care prezintă unirea cu România drept soluție universală pentru toate barierele și inegalitățile existente. Acestea sunt urmate de partide mai mici și candidați independenți, precum PP Moldova Mare, PP Noua Opțiune Istorică, Victoria Sanduța, Andrei Năstase, Olesea Stamate, Partidul Politic „Moldovenii", Tatiana Crețu, Partidul Politic Uniunea Creștin-Socială din Moldova, care au obținut scoruri foarte mici (0,00 – 0,23 puncte), deoarece fie nu au prezentat programe electorale, fie discursul lor se rezumă la declarații patriotice fără măsuri sociale. Niciunul dintre aceștia nu au abordat explicit egalitatea de gen sau protecția împotriva violenței.

Figura 42. Nivelul mediu de integrare a incluziunii și egalității în programele electorale, pe concurenți electorali

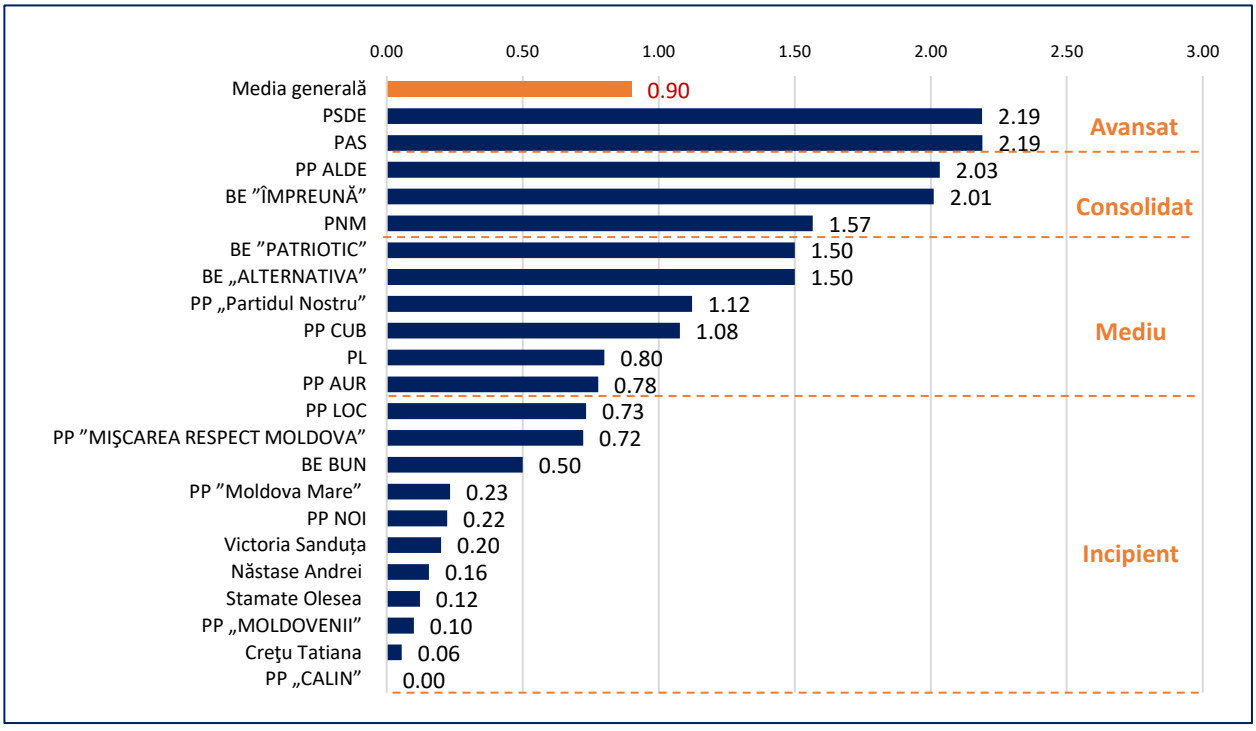

Sursa: Calculele autorilor în baza analizei programelor electorale, CPD, 2025

Analiza detaliată a programelor relevă diferențe semnificative în ceea ce privește nivelul de abordare a incluziunii și echității în diverse domenii de evaluare. În anumite arii de intervenție, partidele și-au setat obiective mai incluzive, care integrează și aspecte menite să asigure echitatea pentru diverse grupuri. În alte cazuri, aceste preocupări sunt tratate superficial sau lipsesc aproape complet. Cel mai bine acoperite sunt sectoarele socio-economice tradiționale, precum protecția socială și educația, unde multe formațiuni politice au prevăzut acțiuni cu potențial impact incluziv. În schimb, domenii precum combaterea violenței de gen sau asumarea explicită a egalității de gen ca valoare politică rămân insuficient abordate, evidențiind lacune semnificative în angajamentele programatice. Acest fapt sugerează că în agenda publică a partidelor, egalitatea de gen și incluziunea sunt adesea tratate tangențial, fiind integrate mai ușor acolo unde coincid cu politicile sociale generale, dar neglijate în ariile ce necesită un angajament dedicat.

Figura 43. Nivelul general de integrare a incluziunii și egalității, pe domeniile de evaluare, puncte

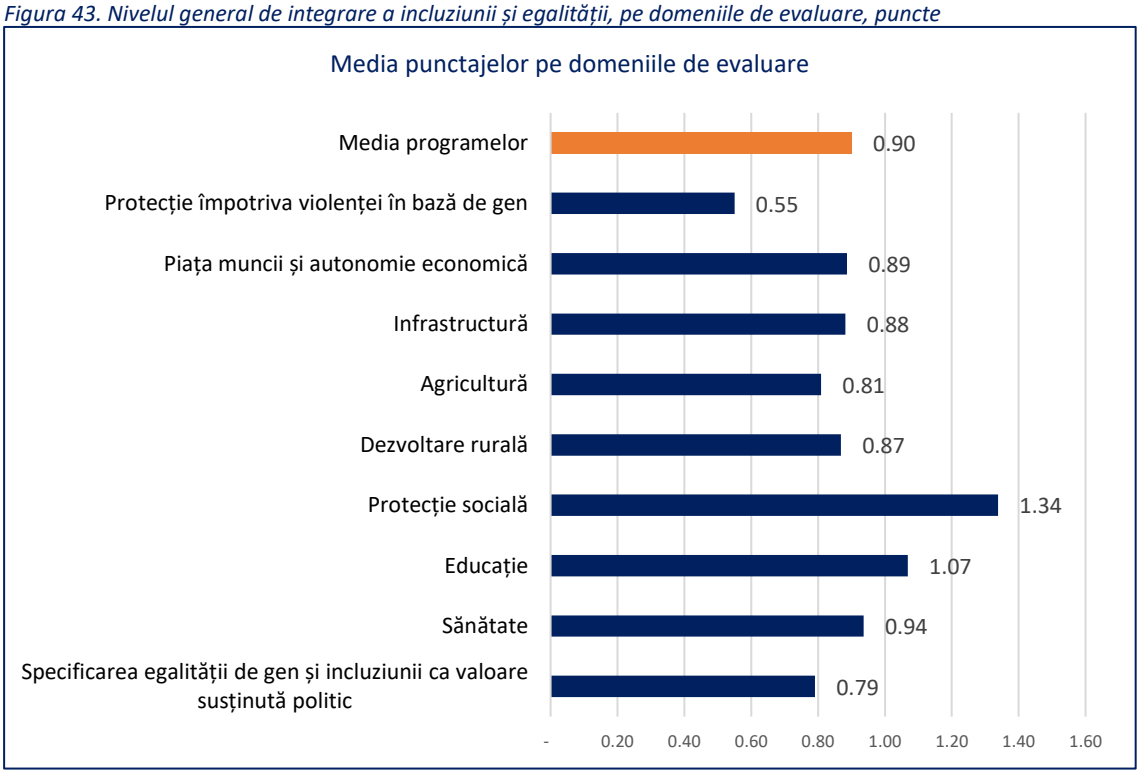

Sursa: Calculele autorilor în baza analizei programelor electorale, CPD, 2025

La capitolul educație, unele programe electorale abordează în mod amplu incluziunea și egalitatea de șanse, în timp ce altele le omit aproape totalmente. Partidele cu programe avansate în educație, precum PP PSDE, PP PAS, PP ALDE sau BE „Împreună", integrează măsuri concrete pentru egalitatea de șanse. De exemplu, PP PAS propune modernizarea extinsă a sistemului educațional prin renovarea și dotarea școlilor, extinderea rețelei de creșe (crearea a aprox. 5000 de locuri noi) și completarea curriculei cu subiecte importante ca: educația financiară, media și sanitară. Programul PP PAS prevede formare continuă și stimulente pentru profesori (inclusiv, facilități de tip *Prima Casă* pentru cadrele didactice tinere); inițiative anti-*bullying* și programe remediale, ce constituie o abordare personalizată de învățare, menită să ajute elevii să depășească dificultățile. PP PSDE pune accent pe accesul echitabil la educație, propunând finanțare suplimentară pentru școlile din mediul rural. Un obiectiv important îl constituie și modernizarea infrastructurii școlare (apă, canalizare, internet), în special, în comunitățile defavorizate. Un alt exemplu este BE „Împreună", care analizează cauzele vulnerabilităților din educație (declin demografic, subfinanțare, cadre insuficiente) și propune soluții incluzive: acces echitabil la educația timpurie prin investiții în creșe și grădinițe, sprijin direct pentru copiii din familii vulnerabile (rechizite, alimentație gratuită la grădiniță, transport) și centre educaționale comunitare în zonele defavorizate. Aceste formațiuni tratează educația ca prioritate, vizând atât calitatea generală, cât și incluziunea grupurilor marginalizate (ex. copii cu dizabilități integrați în învățământ sau minorități etnice cu acces la educație în limba maternă). În schimb, partidele cu abordări incipiente în domeniu, de exemplu PP PL, PP AUR sau

partide mai noi ca PP NOI, PP CALIN, PP „Moldova Mare” fie omit aspectele de incluziune, fie se limitează la declarații generale. Unele programe menționează doar intenții vagi (de ex., investiții în școli prin fonduri din diasporă), fără detalii privind curriculum incluziv sau sprijin pentru elevii defavorizați. PP AUR, de exemplu, tratează educația mai mult prin prisma unirii cu România. Aceștia propun unificarea sistemului educațional și recunoașterea reciprocă a diplomelor, plus burse în România pentru tinerii din Moldova. Aceste obiective ignoră, însă, problematica incluziunii: nu conțin măsuri pentru educație incluzivă, adaptarea instituțiilor pentru elevi cu cerințe speciale sau susținerea fetelor și băieților în mod egal. Partidele cu cele mai mici scoruri, la acest capitol, fie nu menționează deloc educația în platforma lor (caz în care domeniul lipsește complet din programul electoral), fie exprimă promisiuni generice fără referire la grupurile vulnerabile. Prin urmare, lacunele sunt evidente: lipsesc prevederi cu privire la prevenirea abandonului școlar în comunitățile sărace, la promovarea educației incluzive pentru copiii cu dizabilități sau formarea profesorilor pentru a lucra în medii defavorizate.

Și în domeniul sănătății se evidențiază un contrast semnificativ. Partidele cu cele mai mari scoruri, precum PP ALDE, PP PSDE sau PP PAS, propun politici care vizează extinderea accesului la servicii medicale și integrarea perspectivei de gen și incluziune. Programul PP ALDE este notabil prin accentul pe prevenție și acces universal, incluzând elemente inovative: de pildă, propune programul „Voucher Tineret Sănătate”, ce reprezintă un pachet de servicii medicale gratuite (analize, stomatologie de bază, consiliere psihologică) pentru 200.000 de tineri anual, beneficiind atât femeile, cât și bărbații. PP ALDE propune, de asemenea, educație sanitară modernă în școli prin cursul obligatoriu „Sănătate și responsabilitate” (cuprinde nutriție, prevenția bolilor cronice, sănătate mintală și educație sexuală echilibrată), fiind o inițiativă ce abordează direct nevoi ale tinerelor și tinerilor. Măsurile PP ALDE vizează inclusiv categoriile vulnerabile: strategia „Incluziune totală” urmărește adaptarea sistemului medical pentru persoanele cu dizabilități și comunitățile marginalizate, iar programul prevede investiții masive în prevenție (screening gratuit pentru boli oncologice și cardiovasculare, țintind 100.000 de pacienți pe an) și un program dedicat de screening oncologic gratuit pentru 100.000 de femei anual, abordând o nevoie specifică de sănătate a femeilor. Prin contrast, alte partide cu punctaj avansat, precum PP PAS și PP PSDE pun accent pe consolidarea asistenței medicale primare și pe extinderea infrastructurii sanitare în zonele rurale, ceea ce are puternice implicații incluzive. De exemplu, PP PSDE recunoaște problemele ce țin de exodul medicilor și infrastructura învechită, propunând măsuri structurale: revizuirea curriculumului universitar medical, dublarea numărului de rezidenți, digitalizarea fișelor medicale, majorarea salariilor personalului și dotarea serviciilor de urgență. Chiar dacă nu vizează în mod explicit femeile, aceste acțiuni contribuie la îmbunătățirea accesului la servicii pentru grupurile vulnerabile (de exemplu, populația rurală sau vârstnicii) și sprijină reducerea inegalităților în sănătate în funcție de zonă/teritoriu., Partidele cu punctaj mic (de exemplu, PP PL, PP AUR, PP NOI, PP CALIN ș.a.) fie omit subiectul sănătății, fie îi acordă o atenție minimală, fără referințe la dimensiune de gen sau de incluziune socială. Unele programe ale acestora se limitează la platitudini de felul „asigurarea accesului egal la servicii de sănătate de calitate pentru toți cetățenii”, fără a detalia cum anume vor fi deservite categoriile specifice (femei însărcinate, persoane cu dizabilități, minorități etnice etc.). Anumite platforme declară intenția de a garanta accesul egal la servicii medicale și de a pune accent pe medicina primară și prevenție, însă măsurile rămân foarte generale și nu abordează explicit domenii concrete, bunăoară, sănătatea sexual-reproductivă, sprijinul pentru personalul medical din zone defavorizate etc. Partide ca AUR abordează problemele de sănătate doar din perspectiva cooperării u România (pentru acces la medicamente, eventual unificarea standardelor) pentru securitatea alimentară, neglijând complet perspectiva de gen. Partide precum PP NOI și PP KALIN nu includ deloc un capitol dedicat sănătății în programele lor electorale. În unele cazuri, sănătatea nu este menționată nici măcar ca domeniu distinct.

La secțiunea infrastructură, doar câteva programe electorale dovedesc o integrare reală a principiilor de incluziune, în timp ce majoritatea omit această perspectivă. PP PAS se remarcă prin investiții masive planificate în infrastructură, corelate cu nevoile comunităților și reducerea disparităților urban-rural. Programul PP PAS prevede reabilitarea și construcția a mii de kilometri de drumuri, poduri noi peste Prut, modernizarea rețelelor de apă și canalizare și extinderea iluminatului public stradal. Un aspect demn de menționat este includerea unei măsuri specifice: construcția grupurilor sanitare moderne în toate școlile din mediul rural, pentru a elimina toaletele din curte și a îmbunătăți condițiile de igienă ale elevilor.

Această intervenție ar reduce o inegalitate majoră care afectează, în special, fetele din zonele rurale (accesul la condiții decente influențează frecvența școlară a adolescentelor). De asemenea, unele programe avansate propun infrastructură sensibilă la gen și incluzivă. De pildă, BE „Împreună" sugerează un plan național de proiecte locale și naționale de infrastructură menite să asigure condiții adecvate de trai în fiecare localitate, astfel încât „nimeni să nu fie lăsat în urmă". Acest bloc propune extinderea transportului public în mediul rural (prin programul *„Autobuze pentru sate"*), **construcția** gărilor multimodale și reducerea izolării comunităților mici. Măsura *„Autobuz pentru sate"* urmărește conectarea fiecărui sat mai mare la rețeaua de transport public, cu vehicule noi care să fie accesibile persoanelor cu dizabilități, reprezentând o inițiativă ce ar facilita mobilitatea locuitorilor din mediul rural, inclusiv a femeilor, și accesul lor la servicii și oportunități. Totodată, PP ALDE integrează obiective de accesibilizare a infrastructurii urbane. Programul acestuia prevede adaptarea completă a clădirilor publice și a unei părți semnificative a transportului urban pentru a fi accesibil persoanelor cu dizabilități, ceea ce denotă o preocupare semnificativă pentru incluziune. Astfel de măsuri, precum iluminat stradal extins, transport public accesibil, urbanism care ține cont de siguranța femeilor, indică o abordare consolidată, care recunoaște că infrastructura nu este neutră, ci trebuie proiectată pentru a servi în mod egal diferite categorii de populație. În contrast, partidele cu punctaje scăzute la acest capitol prezintă fie lacune majore, fie o viziune limitată la investiții brute, fără componentă de incluziune. PP PL, de exemplu, nu include în programul electoral proiecte care să ia în considerare siguranța femeilor în spațiul public sau accesibilizarea transportului pentru persoanele cu mobilitate redusă. Programul respectivului partid se rezumă la investiții generale (drumuri, apă, canalizare, transport public în localitățile rurale) menite să îmbunătățească viața la sat, dar nu conține programe dedicate femeilor ori gospodăriilor vulnerabile din mediul rural. Alte formațiuni (precum PP AUR și PP NOI) nu au măcar o secțiune distinctă despre infrastructură și transport, singurele mențiuni fiind colaterale (de exemplu, nevoia de laboratoare și apă curentă în școli), nemaivorbind de o strategie de dezvoltare a infrastructurii comunitare. Această absență denotă lipsa de viziune în a aborda infrastructura ca instrument de reducere a inegalităților. În schimb, unele discursuri se concentrează exclusiv pe proiecte de mare anvergură (autostrăzi, căi ferate, aeroporturi) sau pe mesaje populiste, ignorând aspecte practice, precum iluminatul public (esențial pentru siguranța femeilor) ori adaptarea transportului local pentru bătrâni și persoane cu dizabilități.

Protecția socială este domeniul în care, în medie, obiectivele de incluziune și egalitate sunt cel mai bine integrate, ceea ce indică faptul că majoritatea partidelor au ținut cont, într-o măsură sau alta, de nevoile grupurilor vulnerabile în elaborarea politicilor sociale. Cu toate acestea, diferențele între programe sunt considerabile. PP PSDE se detașează cu un program amplu și bine argumentat, care cuprinde multiple categorii vulnerabile și reflectă o perspectivă de incluziune consolidată. PP PSDE recunoaște multiplele provocări, precum lipsa serviciilor de îngrijire a copiilor și propune soluții concrete: crearea unei rețele naționale de centre de zi și creșe gratuite, care să ofere activități educative pentru copii și suport pentru părinți, facilitând reintegrarea profesională a mamelor. Programul PSDE propune subvenționarea întreținerii la creșă a copiilor ce provin din familii cu venituri reduse și monoparentale și prevede dezvoltarea serviciilor de îngrijire la domiciliu, precum și înființarea de centre comunitare pentru persoanele în vârstă. De asemenea, PP PSDE propune reforme legislative care să sprijine împărțirea responsabilităților familiale (de exemplu, responsabilitate familială sporită pentru tați) și măsuri de sprijin pentru îngrijitorii informali (ajutor lunar, profesionalizarea asistenților personali pentru persoanele cu dizabilități severe). Acest set integrat de politici arată o înțelegere profundă a conceptului de incluziune socială, care acordă nu doar ajutoare financiare, ci și servicii accesibile care să permită categoriilor vulnerabile, precum mame singure, vârstnici, persoane cu dizabilități, să ducă o viață demnă și activă în comunitate. Și alte partide, precum PP ALDE sau BE „Împreună", includ măsuri importante. PP ALDE, de exemplu, îmbină politicile de sănătate cu protecția socială: oferă screening gratuit specific femeilor (pentru depistarea cancerului) și subvenții pentru angajatorii ce încadrează persoane cu dizabilități, facilitând integrarea acestora pe piața muncii. BE *„Împreună"* și alte formațiuni de stânga se pronunță pentru reducerea/eliminarea inegalităților socio-economice prin mecanisme de sprijin pentru familiile cu copii și tineri – de la alocații majorate și locuințe sociale, până la facilități fiscale și programe de mentorat pentru tinerii din medii defavorizate. Astfel de măsuri evidențiază o abordare avansată, în care protecția socială nu se rezumă la beneficii financiare uniforme, ci include intervenții țintite personalizate, ce țin cont de particularitățile de gen și vulnerabilitate. Prin contrast, formațiunile politice care abordează protecția

socială într-o manieră limitată tind să se concentreze exclusiv pe dimensiuni demografice sau financiare, omisiunile evidențiind lipsa unei viziuni incluzive integrate. Partidul AUR tratează protecția socială preponderent prin prisma unirii cu România. De exemplu, propun armonizarea sistemului de pensii cu cel românesc și liberalizarea parțială a contribuțiilor (posibilitatea direcționării unei părți din contribuțiile sociale către fonduri private). Deși măsura ar putea aduce beneficii eficiente, aceasta nu este sprijinită de garanții cu referire la echitatea de gen (femeile, care adesea au pensii mai mici, ar putea fi defavorizate). Nu este prevăzut nici suport pentru categoriile vulnerabile. Totodată, discursul AUR și al altor partide similare nu acordă prioritate grupurilor vulnerabile, dovadă fiind absența angajamentelor față de familiile numeroase, persoanele fără adăpost ori minoritățile etnice. Unele formațiuni emergente (PP NOI, PP CALIN etc.) nu oferă soluții coerente în domeniul protecției sociale, rezumându-se la sloganuri vagi despre „bunăstare" fără conținut concret. În lipsa unor viziuni clare, nevoile specifice – de la accesul mamelor singure la servicii de îngrijire a copilului, până la incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, rămân ignorate. În timp ce partidele cu viziuni clare propun măsuri precum centre comunitare sau asistență personalizată, cele din eșalonul inferior fie evită subiectul, fie se limitează la promisiuni generale privind creșterea veniturilor, ignorând faptul că grupurile vulnerabile au nevoie de intervenții dedicate pentru a accesa oportunități egale și reale.

În domeniul pieței muncii, programele electorale variază de la planuri detaliate de integrare a grupurilor defavorizate, la viziuni simpliste axate doar pe creștere economică generală. Printre lideri menționăm PP PSDE și PP ALDE, care oferă exemple notabile de integrare a egalității de gen și incluziunii în politicile de ocupare. PP PSDE, de pildă, își propune dublarea PIB-ului și crearea a peste 300 de mii de locuri de muncă bine plătite, dar corelează aceste obiective macro cu măsuri de incluziune micro. Programul PP PSDE susține parteneriate între școlile profesionale și companii și dezvoltarea învățământului dual, pentru a asigura formarea competențelor cerute pe piața muncii. Mai mult, PSDE abordează frontal obstacolul major pentru participarea femeilor pe piața muncii care vizează lipsa serviciilor de îngrijire a copiilor, prin extinderea rețelei de creșe și centre de zi gratuite, tocmai pentru a sprijini mamele în revenirea profesională. Această politică recunoaște că distribuția inegală a responsabilităților de îngrijire este un factor cheie în inegalitatea de gen economică. De asemenea, programul PP PSDE menționează susținerea antreprenoriatului social în comunitățile vulnerabile și reducerea dependenței de ajutor social prin inițiative de economie socială, un mod de a crea locuri de muncă adaptate grupurilor defavorizate. PP ALDE se distinge prin faptul că pune accent pe integrarea persoanelor cu dizabilități: propune subvenționarea a 50% din salariu pentru angajatorii care încadrează persoane cu dizabilități, precum și prin determinarea de a adapta complet clădirile publice și transportul urban pentru a facilita accesul acestora la locurile de muncă. PP ALDE optează pentru formarea de specialiști în reabilitare, astfel încât angajații cu dizabilități să beneficieze pe termen lung de servicii de menținere și recuperare. Totodată, acest partid se va preocupa de extinderea subvențiilor în domeniul sănătății (pentru angajatorii care angajează persoane cu dizabilități în sectorul medical), reprezentând o abordare integrată ce combate barierele fizice și profesionale deopotrivă. Un alt exemplu de abordare consolidată oferit de PP PAS, prevede măsuri precum majorarea subvențiilor pentru angajatorii ce recrutează persoane cu dizabilități, sprijinirea integrării acestora în inițiative antreprenoriale prin lansarea programului „Mobilitate pentru Demnitate" – un demers ce oferă echipamente asistive și adaptări ale locuinței, contribuind astfel la reducerea barierelor în calea angajării. De asemenea, PP PAS a propus inițiativa „După 16", în scopul sprijinirii tinerilor cu dizabilități intelectuale să treacă de la școală la viața activă prin formare profesională și muncă asistată. Toate aceste exemple reflectă efortul susținut al PP PAS de a aborda în mod direct cauzele excluziunii de pe piața muncii, fie că este vorba despre lipsa serviciilor de îngrijire a copiilor pentru părinți (în special mame), despre discriminarea sau neadaptarea locurilor de muncă pentru persoanele cu dizabilități, ori despre necesitatea sprijinirii antreprenoriatului în rândul grupurilor vulnerabile. În contrast, partidele aflate într-un stadiu incipient în dezvoltarea politicilor privind piața muncii, abordează subiectul într-o manieră superficială, de multe ori ignorând dimensiunea de gen și nevoile categoriilor defavorizate. De exemplu, programul economic al PL vorbește la modul general despre dezvoltarea afacerilor și sprijin pentru tineri și persoane vulnerabile, dar nu include politici concrete dedicate antreprenoriatului feminin și nici măsuri pentru reducerea muncii informale, care afectează disproporționat femeile. Astfel, PP PL propune facilități fiscale și credite pentru afaceri la modul general, însă nu menționează linii de microcredit sau mentorat pentru femeile care doresc să inițieze afaceri și nici

nu abordează problema muncii nedeclarate (de exemplu: multe femei lucrează ca bone, îngrijitoare sau menajere fără contract,). La rândul său, PP AUR își axează atenția pe dimensiunea națională a pieței muncii, pledând pentru drepturi egale de muncă a cetățenilor Republicii Moldova atât în România, cât și în propria țară. Acesta susține eliminarea oricăror forme de discriminare în ceea ce privește salarizarea și impozitarea și afirmă că Moldova nu ar trebui să mai fie tratată ca o sursă de forță de muncă ieftină. În practică însă, măsurile concrete propuse de AUR pentru piața muncii țin de coordonarea fiscală cu România și de asigurarea unui tratament egal pentru companiile din cele două state, ceea ce sunt obiective macro și nu includ nimic specific pentru femei, șomeri de lungă durată sau alte grupuri vulnerabile. Alte partide (de exemplu: PP NOI, PP „Moldova Mare") nu prezintă niciun set de măsuri pentru ocupare, rezumându-se doar la promisiuni populiste cu privire la locuri de muncă bine plătite și stoparea migrației forței de muncă, fără a avea la bază vreun program de formare, vreo facilitate pentru părinți sau vreun stimulent pentru angajarea categoriilor dezavantajate.

Analizând domeniului agriculturii, am constatat o polarizare pronunțată între partidele care propun politici coerente, cu accent pe includerea fermierilor mici și modernizarea sectorului, și cele care se mulțumesc cu promisiuni generale sau omit complet tema. Doar câteva formațiuni tratează agricultura ca pe un sector strategic care trebuie modernizat în mod echitabil. Partidul Social Democrat European (PSDE) propune un pachet ambițios de modernizare, ce include despăgubiri rapide în cazul calamităților naturale și credite garantate de stat pentru fermieri, un impozit unic agricol și acces la tehnologii prin subvenții și granturi, precum și dezvoltarea unor centre agroindustriale. Viziunea socialdemocrată- include revitalizarea satelor și sprijinirea micilor producători prin cooperativizare și contracte pe termen lung cu statul, dar, cu regret, nu detaliază măsuri pentru a asigura accesul egal la terenuri sau credite pentru femei. Partidul Național Moldovenesc (PNM) face legătura cu Politica Agricolă Comună a UE și pledează pentru plăți directe pe hectar și scutiri de impozit pentru fermierii care creează locuri de muncă la nivel local; accentul fiind pus pe consultanță gratuită, piețe agroalimentare județene și facilitarea accesului micilor producători la finanțări, fără a aborda, însă explicit dimensiunea de gen, precum și alte probleme ca, bunăoară, situația lucrătorilor sezonieri. Tot întro- zonă avansată de incluziune se situează și politicile PAS, care pledează pentru subvenții în avans, credite preferențiale pentru microfermieri, distribuirea gratuită a motorinei și reabilitarea sistemelor de irigații.Programul promovat de acest partid propune mecanisme de sprijin pentru lucrătorii sezonieri în perioadele de inactivitate și centre de consultanță „Camere Agricole", dar nu pune pe agendă accesul femeilor la resurse sau formare în antreprenoriatul agricol. O abordare populist-protecționistă a micilor producători o prezintă Partidul Nostru, care propune reintroducerea sistemului de achiziții centralizate pentru produsele agricole și garantarea pieței de desfacere pentru gospodăriile familiale; deși se concentrează pe „țărani", programul nu conține măsuri specifice pentru agricultoare. La un nivel intermediar se situează formațiuni care recunosc importanța agriculturii, dar oferă soluții generalizate. BE „Patriotic" (PSRM–PCRM) vizează creșterea fondului de subvenționare la 2,5 miliarde de lei și rambursarea TVAului- și accizelor pentru motorină, fără a face diferența între ferme mari și mici sau fără a ține cont că în agricultură muncesc și femei. BE „Alternativa" și Coaliția pentru Unitate și Bunăstare (PP CUB) promit regimuri fiscale speciale și protecție pentru producătorii autohtoni, promovând irigații eficiente și procesarea locală a produselor autohtone, fără a reflecta locul și rolul femeii în aceste procese. Mișcarea „Respect Moldova" se concentrează pe măsuri sociale (creșterea pensiilor, sprijin pentru familii) și doar declară susținerea fermierilor și procesatorilor; nu detaliază accesul la creditare sau programe de instruire pentru agricultura familială. Restul concurenților abordează minimal sau omit complet agricultura. Partidul Liberal, AUR și Blocul Unirea Națiunii privesc sectorul prin lentile identitare, precum unirea cu România sau protecția tradițiilor, lăsând la o parte politica agricolă în sine. Partidele noi PP NOI, PP CALIN și Partidul „Moldova Mare" nu prezintă niciun plan concret pentru agricultură, iar subiecte precum accesul femeilor la terenuri, protecția lucrătorilor sezonieri sau sprijinul pentru antreprenoriatul rural lipsesc totalmente. Candidații independenți (de exemplu, Olesea Stamate, Victoria Sanduța) ori nu tratează deloc domeniul agricol, ori se limitează la mențiuni generale despre protejarea politicii agricole în negocierile cu UE, fără să ofere soluții pentru micii producători sau categoriile vulnerabile. Această analiză arată că, deși un număr restrâns de programe propun măsuri complexe pentru revitalizarea sectorului agroalimentar și manifestă grijă pentru gospodăriile mici, dimensiunea de gen și protecția lucrătorilor sezonieri rămân în mare parte în afara intereselor

concurenților electorali. Astfel, majoritatea competitorilor politici nu dispun de o viziune unitară care să coreleze agricultura cu egalitatea de șanse și incluziunea socială.

În domeniul dezvoltării rurale, analiza programelor electorale arată o polarizare similară cu cea din agricultură. Unele partide politice propun programe coerente care vizează incluziunea socială și reducerea discrepanțelor dintre mediul urban și cel rural. Alte formațiuni, însă, se limitează la promisiuni generale sau evită complet această temă. Printre partidele care abordează în mod concret problema dezvoltării rurale se numără PP PSDE, PP PAS, Blocul Electoral „Împreună" și PP PNM. Programele acestora tratează satul nu doar ca pe un spațiu ce necesită modernizare și integrare în economia națională, ci și ca pe un loc al solidarității și al egalității de șanse. De exemplu, programul PP PSDE, pentru mediul rural este centrat pe trei direcții principale: accesul la servicii publice de calitate, dezvoltarea infrastructurii și consolidarea coeziunii sociale. Printre măsurile propuse se numără: investiții în rețelele de alimentare cu apă și canalizare pentru sate, modernizarea drumurilor locale și regionale, precum și extinderea rețelei de creșe și grădinițe, pentru a sprijini reintegrarea profesională a mamelor din mediul rural. De asemenea, PP PSDE prevede alocarea de fonduri pentru servicii de îngrijire la domiciliu destinate persoanelor vârstnice și cu dizabilități. Un alt element inovativ al PSDE este programul de „reziliență rurală", prin care fermierii afectați de secetă sau calamități să primească despăgubiri rapide și credite garantate. După cum se vede, politica partidului este axată pe revitalizarea satului, dar programul în sine nu face diferențieri de gen în privința accesului la terenuri sau la finanțare. PP PAS abordează dezvoltarea rurală prin proiecte integrate de infrastructură: reabilitarea drumurilor, extinderea iluminatului public, construirea de poduri și crearea de rețele de transport public între fiecare sat de orașele mari. Programul prevede modernizarea școlilor și a centrelor de sănătate din mediul rural, precum și instalarea de toalete moderne în toate unitățile de învățământ, un aspect important pentru confortul fetelor și pentru asigurarea prezenței lor la școală. PAS propune un mecanism de sprijin pentru lucrătorii sezonieri din agricultură și pentru tinerii din sat, însă nu prevede și măsuri de asigurarea a accesului femeilor la resurse și programe de formare antreprenorială. BE „Împreună" se concentrează pe conectarea satelor la servicii și oportunități, identificând explicit categoriile vulnerabile: persoane în vârstă, persoane cu dizabilități, copii și tineri. Programul prevede centre comunitare în fiecare localitate, servicii mobile de sănătate, un program „Autobus pentru sate" care să asigure transport public adaptat persoanelor cu dizabilități. Este interesantă și inițiativa de a crea un fond pentru modernizarea infrastructurii de bază (apă, canalizare, energie). Deși, nu folosește un limbaj de gen, abordarea este transversală, vizând reducerea izolării și a sărăciei rurale. PP PNM propune alinierea la standardele europene și românești de dezvoltare rurală, printr-un program despre uniformizarea serviciilor publice între județe, înființarea piețelor regionale și a unor servicii județene de consultanță agricolă pentru toți fermierii. Programul prevede investiții în infrastructura de transport și internet în sate, precum și programe de reintegrare a tinerilor prin sprijinirea IMM-urilor rurale. Dimensiunea de gen, însă, apare doar implicit, nefiind menționate măsuri concrete pentru femeile din mediul rural. Forme de abordare parțială a dezvoltării rurale apar în programele BE „Patriotic", BE „Alternativa" și PP CUB. BE „Patriotic" promite investiții masive în infrastructura de bază, plus construcția a 18 platforme industriale regionale care să creeze locuri de muncă. Deși declară preocupări pentru sat, programul nu ia în considerare diferențele dintre bărbați și femei sau între ferme mari și gospodării mici. BE „Alternativa" propune regimuri fiscale speciale și protejarea producătorilor autohtoni, dar nu abordează explicit dimensiunea socială a satului, programul concentrându-se mai mult pe stimulente economice. PP CUB și alte formațiuni de centru-dreapta vorbesc despre descentralizare și autonomie locală, susținând investiții în infrastructură, însă nu prezintă inițiative privind serviciile sociale sau accesul la resurse pentru grupurile vulnerabile din mediul rural. În categoria abordărilor minimaliste se încadrează partidele care fie omit complet dezvoltarea rurală, fie o subsumează altor obiective generale. Partidele cu orientare unionistă (PL, AUR, Blocul BUN) tratează problematica satelor prin prisma unirii cu România, considerând implicit că aceasta va conduce la rezolvarea dificultăților din mediul rural, fără a propune, însă, politici publice concrete la nivel național. Partidul „Noua Opțiune Istorică", „Moldova Mare" și PP CALIN nu prezintă un program clar pentru sat, iar unii candidați independenți (Olesea Stamate, Victoria Sanduța) nu menționează deloc acest subiect – ceea ce sugerează că dezvoltarea rurală nu constituie o prioritate reală pentru aceștia.. Programele analizate nu conțin referințe la astfel de teme esențiale precum accesul echitabil la terenuri, facilități de creditare pentru femei, servicii de îngrijire sau infrastructuri adaptate nevoilor comunităților rurale

Protecția împotriva violenței în bază de gen reprezintă un test clar al voinței politice de a susține egalitatea de gen, astfel, diferențele între programele concurenților electorali sunt semnificative. Doar câteva formațiuni propun acțiuni cuprinzătoare pentru prevenirea și combaterea violenței domestice și a violenței bazate pe gen. Un exemplu de bună practică, cu o abordare avansată propune PP ALDE: crearea unei rețele de centre de protecție împotriva violenței domestice, cu cel puțin un centru creat în fiecare raion, asigurând astfel acoperire uniformă la nivel național. Aceeași formațiune include măsuri solide de prevenție: screening medical și psihologic anual pentru aproximativ 250.000 de elevi, programe naționale de prevenire a abuzurilor sexuale și fizice în rândul copiilor, precum și cursuri de educație parentală în școli și centre comunitare. De asemenea, programul integrează dimensiunea de gen în politicile de sănătate, prevăzând pentru femei acces la screening oncologic gratuit (100.000 de beneficiare pe an), fiind un exemplu de intervenție care, deși ține de sănătate, are un impact direct în combaterea violenței (dat fiind că multe victime ale violenței de gen nu pot beneficia de servicii medicale). În același timp, ALDE prevede desfășurarea de campanii naționale de conștientizare și întărire a protecției legale destinate atât femeilor, cât și copiilor. Astfel, subiectul este abordat atât preventiv, cât și din perspectiva sancționării și descurajării agresorilor. Și alte partide demonstrează o abordare consecventă și matură față de acest subiect. BE „Împreună", de exemplu, a inclus în secțiunile ce țin de obiectivele în domeniul social măsuri legate de violență: unele se concentrează pe combaterea traficului de persoane și a rețelelor infracționale, pe educație juridică în școli și pe campanii despre drepturile cetățenilor. Deși aceste inițiative nu vizează în mod direct violența domestică, ele contribuie la crearea unui mediu mai sigur și informat, care poate sprijini victimele în demersul lor de a căuta ajutor. În același timp, se remarcă angajamentele explicite ale unor partide emergente. Partidul Național Moldovenesc (PNM), de exemplu, își asumă în programul politic angajamentul de a combate violența de gen, chiar dacă în programul electoral propriu-zis tema nu detaliată. nu e detaliat. PNM promovează principiul toleranței zero față de violența împotriva femeilor și susține inițiative în acest sens,, ceea ce denotă o anumită sensibilitate ideologică față de această problemă. Pe de altă parte, numeroase partide prezintă lacune semnificative în abordarea violenței de gen. În unele cazuri, violența este menționată doar tangențial, fără măsuri concrete și soluții coerente. De exemplu, un program de nivel mediu (de exemplu: PAS) include o singură referire explicită la violență și aceea limitată la mediul educațional: propune un program de prevenire a bullying-ului și a violenței în școli și universități, precum și dublarea numărului de consilieri și psihologi școlari. Deși aceasta este o măsură utilă pentru prevenirea violenței între tineri, programul respectiv nu abordează deloc violența domestică sau violența în bază de gen. Lipsesc cu desăvârșire mențiuni privind legislația specifică de prevenire și combatere, serviciile de sprijin pentru victime (cum ar fi adăposturile, liniile de urgență) ori programe de reintegrare a supraviețuitoarelor. Astfel, problema este abordată parțial, fiind evitat segmentul cel mai critic – violența împotriva femeilor în spațiul privat. Alte partide mai mari (PL, AUR) și majoritatea partidelor mici (PP NOI, PP CALIN, PP Moldova Mare etc.) ignoră totalmente subiectul. Partidul AUR, bunăoară, cunoscut pentru retorica ultraconservatoare, nu doar că nu menționează aspectul împotriva violenței domestice, dar în campaniile sale pune accent pe „valori tradiționale", ceea ce adesea implică minimalizarea problemelor, cu referire la violența în familie.

CONSTATĂRILE CAPITOLULUI IV

Analiza programelor electorale ale candidaților la alegerile parlamentare 2025 relevă deficiențe semnificative. Multe formațiuni politice nu și-au asumat public angajamente clare privind egalitatea de gen și incluziunea socială, iar unele nu au publicat deloc un program electoral. Principiile egalității de șanse și nediscriminării apar doar marginal în majoritatea ofertelor electorale, cu câteva excepții notabile. Mai jos sunt sintetizate principalele constatări ale acestei analize:

1. **Lipsa programelor sau formulări vagi:** Câteva partide și candidați nu au prezentat niciun program electoral public, iar mulți dintre cei care au programe folosesc un limbaj general și populist, fără măsuri concrete sau termene clare. Acest lucru denotă o lipsă de asumare reală față de electorat.
2. **Confuzie privind rolul parlamentarului**: În multe documente programatice se observă o înțelegere greșită a rolului instituțional al deputatului. . Numeroase promisiuni și propuneri incluse depășesc sfera atribuțiilor parlamentare, intrând în competența altor autorități (Guvernul sau administrațiile locale).
3. **Egalitate de gen și incluziunea socială – teme rareori abordate:** Aproximativ 50% dintre competitorii electorali evaluați nu includ nicio măsură ori referință clară la egalitatea de gen sau incluziune socială în programele lor. Aproape o treime se limitează la mențiuni vagi despre „șanse egale" sau „combaterea discriminării", fără a identifica grupuri-țintă ori acțiuni specifice.

4. **Angajamente reale – cazuri izolate:** Doar aproximativ 4,5% dintre concurenții electorali tratează egalitatea de șanse și incluziunea socială drept principii centrale, integrate transversal în platformele lor. Cu alte cuvinte, doar una-două formațiuni propun programe avansate, în care aceste teme sunt dezvoltate prin măsuri coerente și corelate cu alte politici.

5. **Scor general scăzut:** Pe o scală de la 0 la 3, scorul mediu general al partidelor cu privire la integrarea egalității de gen și a incluziunii sociale în programe este de doar 0,90. Acest nivel modest indică faptul că, în ansamblu, egalitatea de șanse rămâne un subiect marginal în agenda electorală actuală.

6. **Formațiuni cu plaforme bune:** Doar cinci formațiuni se evidențiază pozitiv: Partidul Social Democrat European (PSDE), Partidul Acțiune și Solidaritate (PAS), Alianța Liberalilor și Democraților pentru Europa (ALDE), blocul electoral „ÎMPREUNĂ" și Partidul Național Moldovenesc (PNM). Acestea au obținut punctaje de peste 1,5 din 3. Programele lor includ măsuri relativ cuprinzătoare pentru grupurile vulnerabile – de la extinderea rețelei de creșe și centre de zi pentru copii și vârstnici, până la subvenții pentru fermierii mici, facilități pentru angajarea persoanelor cu dizabilități și crearea de centre de adăpost pentru victimele violenței domestice.

7. **Partide cu abordări simbolice:** La polul opus se situează partidele care abordează superficial domeniile analizate sau în general nu au programe definite. Multe formațiuni mici și candidați independenți au punctaje aproape de zero –fie din lipsa unui program electoral coerent și real, fie din cauza axării exclusive pe lozinci patriotice (de exemplu, unirea cu România) fără propuneri sociale concrete. Astfel, teme precum egalitatea de gen, combaterea violenței sau incluziunea persoanelor defavorizate sunt complet omise în cazul acestora.

8. **Protecția socială – prezentă, dar rareori incluzivă**: Deși protecția socială este una dintre cele mai abordate domenii, majoritatea programelor analizate, se concentrează pe promisiuni generale și măsuri de protecție socială (majorări de pensii, alocații pentru copii, ajutoare sociale ș.a.). Puține programe electorale includ măsuri concretepentru a sprijini efectiv grupurile vulnerabile. Lipsesc adesea oferte esențiale cum ar fi servicii de îngrijire accesibile (creșe, îngrijire la domiciliu pentru vârstnici și persoane cu dizabilități), măsuri pentru părinții singuri sau stimulente pentru integrarea pe piața muncii a celor defavorizați.

9. **Educația și sănătatea – prezente, dar cu lacune de incluziune: Deși** domeniile educației și sănătății sunt abordate frecvent, doar câteva partide includ referințe explicite la educația incluzivă sau la sănătatea reproductivă. Partidele vin cu programe ce prevăd investiții în școli și spitale (modernizarea infrastructurii, dotări, personal), . De exemplu, se vorbește despre renovarea școlilor sau extinderea rețelei de medici de familie în mediul rural, însă subiecte esențiale precum prevenirea abandonului școlar în comunitățile

sărace, integrarea copiilor cu nevoi speciale în învățământ ori accesul femeilor la servicii de sănătate specifice - sunt abordate insuficient și superficial sau deloc.

10. **Violența de gen – subiectul cel mai neglijat**: Combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice este tema cel mai puțin prezentă în ofertele electorale. Doar una sau două formațiuni propun măsuri concrete în acest domeniu. Un caz notabil este ALDE, care promite înființarea de centre de adăpost pentru victime în fiecare raion și campanii naționale de prevenire. Cu regret, majoritatea partidelor nu menționează deloc servicii pentru victime, legislație îmbunătățită sau programe de reintegrare a supraviețuitoarelor violenței.

11. **Egalitatea de șanse – tratată ca subiect periferic:** Per total, analiza constată un decalaj între discursul electoral și angajamentele concrete asumate. Egalitatea de gen și incluziunea socială sunt abordate de majoritatea candidaților ca teme secundare. Doar câteva programe electorale le acordă statut de priorități strategice, fapt ce ridică semne de întrebare privind angajamentul real al viitorului Parlament față de principiile șanselor egale pentru toți cetățenii.

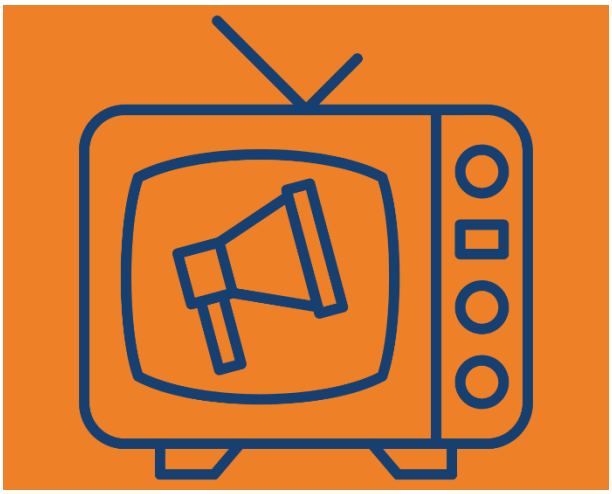

Capitolul V: ECRANUL ELECTORAL

Analiza reprezentării candidaților și candidatelor în spațiul mediatic al alegerilor parlamentare 2025

CONTEXT

Prezentul capitol se concentrează asupra accesului candidaților de sex masculin și feminin la mass-media. Analiza are la bază monitorizarea a patru tipuri de produse mediatice – buletine de știri, talkshow-uri, dezbateri electorale și spoturi publicitare – difuzate de televiziunile cu acoperire națională. Obiectivul principal al cercetării este de a determina nivelul de prezență al femeilor candidate în mass-media televizată pe parcursul campaniei electorale și de a corela această vizibilitate cu proporția lor pe listele de candidați. Prin această abordare comparativă, CPD și-a propus să identifice eventualele discrepanțe de gen în reflectarea mediatică a campaniei și să ofere recomandări pentru asigurarea unei reprezentări echilibrate și incluzive în spațiul public a candidaților și candidatelor.

REPREZENTAREA DISTRIBUȚIEI DE GEN ÎN SPAȚIUL MEDIATIC

Prezența redusă a femeilor în spațiul mediatic este adesea asociată cu dominanța unei imagini masculine a politicului, fapt care consolidează percepții sociale ce descurajează participarea femeilor în sfera politică. În cadrul alegerilor parlamentare din 28 septembrie 2025, evaluarea modului în care mass-media a reflectat femeile și bărbații a avut o importanță majoră. Analiza a inclus patru categorii de conținut mediatic difuzat în perioada 25 august - 14 septembrie 2025: dezbateri electorale, spoturi electorale, talk-show-uri și știri. Monitorizarea s-a axat pe respectarea dimensiunii de gen în cazul a 10 posturi de televiziune: Exclusiv TV, Jurnal TV, Moldova 1, N4, Next TV, One TV, Pro TV Chișinău, R Live, TV8, Vocea Basarabiei TV.

DEZBATERI ELECTORALE

În perioada august – septembrie 2025, au fost supuse monitorizării 73 dezbateri electorale, inclusiv rulările repetate ale acestora. Numărul total al timpului de emisie a constituit 80 de ore și 26 de minute, cu participarea a 113 de persoane.

Tabelul 3. Parametrii cantitativi ai monitorizării dezbaterilor electorale

Parametru	Cantitate
Numărul de unități monitorizate, inclusiv rulările repetate	73
Perioada monitorizării	2 - 26.09.2025
Timpul total de emisie	80 de ore 26 de minute
Numărul total de participanți	113 persoane

Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media, 2025

Femeile continuă să fie mai puțin implicate în dezbaterile electorale. Deși reprezentarea pe listele electorale devine tot mai echilibrată, femeile, oricum au șanse limitate de a-și prezenta viziunea politică în cadrul dezbaterilor. Astfel, și în cazul scrutinului din 2025 femeile au constituit mai puțin de o treime (23,9%) dintre participanții la dezbaterile electorale. Ba mai mult, aproape jumătate din dezbateri au avut în calitate de participanți doar bărbați (49,3%). Ponderea a asemenea dezbateri a fost chiar mai mare decât emisiunile cu participare mixtă – atât candidați, cât și candidate (45,2%). De remarcat că doar 5,5% din totalul dezbaterilor desfășurate au găzduit în totalitate femei. Analiza emisiunilor a demonstrat că în cadrul dezbaterilor la care au participat bărbați și femei, ultimele au ocupat preponderent poziții de observatoare, (32,8%), iar durata totală a intervențiilor a constituit mai puțin de o pătrime (22,0%) dint timpul rezervat. Prin urmare, s-a constatat că femeilor care au participat la dezbateri electorale, li s-au oferit roluri de eroi secundari ce au dreptul la intervenții destul de limitate.

Figura 44. Prezența la dezbateri, în dependență de genul candidaților care au participat și tipul de erou,%

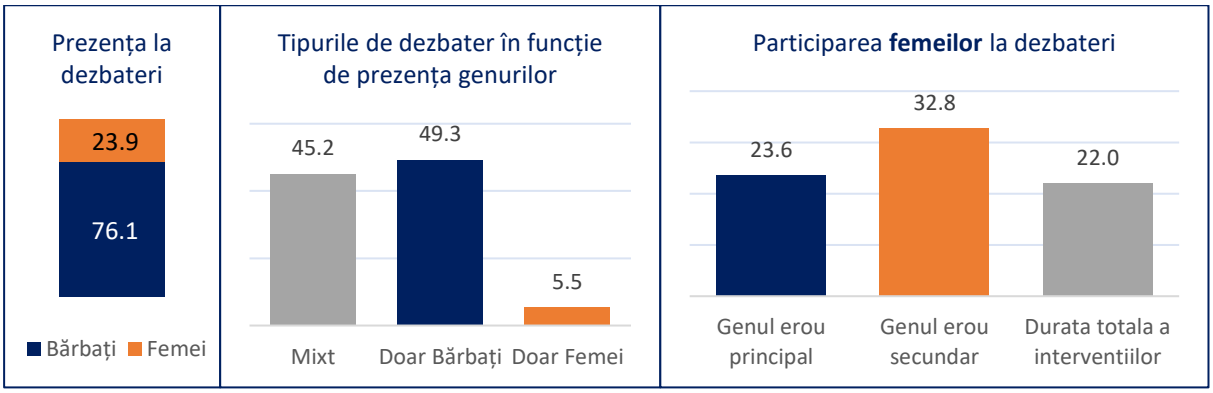

Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media, 2025

Candidatele au devenit mai vizibile în cadrul dezbaterilor difuzate la ore de emisie populare și la posturi cu audiență mai mare. Dintre televiziunile care au fost monitorizate de către CPD în cadrul acestui scrutin electoral, toate 10 au organizat dezbateri electorale. Este îmbucurător să constatăm că femeile au fost invitate atât la televiziuni cu audiență mare, precum Moldova 1, Pro TV, unde ponderea femeilor prezente în platou a constituit circa 30%., Jurnal TV, deși se bucură de o popularitate mai redusă, a difuzat dezbateri cu o participare destul de înaltă a candidatelor – 40% din totalul participanților. În ceea ce privește ora de emisie, majoritatea femeilor candidate au participat la dezbaterile difuzate la ora 17:00, oră de emisie cu vizualizări destul de scăzute. Este îmbucurător că, totuși, o pondere de 23,1% dintre femeile candidate, au fost prezente la dezbaterile difuzate la ora 20:00, oră de emisie cu cea mai înaltă vizualizare. Pentru obiectivitate, vom accentua că participarea femeilor la dezbateri nu depinde de mass-media. Prezența este determinată în mare parte de partidele înscrise în cursa electorală, care decid pe cine să delege și, după cum observăm, acestea dau prioritate candidaților bărbați.

Figura 45. Audiența posturilor de televiziune unde au fost difuzate dezbateri electorale cu candidatele electorale și ora de emisie a acestora ,%

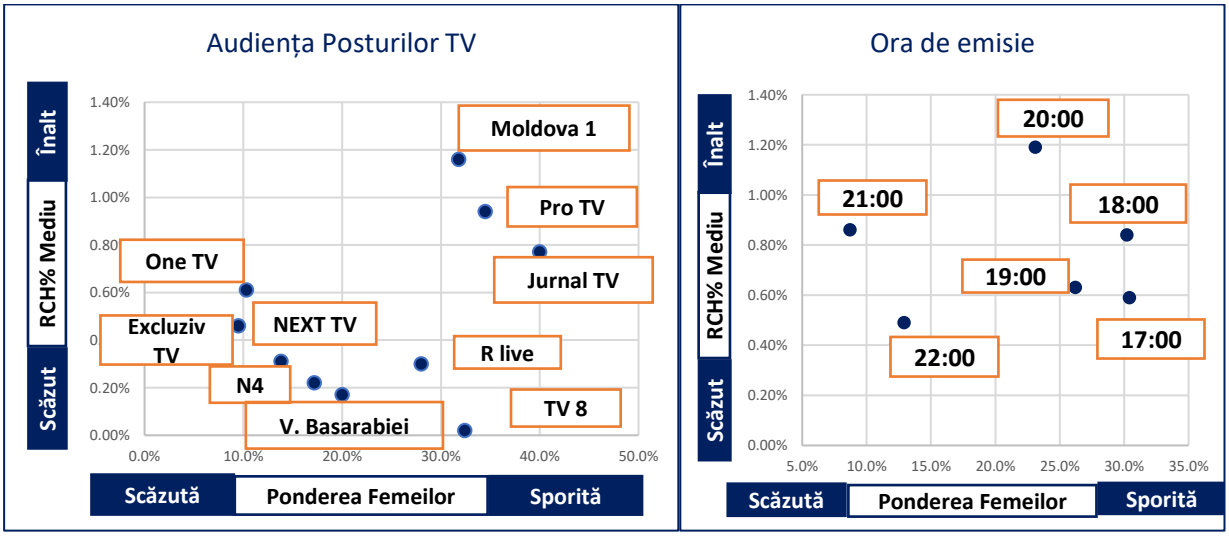

Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media, 2025

TALK-SHOW-URI

În perioada 25 august – 26 septembrie 2025, au fost supuse monitorizării 145 de emisii de talk-show-uri, în cadrul cărora au fost monitorizare 145 de intervenții ale participanților. Numărul total al timpului de emisie a constituit 158 de ore și 33 de minute.

Tabelul 4. Parametrii cantitativi ai monitorizării talk-show-urilor

Parametru	Cantitate
Numărul de emisii monitorizate	145
Numărul de intervenții ale participanților	145
Perioada monitorizării	25.08 - 26.09.2025
Timpul total de emisie	158 ore 33 minute

Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media, 2025

Participarea femeilor candidate în talk-show-uri este destul de limitată, atât ca frecvență, cât și ca participare în sine. Din totalul participanților la talk-show-uri, candidatele electorale au constituit aproximativ o pătrime(27,9%), iar candidați au fost în proporție de 72,1%. Deși ponderea candidatelor

participante la talk-show-uri este destul de scăzută, cele care au participat, au avut în mare parte rolul principal. Dintre participanții cu rol secundar în talk-show-urile electorale, candidatele electorale au avut o pondere de 4 ori mai mică decât cea a candidaților. În concluzie putem afirma că, deși femeile candidate reușesc să ocupe în majoritatea cazurilor poziții principale atunci când sunt invitate în talk-show-uri, prezența lor generală rămâne mult mai redusă decât a bărbaților.

Figura 46. Participarea în talk show-uri a candidaților și candidatelor electorale, pe tip de rol, %

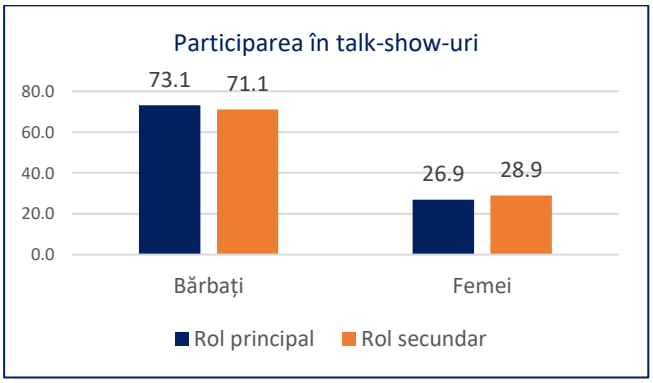

Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media, 2025

Talk show-urile cu prezența candidatelor sunt difuzate la posturile de TV cu audiență redusă și la ore de emisie nepopulare. În timp ce femeile candidate apar mai frecvent pe anumite canale, acestea sunt în mare parte televiziuni cu impact limitat asupra publicului larg. De exemplu, posturi precum R live și Next TV au reușit să ofere un spațiu mai vizibil candidatelor, însă audiența lor este mai scăzută comparativ cu canalele dominante de pe piață. În schimb, posturi cu audiență mare, cum ar fi Jurnal TVA sau TV8, au difuzat dezbateri cu o reprezentanță feminină redusă. În ceea ce privește orele de emisie, se observă că participarea femeilor este asociată mai curând cu intervale de emisie mai puțin vizionate (începând cu ora 13:00, 15:00 sau 16:00), perioade când audiența generală este redusă. Doar o mică parte dintre aparițiile candidatelor au fost programate la ore de maximă audiență (21:00, 19:00 și 20:00), ceea ce le limitează considerabil vizibilitatea electorală și accesul la publicul larg.

Figura 47. Audiența posturilor de televiziune unde au fost difuzate talk-show-uri electorale cu candidatele electorale și ora de emisie a acestora ,%

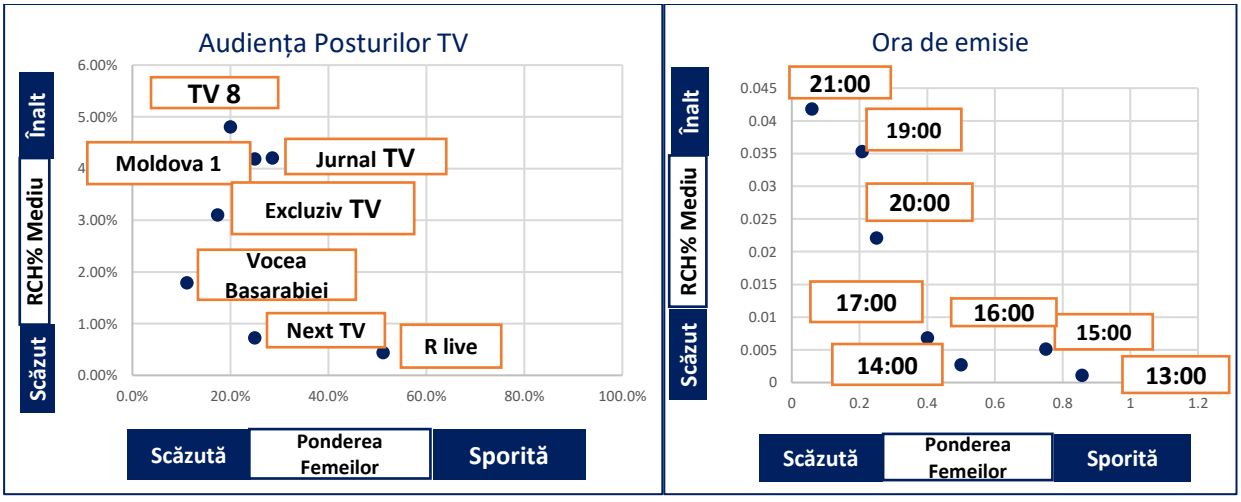

Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media, 2025

În total, au fost supuse monitorizării 1561 de apariții în știri, cu timp total de emisie de 63 ore 45 minute.

Tabelul 5. Parametrii cantitativi ai monitorizării știrilor

Parametru	Cantitate
Numărul de intervenții ale participanților monitorizate	1561
Perioada monitorizării	28.08 - 26.09.2025
Timpul total de emisie	63 ore 45 minute

Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media, 2025

Reflectarea în știri pe durata campaniei electorale remarcă o predominanță clară a bărbaților în roluri principale. Bărbații continuă să domine ca protagoniști ai știrilor, deținând rolul principal în 71,1% din cazuri, în timp ce femeile apar în prim-plan doar în 28,9% dintre știri. Această distribuție evidențiază nu doar o subreprezentare numerică, ci și o marginalizare simbolică a femeilor în cadrul narativelor politice mediatice. În contrast, femeile sunt semnificativ mai prezente în poziții secundare, în 54,1% dintre știri, comparativ cu doar 45,9% dintre bărbați. Această discrepanță sugerează că femeile sunt adesea plasate în roluri de suport, fără o voce centrală sau o autoritate clară în cadrul materialelor informative. Astfel, chiar și atunci când sunt vizibile în media, femeile rămân într-o poziție periferică, ceea ce perpetuează un model de participare pasivă și contribuie la consolidarea stereotipurilor de gen în discursul electoral.

Figura 48. Prezența candidatelor și candidaților electorali în știri, pe tip de rol ,%

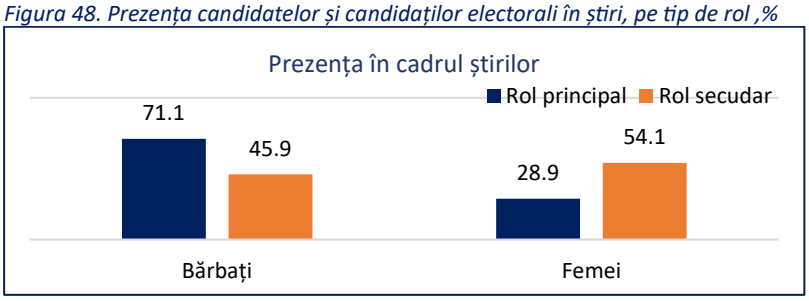

Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media, 2025

Majoritatea aparițiilor femeilor în roluri principale în știri se concentrează pe canale cu audiență relativ scăzută. De exemplu, la posturi precum Next TV, One TV sau Exclusiv TV, ponderea femeilor în roluri principale depășește 70%. Mai mult, cele mai frecvente apariții ale femeilor în știri sunt înregistrate pe canale cu o cotă de audiență sub 1,5%, cum ar fi Vocea Basarabiei, N4, Next TV, OneTV sau Exclusiv TV. Această distribuție indică nu doar o subreprezentare calitativă a femeilor în spațiul mediatic, ci și o vizibilitate limitată din punctul de vedere al impactului. Chiar și atunci când femeile sunt prezentate în poziții centrale în conținutul jurnalistic, accesul publicului larg la aceste mesaje rămâne restrâns, ceea ce reduce potențialul lor de influență și de consolidare a unei prezențe publice egale în campania electorală.

Figura 49. Prezența candidatelor și candidaților electorali în știri, pe tip de post TV și audiență ,%

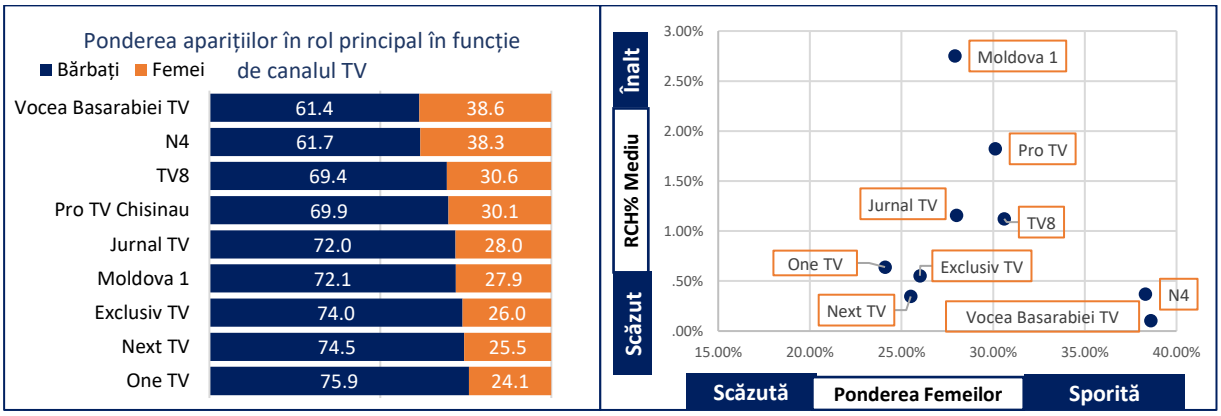

Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media, 2025

SPOTURI ELECTORALE

În perioada august - septembrie 2025, au fost supuse monitorizării 355 de spoturi electorale puse pe post. Numărul total de rulări monitorizate a constituit 12670, timpul total al emisiei constituind 115 ore 00 minute.

Tabelul 6. Parametrii cantitativi ai monitorizării spoturilor electorale

Parametru	Cantitate
Numărul de unități monitorizate	355
Numărul de rulări monitorizate	12670
Perioada monitorizării	28.08-28.09.2025
Timpul total de emisie	115 ore 00 minute
Costul total conform grilelor de cost	964. 609 =-dolari

Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media

Analiza reprezentării de gen în spoturile electorale din campania pentru scrutinul 2025 relevă o vizibilitate redusă a femeilor în calitate de protagoniste. Doar 33,9% dintre persoanele care au avut un rol central în spoturi au fost femei, ceea ce confirmă persistența unei subreprezentări sistemice. Din cele 355 de spoturi analizate, niciunul nu a fost exclusiv cu prezență feminină, iar în cazul celor mixte, bărbații au continuat să domine în termeni de prezență și vizibilitate. Vom menționa, că doar 7,3% dintre spoturi au atins un echilibru de gen real, fapt ce ne vorbește despre lipsa unei abordări deliberate pentru asigurarea parității. Astfel, cea mai comună formulă poate fi considerată spotul mixt cu predominanță masculină, care reprezentă 25,4% din totalul materialelor difuzate. De remarcat că, totuși, se observă o evoluție notabilă în comparație cu scrutinul parlamentar din 2021, când 66,1% dintre spoturi erau în exclusivitate masculine. În campania din 2025, această cifră a scăzut considerabil, la doar 3,7%, semnalând o diminuare a excluziunii absolute a femeilor din comunicarea electorală, chiar dacă paritatea rămâne departe de a fi atinsă.

Figura 50. Ponderea femeilor din numărul de participanți în spoturi electorale, %

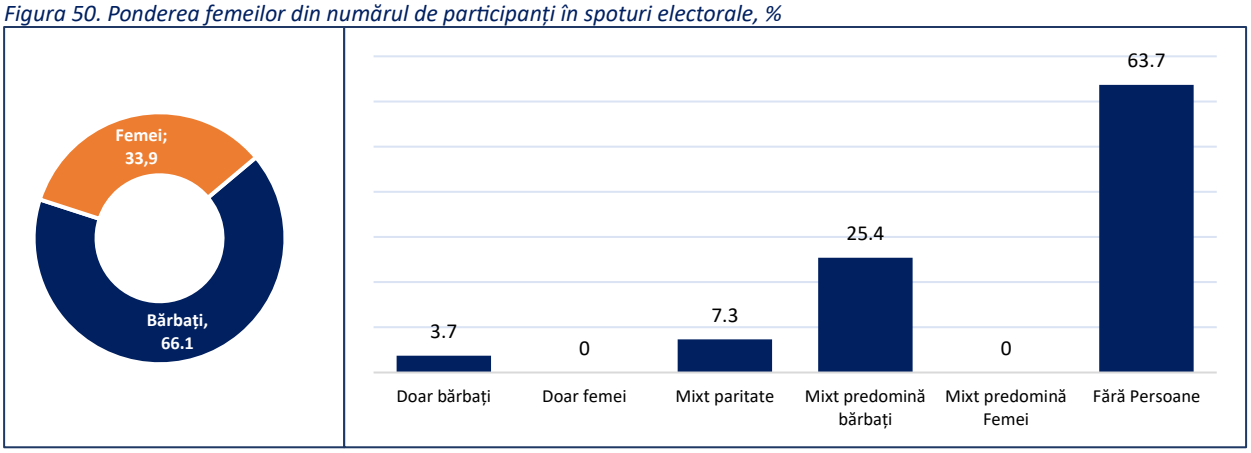

Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media, 2025

Reprezentarea femeilor în spoturile electorale variază în funcție de afilierea politică, evidențiind abordări distincte ale partidelor privind promovarea egalității de gen. Blocul electoral „Alternativa" se remarcă prin cea mai mare proporție de protagoniste feminine, acestea însumând 34% din totalul aparițiilor analizate. Pe locul al doilea se situează Partidul Politic PAS, cu 28,6%, urmat de Blocul Electoral „Patriotic", cu 25%. Aceste date indică o tendință mai pronunțată de incluziune în cadrul acestor formațiuni, spre deosebire de altele care au oferit femeilor o vizibilitate mult mai redusă sau nu au difuzat deloc spoturi în această campanie electorală. În privința posturilor de difuzare, aproximativ o treime dintre protagonistele feminine au apărut în spoturi transmise pe N4, Exclusiv TV și Moldova 1. Această concentrare sugerează

fie o deschidere mai mare a acestor televiziuni către partidele cu o abordare incluzivă, fie o preferință a acestor partide pentru canalele respective în promovarea mesajelor lor electorale. În consecință, distribuția inegală a aparițiilor poate limita vizibilitatea generală a femeilor în peisajul mediatic electoral, perpetuând o reprezentare dezechilibrată în percepția publicului.

Figura 51. Ponderea femei din numărul total de participanți în spoturi electorale, în funcție de partid și canalul de difuzare, %

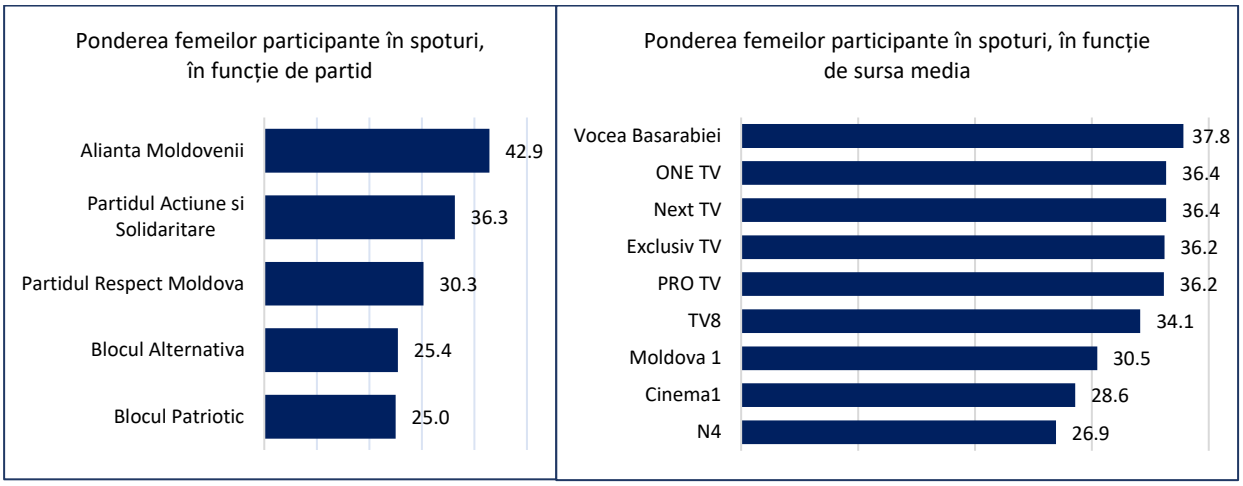

Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media, 2025

CONSTATĂRILE CAPITOLULUI V

Campania electorală confirmă faptul că spațiul mediatic rămâne profund dezechilibrat din perspectiva de gen. Bărbații candidați domină dezbaterile și emisiunile electorale, în timp ce femeile sunt vizibil marginalizate: prin prezență mai redusă, participare preponderent la televiziuni cu audiență scăzută, difuzare la ore de emisie mai puțin populare și timp de intervenție limitat.

Dezbaterile electorale nu au putut constitui un instrument eficient de afirmare pentru candidate. Doar 23,9% dintre participanții la dezbateri au fost femei, deși acestea au reprezentat o proporție semnificativă în listele electorale. Durata totală a intervențiilor femeilor în dezbateri s-a ridicat la doar 22% din timpul de emisie. Chiar dacă unele dezbateri cu participarea candidatelor au fost difuzate de posturi cu audiență ridicată, majoritatea au fost transmise la ore neavantajoase, limitând impactul mesajelor acestora.

Știrile au vizat preponderent candidații bărbați Din cele 1561 de intervenții ale candidaților și candidatelor, femeile apar în 41,5% dintre știrile difuzate, în majoritate în roluri secundare (54,1%), în timp ce bărbații se regăsesc în proporție de 71,1 în roluri principale. În plus, constatăm că știrile în care femeile sunt în prim-plan au fost difuzate, de regulă, pe posturi de televiziune cu audiență relativ scăzută și la ore cu audiență redusă .

Spoturile electorale reflectă aceeași tendință de excludere. Candidații bărbați au dominat aceste produse media, apărând în peste două treimi din totalul materialelor, în schimb ponderea femeilor a fost de 33,9%. În majoritatea cazurilor, femeile au apărut în spoturi electorale mixte, unde ponderea bărbaților a fost predominantă. Reprezentarea femeilor în spoturile electorale a variat în funcție de apartenența politică. Astfel, cele mai multe femei au fost implicate în spoturile electorale ale PP Alianța Moldovenii, PP PAS și PP Respect Moldova.

Talk-show-urile politice au oferit femeilor o vizibilitate și mai redusă. Din cele 145 de emisiuni monitorizate, doar 26,9% dintre invitații principali și 28,9% dintre invitații secundari au fost femei. Mai mult, acestea au participat, în marea lor majoritate, la talk-show-uri difuzate de posturi TV cu audiență scăzută și la ore de emisie nepopulare. Această situație evidențiază faptul că femeile sunt adesea excluse din spațiile în care se conturează agenda politică și se modelează percepțiile publice.

	Domeniu de evaluare									
Concurenți electorali	Egalitatea de gen și incluziunea ca valoare susținută politic	Sănătate	Educație	Protecție socială	Dezvoltare rurală	Agricultură	Infrastructură	Piața muncii și autonomie economică	Protecție împotriva violenței în bază de gen	**Media programelor**
Media domeniu	**0,79**	**0,94**	**1,07**	**1,34**	**0,87**	**0,81**	**0,88**	**0,89**	**0,55**	**0,90**
Partidul Politic „Partidul Acțiune și Solidaritate” (PAS)	3,00	2,50	2,50	2,70	1,80	2,00	2,30	2,40	0,50	**2,19**
Stamate Olesea	-	0,30	0,50	0,10	-	0,20	-	-	-	**0,12**
Năstase Andrei	-	0,20	0,20	1,00	-	-	-	-	-	**0,16**
Partidul Politic Coaliția pentru Unitate şi Bunăstare (CUB)	0,50	1,50	1,00	1,00	1,50	1,00	1,30	1,40	0,50	**1,08**
Creţu Tatiana	-	-	-	-	-	-	-	0,50	-	**0,06**
Partidul Politic Alianța Liberalilor şi Democraților pentru Europa (ALDE)	2,80	2,10	1,70	2,30	1,20	1,50	2,20	1,80	2,70	**2,03**
Partidul politic Partidul Naţional Moldovenesc PNM	2,00	1,30	2,20	3,00	0,60	1,50	1,50	1,00	1,00	**1,57**
Partidul Politic Partidul Social Democrat European PSD	2,50	1,50	1,70	2,50	2,50	2,50	2,50	2,00	2,00	**2,19**
Partidul Politic MIŞCAREA RESPECT MOLDOVA PPMRM	0,50	0,80	2,30	1,50	0,20	0,50	0,20	0,50	-	**0,72**
Blocul Electoral „Patriotic al Socialiştilor, Comuniştilor, Inima și Viitorul Moldovei” BE Patriotic	-	2,20	1,40	2,20	2,00	2,00	1,20	2,00	0,50	**1,50**
Blocul Electoral „ALTERNATIVA”	1,50	1,50	1,60	1,90	1,50	0,80	2,00	1,20	1,50	**1,50**

Partidul Politic Liga Orașelor și Comunelor PP LOC	1,00	1,00	1,50	1,50	0,10	1,00	-	0,50	-	**0,73**
Partidul Politic ALIANŢA PENTRU UNIREA ROMÂNILOR PP AUR	0,30	0,80	0,30	1,30	1,50	1,20	1,00	0,50	0,10	**0,78**
Blocul electoral „ÎMPREUNĂ”	1,80	2,00	2,80	3,00	2,30	1,40	1,50	1,00	2,30	**2,01**
Partidul Politic Alianța „MOLDOVENII” PPAM	-	0,20	0,30	-	0,30	-	-	0,10	-	**0,10**
Partidul Liberal PL	0,50	0,50	0,50	1,5	0,70	0,70	0,80	1,70	1,00	**0,80**
Blocul electoral „Blocul Unirea Națiunii” Bloc BUN	-	0,20	-	1,00	1,30	-	1,50	0,50	-	**0,50**
Partidul politic „Partidul Nostru”	-	1,50	1,90	1,70	1,20	1,20	1,10	1,50	-	**1,12**
Victoria Sanduța	1,00	-	0,30	0,50	-	-	-	-	-	**0,20**
Partidul Politic „Uniunea Creștin-Socială din Moldova” CALIN	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**
Partidul „Noua Opțiune Istorică” PP NOI	-	0,30	0,50	0,20	0,30	0,20	0,10	0,40	-	**0,22**
Partidul Moldova Mare”	-	0,20	0,30	0,70	0,10	0,10	0,20	0,50	-	**0,23**

Capitolul VI: MANAGEMENTUL ELECTORAL

Analiza organelor electorale inferioare prin prisma reprezentării de gen

CONTEXT

Acest capitol examinează distribuția de gen în componența organelor electorale ierarhic inferioare — consiliile electorale de circumscripție de nivelul al doilea (CECE II), consiliile electorale de circumscripție de nivelul întâi (CECE I) și birourile electorale ale secțiilor de votare (BESV) — precum și în rândul operatorilor SIAS „Alegeri" care susțin funcționarea acestora. Analiza urmărește evaluarea reprezentării femeilor și bărbaților în funcție de nivelul instituțional, mecanismele de desemnare și tipologia atribuțiilor exercitate, cu scopul de a identifica eventuale dezechilibre structurale și modele persistente de segregare de gen în administrarea proceselor electorale. Această abordare permite o înțelegere comparativă și stratificată a participării de gen în arhitectura electorală operativă.

CONSTITUIREA ORGANELOR ELECTORALE INFERIOARE

Organizarea proceselor electorale în Republica Moldova se realizează printr-un sistem ierarhic de organe electorale, definit de Codul electoral nr. 325/2022. Acest sistem cuprinde trei niveluri: Comisia Electorală Centrală (organ permanent la nivel național), consiliile electorale de circumscripție (la nivel teritorial, de nivelul II – unități administrativ-teritoriale de rangul doi, și de nivelul I – localități) și birourile electorale ale secțiilor de votare (BESV, la nivel de secție de vot).

Consiliile electorale de circumscripție de nivelul al doilea (CECE II) sunt organe permanente și sunt alcătuite, conform legii, dintr-un număr impar de membri (minimum 7, maximum 11). Președintele fiecărui consiliu este numit în calitate de funcționar public, iar ceilalți membri sunt desemnați înaintea fiecărui scrutin, potrivit unei proceduri clare stabilite de Codul electoral: doi membri sunt propuși de judecătoria din raza circumscripției, doi membri sunt desemnați de consiliul raional (autoritatea publică locală de nivelul al doilea) și câte un membru este înaintat de fiecare partid politic reprezentat în Parlament. Comisia Electorală Centrală confirmă componența nominală a fiecărui consiliu cu cel puțin 50 de zile înainte de data alegerilor.

Consiliile electorale de circumscripție de nivelul întâi (CECE I) se constituie exclusiv în cazul alegerilor locale și corespund unităților administrativ-teritoriale de nivelul I (orașe, comune); acestea se formează pe durata scrutinului local, după reguli similare celor aplicabile consiliilor de nivelul al doilea: un număr impar de membri (între 7–11) , dintre care 2 sunt desemnați de consiliul local de nivelul I și câte unul este înaintat de fiecare partid reprezentat în Parlament; în cazul în care componența nu este completată, Comisia Electorală Centrală suplinește restul locurilor. Pentru situații speciale, Codul electoral prevede instituirea unor organe electorale distincte: de exemplu, circumscripțiile din diaspora și pentru regiunea transnistreană. Acestea sunt administrate de consilii electorale separate, cu sediul la Chișinău, constituite temporar pentru întreaga durată a perioadei electorale. Astfel, legislația asigură constituirea organelor electorale ierarhic inferioare într-un mod uniform și transparent, înainte de fiecare scrutin, pe baza unui calendar stabilit și a unor criterii legale clare, prevăzute, între altele, de articolul 35 din Codul electoral.

Birourile electorale ale secțiilor de votare (BESV), reprezintă nivelul de bază al administrării procesului de votare. Secțiile de votare sunt înființate de consiliile electorale de circumscripție cu cel puțin 35 de zile înainte de alegeri, în fiecare localitate, cu respectarea limitelor legale privind numărul alegătorilor arondați: minimum 30 și maximum 3000 de persoane la o secție, fiind admisă o toleranță de până la 10% peste plafonul maxim, în condiții justificate). Ulterior, pentru fiecare secție de votare este constituit un birou electoral, format de consiliul electoral de circumscripție cu cel puțin 25 de zile înainte de ziua votului. Componența biroului, de asemenea, este impară și cuprinde între 5 și 11 membri, stabiliți după următoarea schemă: 3 membri sunt propuși de consiliul local (autoritatea publică locală) al unității administrativ-teritoriale unde se află secția, iar câte 1 membru este desemnat de fiecare partid politic cu reprezentare parlamentară. În cazul în care partidele sau autoritățile locale nu înaintează propuneri de candidaturi în termenul legal, locurile vacante sunt completate de către consiliul electoral de circumscripție, la propunerea CEC, din rândul persoanelor înscrise în Registrul funcționarilor electorali. Acest mecanism asigură completarea integrală și funcționalitatea tuturor birourilor electorale. Legea prevede că membrii birourilor electorale să fie persoane calificate: aceștia au urmat cursuri de instruire electorală și dețin certificate eliberate de Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral. Pentru secțiile de votare din străinătate articolul 39 din Codul electoral stabilește reguli specifice: acestea sunt organizate pe lângă misiunile diplomatice și oficiile consulare ale Republicii Moldova, cu acordul autorităților statului gazdă. Birourile electorale din diaspora pot avea până la 15 membri, față de maximum 11 în țară, iar două dintre persoanele care le constituie sunt propuse obligatoriu de Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, acestea exercitând din oficiu funcțiile de președinte și secretar. Această

prevedere asigură atât implicarea personalului diplomatic în conducerea secției din afara țării, cât și legătura directă cu autoritățile centrale. În ansamblu,articolele 38 și 39 din Codul electoral reglementează în detaliu procedurile de constituire a secțiilor de votare și a organelor lor de conducere, urmărind asigurarea criteriilor de reprezentativitate, profesionalism și transparență în administrarea procesului electoral.

În contextul alegerilor parlamentare ordinare din 28 septembrie 2025, organizarea acestor organe electorale ierarhice a respectat întocmai prevederile legale în vigoare. La acest scrutin național, întreaga țară a constituit o singură circumscripție electorală națională pentru alegerea Parlamentului, însă, în scop administrativ, Comisia Electorală Centrală a operat prin consiliile teritoriale permanente. Astfel, CEC a constituit 37 de consilii electorale de circumscripție de nivelul al doilea, corespunzătoare tuturor unităților administrativ-teritoriale de nivelul II (inclusiv circumscripția municipiului Chișinău, a autonomiei Găgăuzia, precum și circumscripțiile speciale pentru secțiile din străinătate și pentru alegătorii din stânga Nistrului). Conform hotărârilor CEC, fiecare consiliu a avut în componență câte 9 membri, numărul total al membrilor acestor 37 de consilii fiind de 337 de persoane desemnate. Menționăm că, pentru alegerile parlamentare, consilii electorale de nivelul I nu au fost constituite, întrucât acestea sunt necesare doar la alegerile locale, unde fiecare localitate își are propriul consiliu electoral comunal/orășenesc. În ceea ce privește secțiile de votare, au fost deschise 2274 de secții pe teritoriul Republicii Moldova și în străinătate, fiecare având un birou electoral propriu. Din acest total, 301 secții au fost organizate peste hotarele țării, iar 12 secții au deservit alegătorii din localitățile din stânga Nistrului (amenajate pe teritoriul controlat de autoritățile constituționale). }n consecință, au fost constituite în total 2.274, de birouri electorale ale secțiilor de votare. Numărul membrilor desemnați în aceste birouri a fost considerabil, având în vedere amploarea scrutinului: doar în secțiile din țară au activat aproximativ 19.622 de membri ai BESV (în medie circa 8 membri per birou), la care se adaugă câteva mii de membri în birourile secțiilor din străinătate (unde birourile au avut adesea componență redusă, dat fiind numărul mai mic de alegători arondați fiecărei secții din diaspora, aproximativ 3.000 – 4.515 membri). Totodată, pe lângă membrii acestor organe electorale, au fost implicați operatori ai Sistemului informațional automatizat de stat „Alegeri" (3.725 de persoane), precum și alți funcționari auxiliari, necesari pentru buna gestionare a listelor electorale și transmiterea datelor.

Analiza de gen prezentată în continuare s-a concentrat pe evaluarea distribuției femeilor și bărbaților în componența organelor electorale ierarhic inferioare implicate în organizarea alegerilor parlamentare din 28 septembrie 2025. În total, au fost examinați 334 de membri ai celor 37 de consilii electorale de circumscripție de nivelul al doilea (CECE II); 19.622 de membri ai birourilor electorale ale secțiilor de votare (BESV) din țară, precum și 4.547 de operatori și operatoare ai Sistemului informațional automatizat de stat „Alegeri" (SIAS „Alegeri"), implicați atât în activitatea CECE II, cât și în cea a BESV, inclusiv în secțiile din străinătate[9]. Această structurare pe categorii instituționale permite o examinare comparativă și segmentată a echilibrului de gen, în funcție de nivelul responsabilităților, mecanismele de desemnare și natura atribuțiilor specifice fiecărui organ electoral.

[9] Aceste date au fost actualizate la data de 08 octombrie 2025.

STRUCTURA DE GEN A ORGANELOR ELECTORALE INFERIOARE

CONSILIILE ELECTORALE DE CIRCUMSCRIPȚIE

Componența de gen a celor 37 de consilii electorale de circumscripție arată o predominanță clară a femeilor, care reprezintă aproximativ 72% din totalul membrilor. Această distribuție poate fi explicată, pe de o parte, prin specificul activității electorale, în special la nivel local, care este strâns legat de domeniul administrativ — un sector profesional în care femeile sunt incluse mai frecvent. Pe de altă parte, implicarea mai mare a femeilor reflectă tendința generală de feminizare a administrației publice și a instituțiilor cu rol tehnico-organizatoric, unde prezența acestora este tradițional mai ridicată. Analiza detaliată pe funcții scoate în evidență o tendință interesantă: deși femeile domină numeric, bărbații sunt proporțional mai bine reprezentați în pozițiile de conducere. Astfel, 40,5% dintre președinții consiliilor sunt bărbați, în timp ce femeile dețin majoritatea funcția de secretară (73%) și membră (73,8%). Această situație sugerează o anumită segmentare de gen în structura ierarhică, în care femeile participă activ la procesul electoral, dar bărbații tind să ocupe mai frecvent rolurile cu pondere decizională mai mare. Fenomenul poate fi explicat atât prin factori instituționali (de exemplu, experiența administrativă sau vechimea în funcții publice), cât și prin factori culturali sau sociali, care perpetuează percepția conform căreia pozițiile decizionale necesită un anumit tip de „autoritate" asociat mai des cu rolurile masculine.

Figura 52. Reprezentarea de gen în Consiliile electorale de circumscripție, 2025

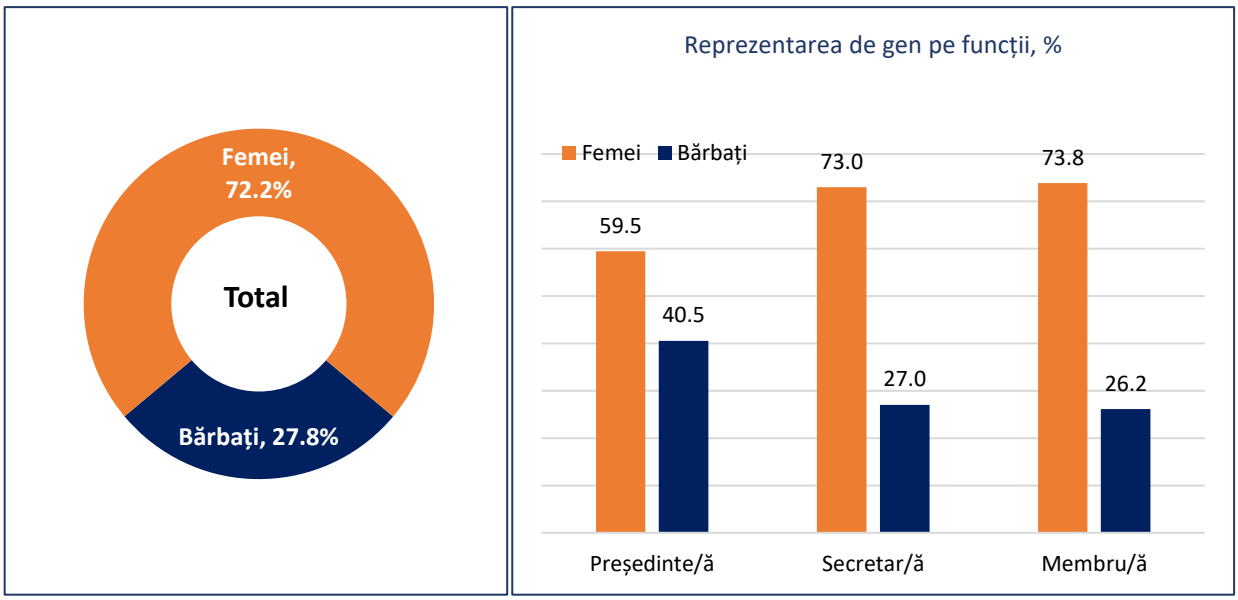

Sursa: Comisia Electorală Centrală

Analiza în dinamică a componenței de gen a consiliilor electorale de circumscripție relevă o tendință constantă de creștere a prezenței femeilor în cadrul acestor structuri. Dacă în 2019 femeile dețineau 41% dintre funcțiile de președinte, în 2025 ponderea acestora ajunge la aproape 60%, marcând o schimbare semnificativă către o reprezentare mai echilibrată la nivel decizional. În același timp, femeile continuă să domine clar funcțiile de secretar și membru, menținându-se la peste două treimi din totalul acestor poziții. Deși diferențele dintre sexe în ceea ce privește funcțiile de conducere s-au redus în timp, bărbații continuă să fie mai bine reprezentați în rolurile de președinte în comparație cu ponderea lor generală în componența consiliilor (a se vedea figura 2). Această evoluție indică, pe de o parte, o ameliorare treptată a echilibrului de gen, iar pe de altă parte, persistența unor modele instituționale tradiționale în distribuirea funcțiilor de autoritate. Sporirea implicării femeilor poate fi asociată atât cu procesul de profesionalizare și deschidere tot mai mare a administrației electorale, cât și cu politicile de promovare a egalității de gen

care, au contribuit indirect la consolidarea participării femeilor în gestionarea proceselor electorale la nivel local.

Figura 53. Componența de gen a Comisiilor electorale de circumscripție, în dinamică, %

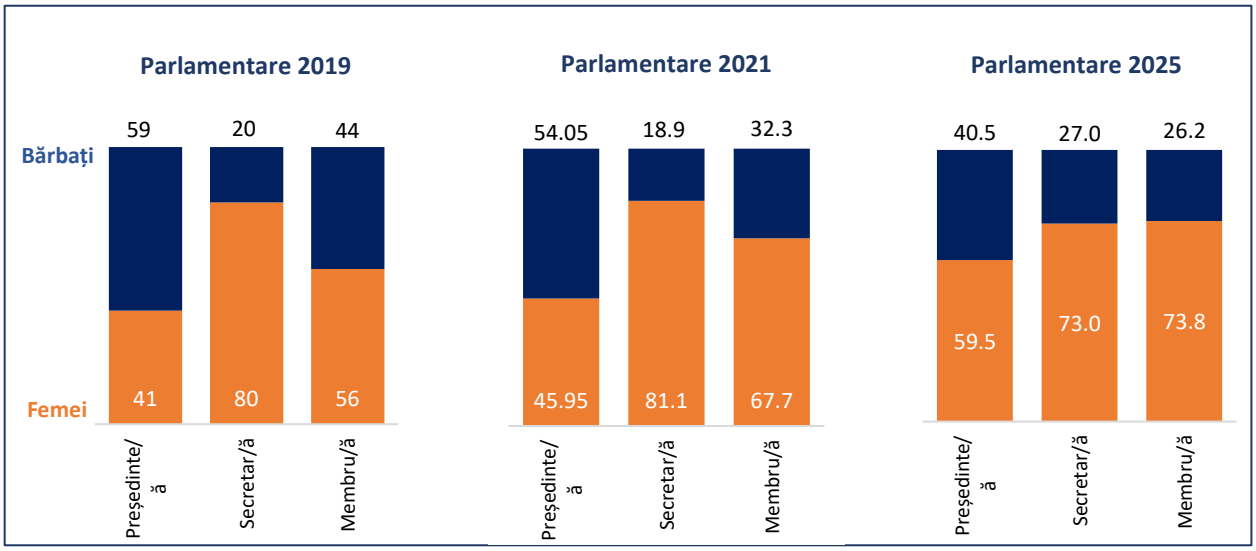

Sursa: Comisia Electorală Centrală

Analiza distribuției de gen în funcție de entitatea care desemnează membrii consiliilor electorale de circumscripție evidențiază anumite diferențe. Partidele politice parlamentare și autoritățile locale atribuie predominant funcțiile de membru femeilor, procentele depășind pragul de 70%. Această situație poate indica preferința pentru desemnarea femeilor în poziții cu un caracter preponderent administrativ și operațional, în timp ce bărbații continuă să fie asociați cu roluri percepute drept mai strategice. În același timp, Registrul funcționarilor electorali, cea mai consistentă sursă de membri, prezintă o distribuție de gen mai echilibrată, cu o prezență masculină mai ridicată (peste o treime dintre membri). Această situație poate fi explicată prin prevederile Codului electoral, care stipulează că, în cazul în care partidele politice sau consiliile locale nu reușesc să desemneze în timp util toate candidaturile necesare, Comisia Electorală Centrală completează locurile vacante cu persoane din Registru. Prin urmare acest mecanism procedural conferă Registrului un rol esențial în completarea componenței consiliilor electorale, influențând în mod direct structura de gen. Astfel, chiar dacă desemnările politice și locale tind să reproducă anumite modele tradiționale de repartizare a rolurilor, intervenția Comisiei contribuie la creșterea proporției femeilor în aceste organe.

Figura 54. Distribuția de gen în funcție de entitatea care a desemnat membrii CECEM/ CECER, %

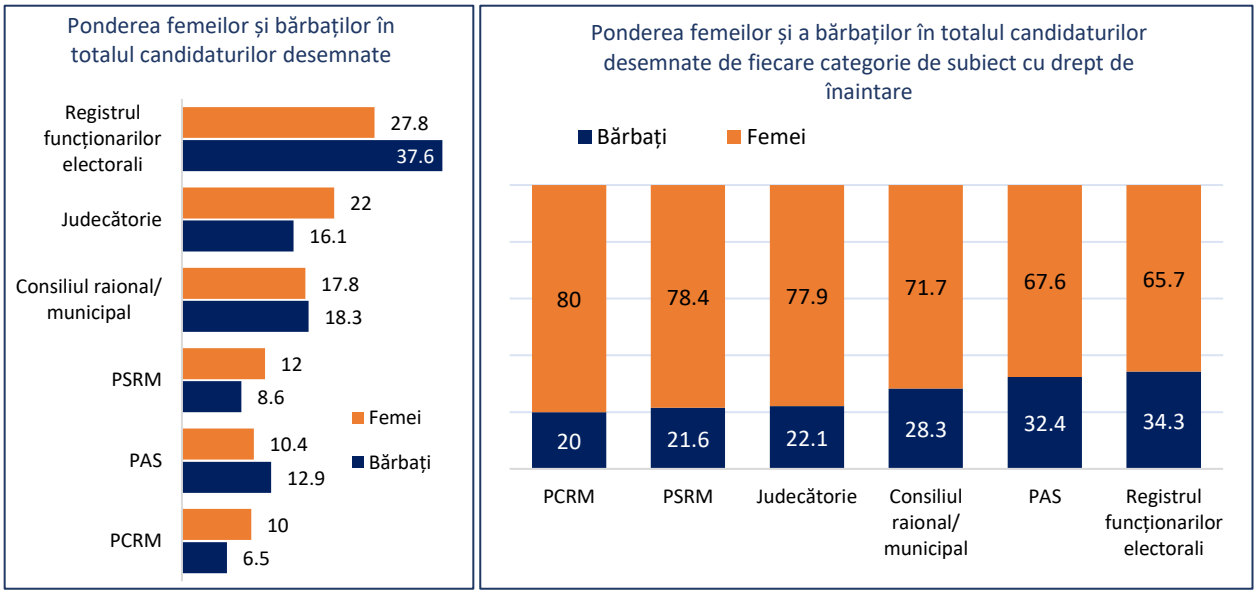

Sursa: Comisia Electorală Centrală

Aparatul Consiliilor Electorale de Circumscripție denotă o reprezentare de gen relativ echilibrată, deși persistă o segregare concludentă pe gen în cadrul diferitelor categorii de posturi. La nivelul întregului personal de suport, distribuția de gen este aproape de un echilibru fragil, femeile reprezentând 58,8% și bărbații 41,2%. Totuși, o analiză detaliată pe tipuri de funcții evidențiază o polarizare pronunțată. Rolurile administrative și financiare, precum Contabil (37,1% femei) și Contabil-șef (23,6% femei), sunt predominant ocupate de femei. În schimb, bărbații sunt majoritari în poziții de suport tehnic și logistic, precum Operator (38,8% bărbați) și, în special, șofer (33,7% bărbați). Această divizare sugerează că, deși structura generală a personalului este numeric mai echilibrată, distribuirea atribuțiilor continuă să reflecte percepții tradiționale de gen asupra tipurilor de muncă și a competențelor asociate.

Figura 55. Componența de gen a aparatului Consiliilor electorale de circumscripție, %

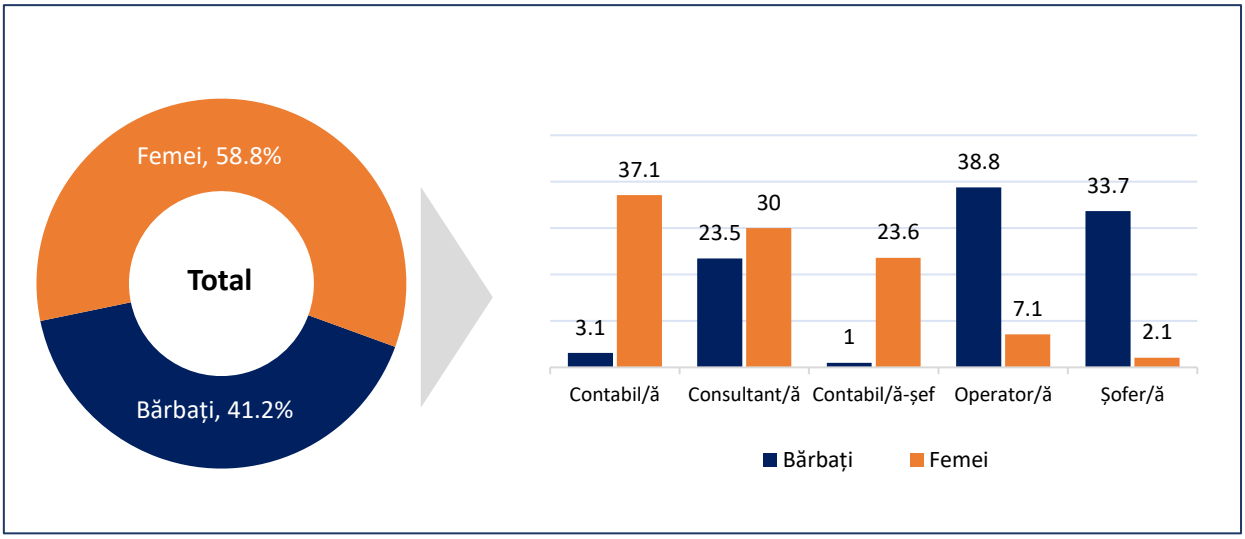

Sursa: Comisia Electorală Centrală

BIROURILE ELECTORALE ALE SECȚIILOR DE VOTARE

Componența Birourilor Electorale ale Secțiilor de Votare (BESV) pentru alegerile parlamentare din 28 septembrie 2025 accentuează și mai puternic caracterul feminizat al organelor electorale de nivel inferior. Femeile reprezintă 85,7% dintre membrii BESV, iar în rândul operatorilor proporția acestora atinge 70,2%. Această distribuție arată că, în ceea ce privește implementarea directă a proceselor electorale – activități administrative, logistice și operaționale – prezența femeilor este covârșitoare. Atribuțiile membrilor BESV presupun organizarea procesului de vot, gestionarea documentelor, respectarea procedurilor și atenție sporită la detalii, sunt tip de sarcini asociate frecvent cu competențe administrative, domenii în care participarea femeilor este tradițional mai ridicată. Totodată, activitatea în cadrul BESV este percepută adesea drept o responsabilitate temporară, nu ca o funcție cu autoritate politică, ceea ce o face mai accesibilă pentru femei și mai des acceptată de femei. Această implicare masivă la nivel operațional contrastează vizibil cu prezența femeilor în pozițiile de decizie politică. Dacă în structurile electorale femeile constituie majoritatea absolută, vizibilitatea lor în competițiile electorale rămâne limitată: doar 44,2% dintre candidații pe listele electorale au fost femei, iar ponderea celor care au reușit să obțină un mandat de deputat scade la 36,6%. Această diferență subliniază o diviziune clară de gen în arhitectura electorală: femeile sunt prezente în număr mare în rolurile care asigură buna funcționare și desfășurare a procesului electoral, dar devin marginale în spațiile în care se exercită puterea decizională și reprezentarea politică. Astfel, sistemul electoral reflectă nu doar un dezechilibru numeric, ci și unul structural: femeile susțin prin munca lor cea mai mare parte a procesului electoral, însă rămân subreprezentate în pozițiile care definesc direcția politică și în care se iau deciziile strategice.

Figura 56. Componența de gen a birourilor electorale ale secțiilor de votare (BESV)

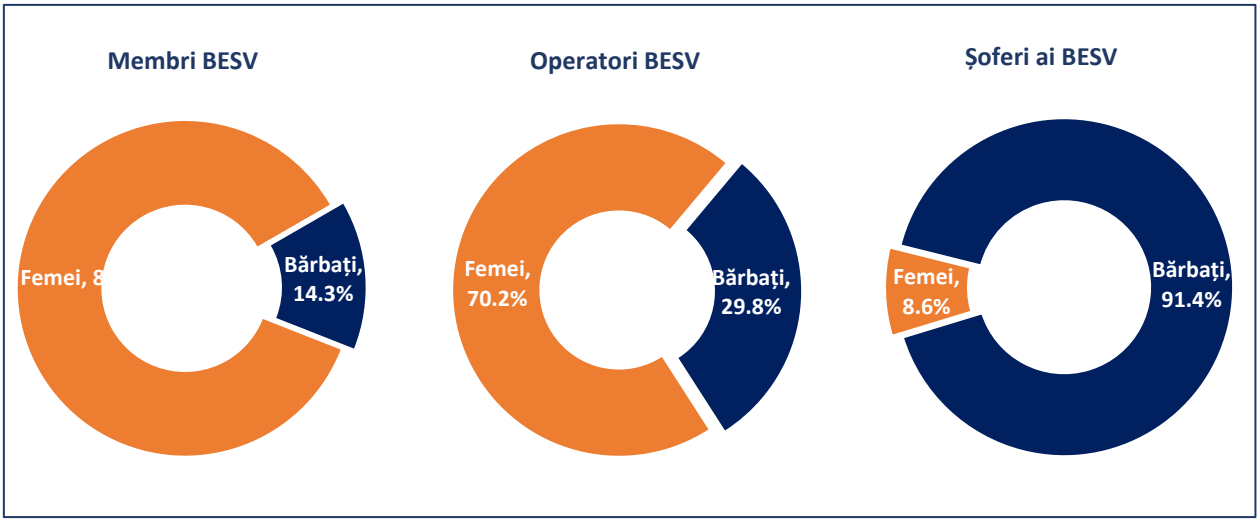

Sursa: Comisia Electorală Centrală

Analiza dinamică a componenței de gen în cadrul BESV confirmă o tendință constantă și pronunțată de predominanță a femeilor, vizibilă la toate nivelurile, în special în funcțiile cheie. Femeile ocupă preponderent pozițiile de secretar, unde ponderea acestora s-a menținut la valori foarte ridicate, între 94,6% în 2025 și 96,65% în 2021. Această evoluție indică nu doar o preferință a femeilor față de atribuții administrative și de gestionare a documentelor, ci și persistența unor percepții e sociale conform cărora sarcinile de coordonare internă, redactare și protocol sunt asociate cu rolurile feminine. În același timp, deși bărbații continuă să fie mai prezenți în rolurile de președinte și membru, ponderea lor este în scădere. În funcția de președinte, de exemplu, ponderea bărbaților s-a diminuat de la 22% în 2019 la 15,4% în 2025, ceea ce indică o consolidare treptată a participării feminine și în funcțiile cu o componentă decizională mai pronunțată. Cu toate acestea, diferențele între tipurile de funcții sugerează că, deși femeile sunt din ce în ce mai vizibile la toate nivelurile structurii electorale, distribuția sarcinilor rămâne segregată pe criterii de gen. Femeile continuă să se concentreze pe funcțiile administrative, în timp ce bărbații păstrează o prezență relativ mai consistentă în pozițiile care implică autoritate formală.

Figura 57. Componența de gen a birourilor electorale ale secțiilor de votare (membri), în dinamică, %

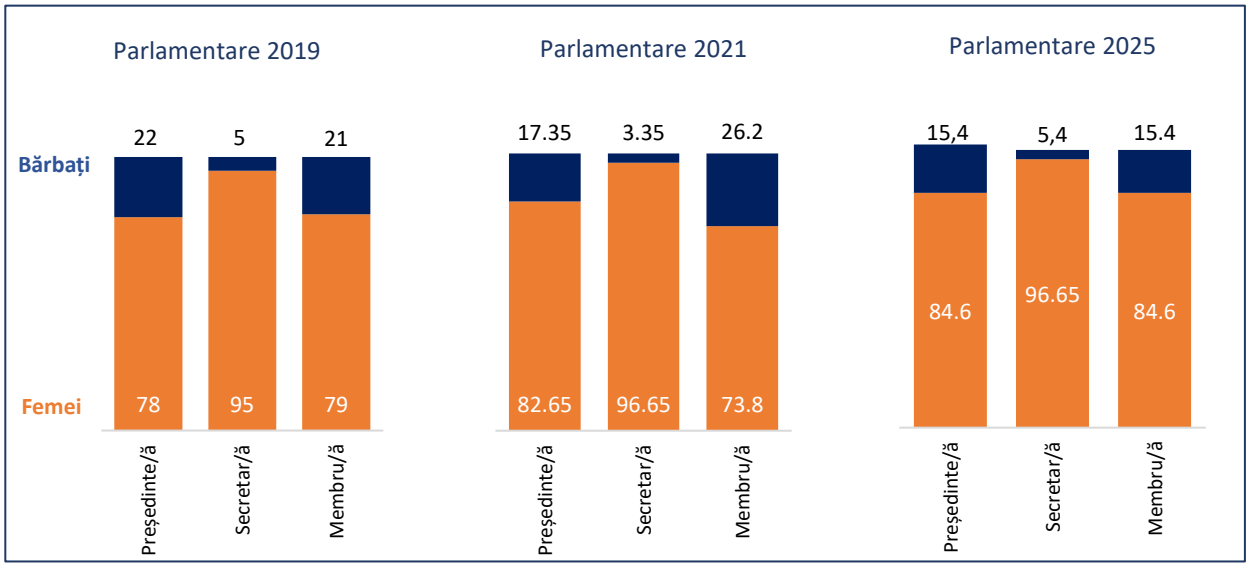

Sursa: Comisia Electorală Centrală

În mediul rural, femeile reprezintă peste 90% dintre membrii BESV, astfel confirmându-se ideea că femeile sunt implicate acolo, unde se solicită muncă organizatorică, responsabilitate administrativă și prezență permanentă în localitate. În schimb, numărul mai ridicat al bărbaților în mediul urban și în secțiile

de votare de peste hotare (până la 32,4% în diaspora) poate fi corelat cu accesul sporit al acestora la contexte profesionale mai competitive, cu expunere internațională. Astfel, datele scot în evidență o distribuție ierarhizată a participării, unde femeile sunt supra-reprezentate la nivelurile de implementare, iar bărbații domină acolo unde se adoptă deciziile, se concentrează prestigiul și influența.

Figura 58. Distribuția de gen a membrilor și operatorilor BESV, pe mediu de reședință, %

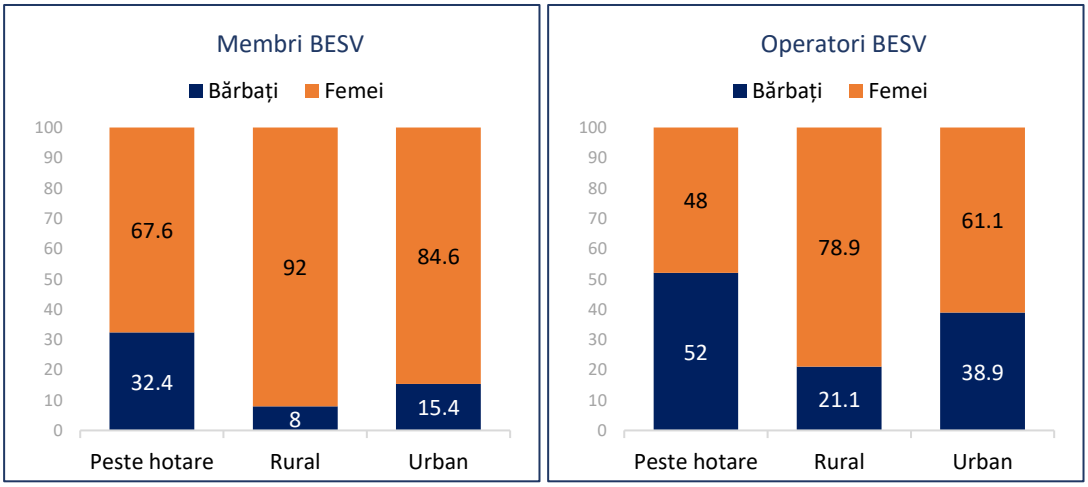

Sursa: Comisia Electorală Centrală

Bărbații, membri ai BESV, provin în cele mau multe cazuri, din cadrul structurilor instituționale, precum Ministerul Afacerilor Externe (MAE), cu o pondere de 32,7% în totalul bărbaților nominalizați și Registrul funcționarilor electorali cu 19,6%. Femeile, în schimb, sunt în proporție mai mare delegate de consiliile locale/APL (35,6%) și de Registrul funcționarilor electorali (28%). Această polarizare indică o feminizare structurală a administrației electorale locale (APL și Registru), femeile fiind implicate masiv în sarcini administrative de la nivel local. Deși partidele politice au o contribuție generală mai mică la formarea BESV-urilor, ele mențin, la rândul lor, o distribuție de gen cu o prevalare ușoară a femeilor. În concluzie, acest tip de divizare arată că dezechilibrul de gen în favoarea femeilor este un fenomen sistemic, fiind amplificat de sursele majore de personal (APL și Registru), î pe când bărbații sunt selectați preponderent pentru secțiile din afara țării.

Figura 59. Ponderea bărbaților și femeilor în birourile electorale ale secțiilor de votare, după entitatea care i-a delegat, %

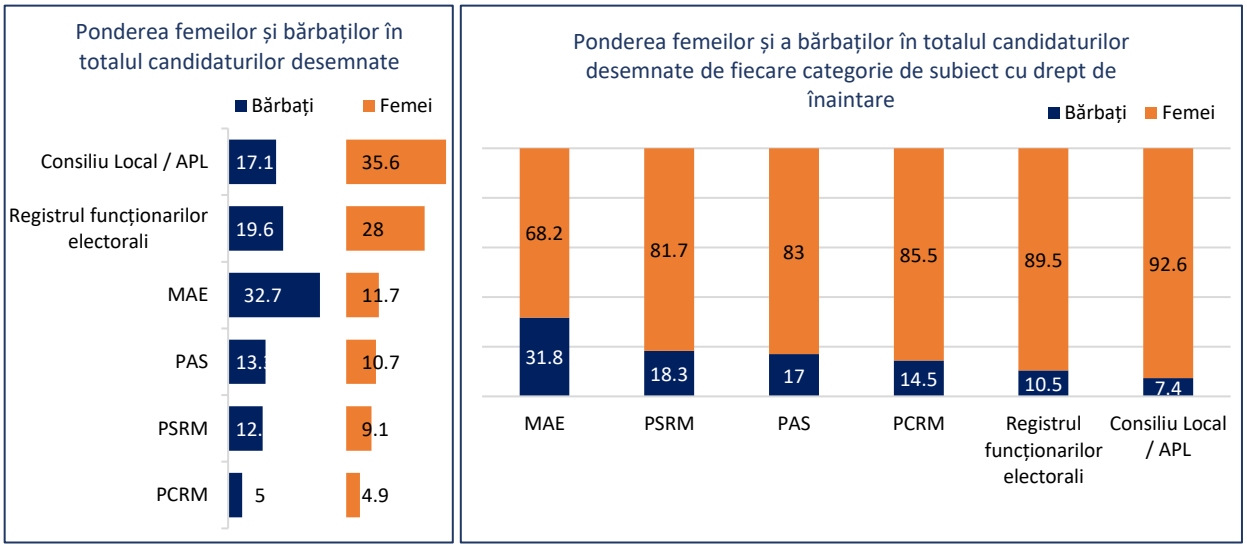

Sursa: Comisia Electorală Centrală

Ponderea femeilor în birourile electorale ale secțiilor de votare depășește 90% în majoritatea unităților administrativ-teritoriale. Cea mai mare reprezentare a bărbaților în rândul membrilor BESV se înregistrează la secțiile de votare din străinătate (32,4%) și în Chișinău (19,3%). Acest contrast subliniază că centrele urbane mari și diaspora au structuri de personal mai echilibrate. În ceea ce privește operatorii BESV, deși femeile dețin majoritatea la nivel național, reprezentarea bărbaților este mult mai echilibrată. De menționat, că BESV din diaspora reprezintă singura categorie în care bărbații (52%) depășesc numeric femeile (48%), fapt ce reflectă, cel mai probabil, profilul de gen al persoanelor implicate în activități peste hotare. Pe de altă parte, raioanele din sud și est înregistrează cele mai mici ponderi de bărbați operatori. Această distribuție geografică a inegalității subliniază că eforturile de promovare a echilibrului de gen trebuie adaptate contextului local, fiind prioritare în raioanele unde dezechilibrul este cel mai pronunțat.

Figura 60. Distribuția de gen a membrilor și operatorilor BESV, în plan teritorial, %

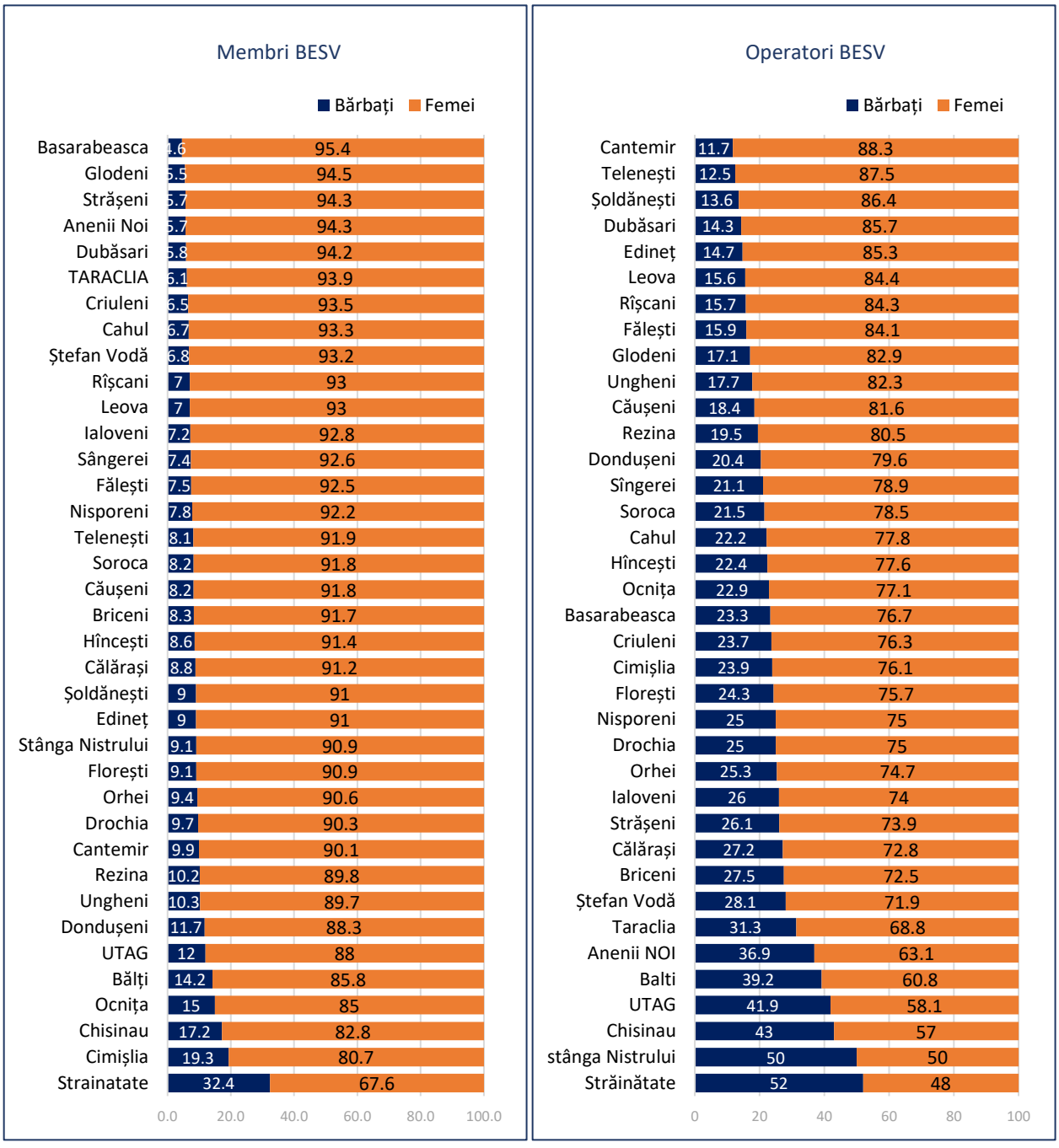

Sursa: Comisia Electorală Centrală

RECOMANDĂRI

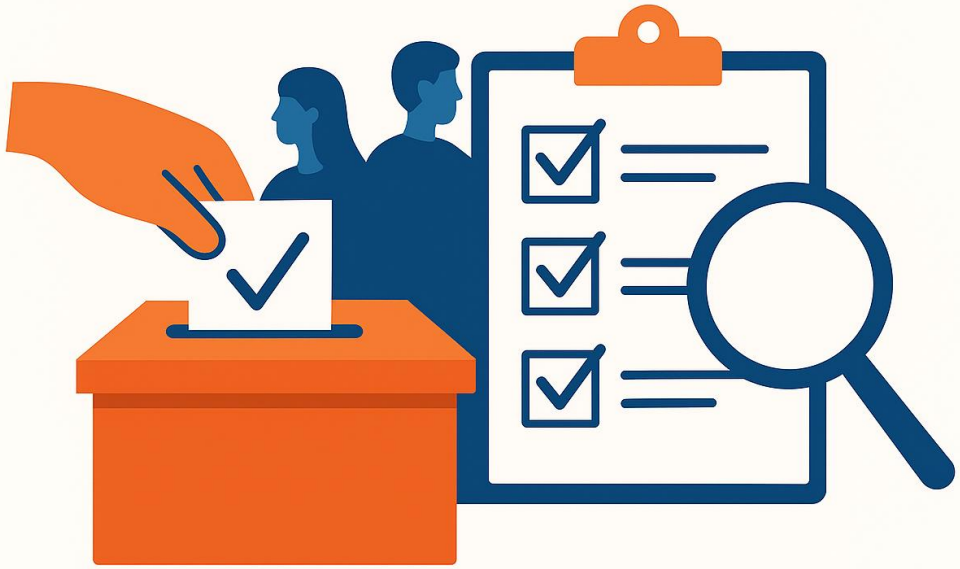

RECOMANDĂRI

Monitorizarea alegerilor parlamentare din 28 septembrie 2025 a urmărit evaluarea modului în care au fost aplicate principiile egalității de gen în toate etapele procesului electoral. Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare (CPD) a utilizat o abordare multidimensională, analizând structura listelor de candidați, profilul socio-economic al concurenților, accesul acestora la mass-media, conținutul programelor electorale, percepțiile electoratului și componența instituțiilor electorale. Această perspectivă integrată a permis identificarea unor tendințe comune privind participarea politică și incluziunea. Rezultatele monitorizării arată că, deși cadrul legislativ și eforturile recente au contribuit la o participare mai echilibrată, egalitatea substanțială rămâne departe de a fi atinsă. Stereotipurile de gen și atitudinile discriminatorii sunt încă puternic înrădăcinate, influențând percepția publică asupra rolului femeilor în politică. Femeile continuă să fie subreprezentate în pozițiile eligibile de pe listele electorale și dispun, în general, de resurse economice mai reduse decât candidații bărbați. În programele electorale, angajamentele privind egalitatea și incluziunea au fost adesea vagi sau absente, iar vizibilitatea candidatelor în spațiul mediatic a rămas inferioară celei a candidaților. Aceste constatări scot în evidență necesitatea unor intervenții comprehensive și bine coordonate. Capitolul de recomandări, care urmează pornește de la aceste observații și propune un set de acțiuni concrete menite să consolideze cadrul normativ, să corecteze dezechilibrele structurale și să promoveze o participare politică incluzivă. Fără astfel de măsuri, progresele realizate riscă să rămână fragmentate, iar egalitatea de gen și incluziunea vor continua să fie, în mare parte, doar obiective declarative.

Pornind de la aceste realități, capitolul de recomandări propune cinci direcții principale de intervenție:

(i) ***Consolidarea sistemului de cotă dublă*** – pentru a asigura trecerea de la o reprezentare numerică la una substanțială și influentă a femeilor; **(ii)** ***Combaterea stereotipurilor privind femeile în politică*** – în scopul eliminării barierelor atitudinale care subminează participarea egalitară; **(iii)** ***Susținerea femeilor în funcții publice*** – prin măsuri orientate spre reducerea decalajelor de resurse și crearea unui mediu favorabil afirmării femeilor lidere; **(iv)** ***Responsabilizarea partidelor politice*** – astfel încât acestea să integreze riguros egalitatea de gen în politicile și practicile lor, asumându-și public obiective clare în acest context; **(v)** ***Creșterea vizibilității femeilor în spațiul mediatic*** – pentru a asigura o reflectare echilibrată și nediscriminatorie a competiției electorale și a rolului femeilor în politică. Prin abordarea simultană a acestor direcții, recomandările urmăresc eliminarea obstacolelor sistemice evidențiate de analiza de gen și consolidarea progreselor înregistrate, cu scopul dezvoltării unui proces electoral și a unui climat politic cu adevărat incluzive și echitabile din perspectiva genului.

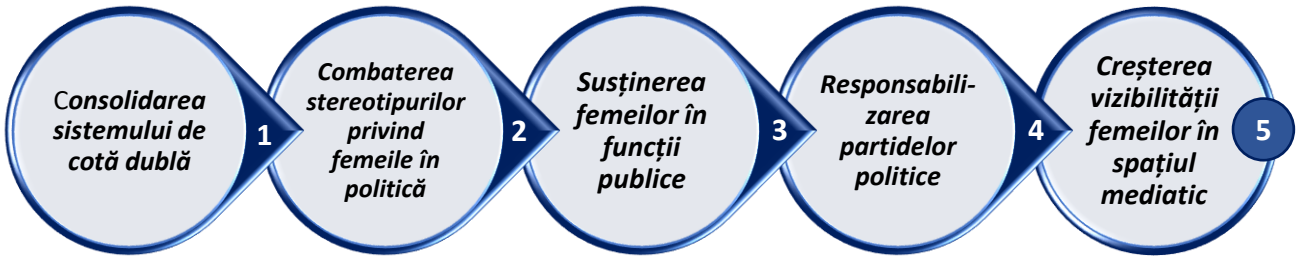

1. CONSOLIDAREA SISTEMULUI DE COTĂ DUBLĂ

În orice sistem democratic, egalitatea formală în drepturi nu garantează în mod automat, accesul echitabil la funcții elective sau participarea reală la procesul decizional. Experiența internațională demonstrează că, în lipsa unor măsuri corective, anumite categorii de cetățeni rămân sistematic subreprezentate în structurile politice, nu din lipsă de interes sau competență, ci din cauza unor bariere structurale de natură istorică, economică, culturală sau instituțională. În acest context, mecanismele de reprezentare incluzivă – precum sistemele de cote electorale și regulile privind poziționarea candidaților – nu sunt concepute pentru a privilegia artificial anumite grupuri, ci pentru a echilibra accesul la putere și pentru a garanta pluralismul democratic. Astfel de instrumente contribuie la crearea unui spațiu politic mai deschis, divers și receptiv față de întreaga societate. Prin stabilirea unei reprezentări minime și prin asigurarea unei distribuții echitabile pe listele de candidați, astfel de măsuri previn reproducerea automată a dezechilibrelor existente și stimulează participarea activă a grupurilor subreprezentate. Mai mult, prezența unei diversități reale în forurile decizionale îmbunătățește calitatea procesului legislativ și a politicilor publice, întrucât aduce în dezbatere perspective multiple și legitimează instituțiile democratice în ochii cetățenilor. Așadar, sistemele de cote nu reprezintă o derogare de la principiile democratice, ci o expresie evolutivă a acestora, orientată spre echitate substanțială și incluziune politică efectivă.

- **Revizuirea prevederilor de plasament**

Sistemul de cotă dublă (cota de reprezentare de 40% și prevederile privind poziționarea candidaților și candidatelor pe liste) este aplicat în Republica Moldova începând cu anul 2016. În baza acestui mecanism, partidele politice au fost obligate să respecte cota minimă de 40% pentru ambele sexe la etapa întocmirii listelor de candidați pentru alegerile parlamentare și locale. Ulterior, în 2019, a fost introdusă și obligația de a respecta noile norme de plasament, care prevăd includerea a minimum patru candidați de sex opus la fiecare zece poziții de pe listă. Pentru alegerile locale generale din 2019 a fost introdusă o derogare de la prevederile legislației în vigoare: listele de candidați trebuiau să respecte cota minimă de 40 % pentru ambele sexe și de minimum trei candidați de sex opus la fiecare 10 poziții. Începând cu anul 2021, atât cota de reprezentare, cât și prevederile privind plasamentul pe liste a candidaților se aplică integral, fără derogări, la toate tipurile de alegeri. Implementarea consecventă a acestor reguli a avut un impact vizibil: în 2021, a fost înregistrat cel mai mare număr de deputate din istoria Republicii Moldova, iar consiliile locale au ajuns la o reprezentare de gen aproape echitabilă.

Deși sistemul de cotă dublă a generat progrese semnificative în reprezentarea de gen, aplicarea prevederilor poziționarea pe liste continuă să întâmpine bariere care limitează eficiența acestuia. Chiar dacă, în mod aparent, toate formațiunile politice au respectat formal regula la alegerile parlamentare din 2025, rezultatele nu reflectă un progres, ci, dimpotrivă indică un regres: doar 37 de femei au fost alese deputate, reprezentând 36,6% din Parlament – sub nivelul atins în legislatura precedentă (39,6 % în 2021). Aceasta, în condițiile în care legea obligă partidele să asigure cel puțin 40 % candidați femei pe liste și să respecte o distribuție echilibrată (minimum patru candidați de fiecare sex la fiecare zece poziții). Explicația constă în modul *formal* în care partidele au aplicat cota: femeile au fost incluse numeric pe liste , dar nu și în poziții cu șanse reale de câștig. Constatările experților arată că, deși regula prevede teoretic prezența femeilor în fiecare decilă a listei, în practică aceasta nu le garantează plasarea în partea superioară a listei, acolo unde șansele de a fi alese sunt semnificativ mai mari. Astfel, femeile sunt frecvent concentrate în partea inferioară a fiecărui bloc de zece locuri – un mod de a respecta cerința minimă „pe hârtie", dar fără a le oferi poziții eligibile.

În cadrul alegerilor locale din 2023 s-a observat același fenomen privind poziționarea femeilor pe liste, la care s-au adăugat și dificultăți de ordin matematic. Numărul de consilieri este stabilit public prin decizia Comisiei Electorale Centrale, în conformitate cu prevederile Codului Electoral și ale Legii nr. 436/2006 privind administrația publică locală, în funcție de numărul de locuitori ai unității administrative-teritoriale la data de 1 ianuarie a anului în care au loc alegerile. La nivelul consiliilor raionale, cel mai mic număr de mandate este, de regulă, 27, 33 sau 35, cu excepția municipiului Chișinău, care are 51 de locuri în consiliu. În consiliile locale, numărul minim este de 9 consilieri, iar cel maxim de 23, majoritatea consiliilor având

11 sau 13 locuri. Atunci când numărul total de mandate este impar, precum 27, 33 sau 35, partidele întâmpină dificultăți în respectarea exactă a cotei de 40 % pentru unul dintre sexe. De exemplu, într-un consiliu cu 27 de locuri, 40 % reprezintă 10,8 locuri, cifră imposibilă de aplicat în mod exact. Prin urmare, partidele sunt nevoite să rotunjească numărul de candidați, ceea ce poate genera o subreprezentare a femeilor. În plus, situația se complică atunci când numărul de locuri este impar și se aplică simultan și prevederile privind poziționarea pe liste, care solicită că la fiecare 10 poziții cel puțin 4 să fie ocupate de candidați de sex opus. De exemplu, într-un consiliu cu 33 de locuri, ar trebui asigurate 13 locuri pentru femei (sau, invers, pentru bărbați), conform cotei de 40 %. Cu toate acestea, aplicarea regulii de poziționare devine problematică, întrucât nu poate fi respectată în mod strict.

Actualele bariere – dificultățile tehnice din listele mici și tendința de a plasa femeile pe poziții neeligibile – pot fi depășite prin modificări legislative, care să consolideze prevederile cu referire la plasament. La nivel internațional sunt, cel puțin, trei opțiuni fezabile de reformă a formulei de poziționare pe liste:

1. **Regula „2 din 5": la fiecare 5 locuri de pe listă, cel puțin 2 trebuie ocupate de persoane de sex opus.** Aceasta presupune o distribuție echilibrată în fiecare bloc consecutiv de 5 locuri, astfel încât să fie prevenită situația în care primele 5 poziții sunt ocupate exclusiv de bărbați sau exclusiv de femei. În mod concret, partidele ar fi obligate să includă cel puțin 2 persoane de sex opis în fiecare grupă de 5 candidați. . O asemenea soluție – practic o *divizare a* cotei de 4/10 în sub-secțiuni mai mici – ar consolida diversitatea și ar asigura prezența constantă a femeilor de-a lungul întregii liste, inclusiv în partea superioară a acesteia.

2. **Regula „1 din 3" sau „*2/1*" presupune ca, la fiecare 3 poziții de pe listă, cel puțin un candidat să fie de sex opus.** Această regulă ar garanta prezența ambelor genuri chiar și în segmente foarte mici ale listei (practic, nici un bloc de trei candidați consecutivi nu ar fi unisex). Un asemenea algoritm oferă avantajul de a se adapta la listele scurte specifice pentru alegerile în consiliile locale. De exemplu, într-un consiliu cu 9 membri, regula respectivă ar asigura automat prezența a minimum 3 femei pe listă; însă, în combinație cu cerința generală de 40%, partidul ar fi oricum obligat să includă cel puțin 4 femei din totalul de 9 candidați pentru a respecta pragul legal.

3. **Sistemul „zig-zag" sau „zebră", presupune alternarea candidaților femei și bărbați, *poziție cu poziție,* pe întreaga listă.** Această metodă ar conduce la o *paritate* aproape perfectă *de 50/50* și ar elimina complet posibilitatea ca un gen să ocupe la începutul listei mai mult de un loc consecutiv. Practic, dacă primul candidat de pe listă este bărbat, al doilea trebuie să fie femeie, al treilea din nou bărbat ș.a.m.d. – sau invers. Varianta de alternanță strictă, unul câte unul – asigură cea mai clară combinație între echilibrul numeric și cel pozițional. Sistemul „zig-zag" obligă partidele să ofere femeilor *șanse egale de eligibilitate*, deoarece le plasează în mod egal pe pozițiile considerate „sigure" de pe listă. În plus, transmite alegătorilor un mesaj puternic privind angajamentul partidelor față de egalitatea de gen, prezentând o listă vizibil echilibrată: *jumătate femei, jumătate bărbați* în alternanță regulată.

În Serbia s-a optat pentru introducerea alternanței locurilor de reprezentare la fiecare al patrulea candidat de pe listă. În Macedonia legislația prevede ca cel puțin un candidat din fiecare grup de trei poziții de pe listele electorale să fie de sex opus. Un alt exemplu este Polonia, unde s-a stabilit că cel puțin o femeie trebuie să se regăsească printre primii 3 candidați ai oricărei liste. În Portugalia, în circumscripțiile electorale, listele nu pot include mai mult de 2 candidați consecutivi de același sex. În Belgia s-a optat pentru următoarea regulă: primele două poziții de pe lista electorală nu pot fi ocupate de candidați de același sex. În Bosnia și Herțegovina, Codul Electoral prevede că în primele două poziții din lista de candidați trebuie să se regăsească un candidat aparținând sexului subreprezentat. De asemenea între primele cinci poziții de pe lista de candidați trebuie incluse cel puțin două persoane de sex diferit, iar în primele opt poziții cel puțin 3 candidați trebuie să fie de alt sex. În Spania, cotele se aplică nu doar pentru întreaga listă a partidului, ci și pentru fiecare grup de cinci poziții succesive din listă.

Aplicarea unor sisteme de plasament precum zip, (1/1), 2/1 sau 3/2 ar contribui nu doar la creșterea reprezentării femeilor în Parlament, ci și la corectarea dezechilibrelor persistente din alegerile locale,

oferind un cadru mai echitabil și mai funcțional pentru asigurarea egalității de gen în competiția electorală. Cele două grafice ilustrează impactul potențial pe care l-ar fi avut introducerea unor reguli alternative de plasament asupra reprezentării femeilor în Parlamentul ales în 2025. Graficul din dreapta reflectă situația imediat după alegeri (28.09.2025), iar cel din stânga arată componența actuală (10.11.2025), după remanieri și redistribuiri de mandate. Estimările au fost realizate de CPD pe baza mandatelor efectiv obținute de fiecare partid care a acces în Parlament, simulând modul în care s-ar fi modificat proporția femeilor alese, dacă listele ar fi fost întocmite potrivit sistemului zip (cu formula de alternare 1/1), a sistemului 2/1 sau a sistemului 5/2 (3/2). Rezultatele sunt elocvente: indiferent de momentul analizei, sistemul actual a generat o reprezentare mai redusă a femeilor: 36,6% imediat după alegeri și 39,6% după remanieri. În schimb, sistemul zip ar fi produs aproape paritate (48,5%), iar sistemele 2/1 și 5/2 ar fi îmbunătățit considerabil șansele femeilor de a accede în poziții eligibile. Chiar dacă aceste două opțiuni din urmă arată rezultate apropiate de cele reale, este esențial de subliniat că estimările se bazează pe mandatele deja obținute; în realitate, dacă aceste formule de plasament ar fi fost aplicate încă din etapa de întocmire a listelor, femeile ar fi fost plasate pe poziții superioare, ceea ce le-ar fi oferit șanse reale de a obține un mandat încă din prima rundă de alocare. Aceste concluzii sunt relevante și pentru alegerile locale, unde dificultățile de aplicare a cotei de gen sunt agravate de faptul că multe liste includ un număr redus de candidați (11, 13 sau 15 poziții), iar actuala formulă „4 din 10” nu asigură o distribuție echilibrată pe segmente scurte. În astfel de cazuri, plasarea femeilor în partea inferioară a listelor – chiar dacă formal respectă cota – le reduce considerabil șansele reale de a fi alese, în special în consiliile raionale sau municipale.

Figura 1. Ponderea femeilor în organele legislative de conducere, clasificate în funcție de prevederile de plasament aplicate

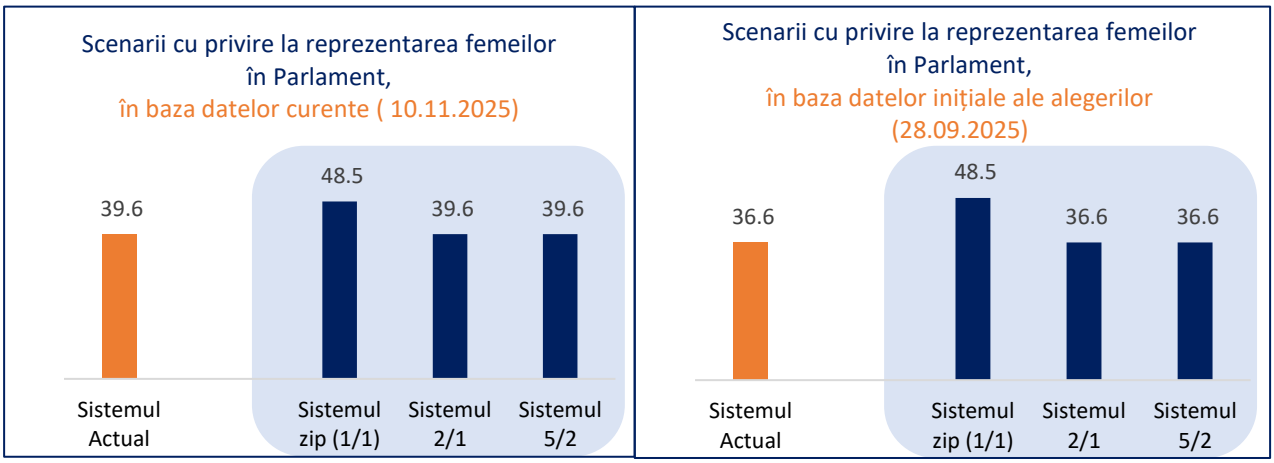

Sursa: Calculele CPD în baza datelor furnizate de Comisia Electorală Centrală, 2025

Recomandare specifică: Se propune revizuirea articolului 68 alin. (3) din Codul Electoral nr. 325/2022 în sensul consolidării regulii privind poziționarea candidaților pe listele electorale. În forma actuală, dispoziția prevede că „listele candidaților pentru alegerile parlamentare și locale se întocmesc respectându-se cota minimă de reprezentare de 40% pentru ambele sexe, iar poziționarea candidaților pe liste se face conform formulei: minimum patru candidați la fiecare zece locuri”.
Se recomandă înlocuirea acestei formule cu una dintre următoarele opțiuni:
alternanța strictă (1/1);
sistemul 2/1 (cel puțin un candidat de sex opus la fiecare grup de două poziții);
sistemul 3/2 (minimum doi candidați de sex opus la fiecare 5 poziții).
Aceste formule asigură o distribuție mai echilibrată și mai eficientă, reduc riscul concentrării femeilor în partea inferioară a listelor și sporesc șansele reale de accedere în funcții elective.

- **Aprobarea „cotelor” de incluziune și a stimulentelor financiare pentru partidele care promovează incluziunea grupurilor marginalizate**

Experiența aplicării cotelor de gen a demonstrat eficiența acestui mecanism pentru sporirea implicării femeilor în procesele decizionale și politice. Respectiv, introducerea unor mecanisme similare pentru promovarea altor grupuri vulnerabile ar putea avea un impact la fel de benefic. Implementarea cotelor de incluziune pentru grupurile marginalizate, precum persoanele cu dizabilități, minoritățile etnice sau alte categorii defavorizate, ar contribui la asigurarea unei reprezentativități mai echitabile a acestora în structurile de putere și în procesul decizional. Astfel de cote pot crea oportunități egale pentru ca aceste grupuri să-și facă auzite vocile și sa-și promoveze necesitățile în cadrul instituțiilor politice. În practica internațională se disting trei tipuri principale de cote care pot fi aprobate**:** *(i) cote introduse prin legislația electorală* – prevederi legale care impun includerea unui anumit număr de persoane dintr-un grup marginalizat, cum ar fi, de exemplu, persoane cu dizabilități, pe listele de candidați; *(ii) locuri „rezervate" prevăzute de lege – alocarea* unui anumit număr de locuri în instituțiile publice/la locul de muncă persoanelor dintr-un grup marginalizat (aceste locuri pot fi ocupate fie prin nominalizare, fie prin alegeri); *(iii) cote voluntare ale partidelor* - situație în care partidele politice decid, prin norme interne, să includă un anumit număr de persoane din grupuri marginalizate pe listele proprii de candidați.

În Guidelines on Promoting the Political Participation of Persons with Disabilities (Liniile directoare de promovare a participării politice a persoanelor cu dizabilități), elaborate de OSCE, sunt oferite recomandări esențiale pentru a sprijini participarea politică a persoanelor cu dizabilități. Printre acestea se regăsește și sugestia introducerii cotelor de incluziune destinate persoanelor cu dizabilități în procesul electoral și politic. Astfel de cote ar putea să ofere un cadru clar și obligatoriu pentru partidele politice și alte organizații relevante, stabilind un procentaj minim de candidați și candidate cu dizabilități care ar trebui să fie incluși/incluse pe listele electorale și în structurile de conducere. Prin instituirea unor cote specifice se urmărește asigurarea unei reprezentări adecvate a persoanelor cu dizabilități în viața politică și în procesul decizional.

Cotele pentru minoritățile etnice sunt aplicate în numeroase state din întreaga lume, deși modalitățile de implementare și amploarea acestor măsuri variază în mod semnificativ. Mai jos sunt prezentate câteva exemple relevante:
***Columbia**: sunt alocate locuri membrilor grupurilor indigene.*
***Noua Zeelandă**: sunt alocate locuri membrilor populației maori.*
***Croația**: sunt alocate locuri pentru diverse comunități etnice, precum maghiari, italienii, cehi slovaci și sârbi.*
***Pakistan**: un procent redus de locuri sunt rezervate pentru hinduși și creștini.*
***Liban**: locurile în Parlament sunt împărțite egal între creștini și musulmani.*
***Belgia**: locurile din Camera Superioară a forului legislativ sunt împărțite între trei grupuri lingvistice – flamanzi, francezi și germani.*
***India**: locurile sunt rezervate pentru membrii castei și a triburilor programate.*

Recomandare specifică 1: Se recomandă modificarea Codului Electoral pentru a introduce cote de reprezentare atât pentru persoanele cu dizabilități, cât și pentru minoritățile etnice, aplicabile în procesul de întocmire a listelor de candidați și candidate pentru alegeri, după cum urmează:

- 5% - cotă de reprezentare pentru persoanele cu dizabilități: această cotă va asigura persoanelor cu dizabilități reprezentarea echitabilă în procesele electorale și în structurile de putere, contribuind astfel la o mai bună înțelegere și soluționare a necesităților specifice ale acestei comunități.
- 5% - cotă de reprezentare pentru minoritățile etnice: această cotă va sprijini participarea și reprezentarea minorităților etnice în viața politică, favorizând construirea unei societăți mai incluzive și a unei guvernări mai reprezentative pentru toți cetățenii.

Recomandare specifică 2: În complementarea cotelor, oferirea de stimulente financiare pentru partidele care adoptă politici și practici de incluziune poate consolida angajamentul acestora față de diversitate și echitate. Stimulentele financiare pot include subvenții suplimentare, rambursări de cheltuieli de campanie

sau alte facilități acordate partidelor care demonstrează, în mod concret și vizibil, angajamentul ferm față de incluziunea grupurilor marginalizate.

Recomandări pentru partidele politice: Se recomandă ca partidele politice să integreze cotele de gen nu doar în listele de candidați și candidate pentru alegerile publice, ci și în structura organelor lor interne de conducere. O astfel de abordare ar asigura ca diversitatea și incluziunea să devină valori centrale ale culturii organizaționale, influențând pozitiv procesul decizional și politicile promovate.

- **Instituirea cotelor de gen pentru o reprezentare echitabilă în Guvern**

Guvernul, în calitate de autoritate executivă supremă, joacă un rol fundamental în implementarea politicilor statului și ar trebui să reflecte diversitatea societății pe care o servește. Participarea egală a femeilor și bărbaților în viața politică constituie un element de bază al democrației și un obiectiv important pentru Republica Moldova. O reprezentare echilibrată de gen în Executiv contribuie la formularea unor politici mai incluzive și mai eficiente, asigurând că perspectivele ambelor jumătăți ale populației sunt luate în considerare în procesul decizional. În pofida unor progrese în domeniul egalității de gen, femeile continuă să fie sub-reprezentate la nivel guvernamental. Situația actuală este elocventă: în anul 2025, noul cabinet „Guvernul Munteanu" include doar 4 femei din 18 membri ai Executivului – cu trei mai puține decât în guvernul precedent. Această diminuare a ponderii femeilor în funcții ministeriale ridică semne de întrebare privind angajamentul autorităților față de egalitatea de gen și constituie un regres din perspectiva reprezentării echitabile. Prezența redusă a femeilor în Guvern înseamnă ignorarea perspectivelor a jumătate din populație și subminează principiul democratic al participării egale.

Merită menționat că, în anul 2016, au existat inițiative legislative importante menite să remedieze această disproporție. Prin Legea nr. 71/2016, Parlamentul a introdus, în premieră, cota minimă obligatorie de 40% pentru ambele sexe, atât pe listele de candidați ale partidelor politice, cât și la formarea Guvernului. Această prevedere a constituit un pas istoric în promovarea egalității de gen în politică, aliniindu-se angajamentelor internaționale ale Moldovei și asigurând, cel puțin teoretic, o reprezentare mai echitabilă la nivel guvernamental. Totuși, obligația cotei de gen pentru componența Guvernului nu a fost menținută ulterior. Adoptarea noii Legi cu privire la Guvern (nr. 136/2017) și modificările ulterioare ale sistemului electoral au omis sau anulat aceste măsuri afirmative, astfel încât respectarea cotei de 40% să nu mai fie garantată prin lege. În consecință, în lipsa unei baze legale solide , numirea femeilor în funcții ministeriale a rămas la discreția actorilor politici, conducând la fluctuații semnificative și, așa cum se observă în prezent, la o sub-reprezentare a femeilor în Executiv.

Spania[10] a aprobat în anul 2023 o lege a reprezentării egale, care stabilește că fiecare gen trebuie să ocupe cel puțin 40% dintre funcțiile de ministru din cadrul Guvernului. În Noua Zeelandă, prin voință politică, s-a atins pentru prima dată paritatea de gen în componența Executivului, fiind numite chiar mai multe femei decât bărbați în cabinet. Alte state, precum Canada, Suedia sau Rwanda, au format guverne echilibrate din punct de vedere al reprezentării de gen, fie prin prevederi legale, fie prin angajamente politice ferme. În anul 2019 existau cel puțin nouă țări – printre care Franța, Spania, Nicaragua, Albania, Costa Rica – în care femeile dețineau 50% sau mai mult din posturile ministeriale.

Recomandare specifică: Se propune modificarea Legii cu privire la Guvern (nr. 136/2017) sau a altor acte normative relevante, prin reintroducerea obligației ca lista nominală a membrilor Guvernului să respecte o cotă minimă de 40 % pentru fiecare sex, așa cum a fost prevăzută inițial prin Legea nr. 71/2016. Această cotă trebuie să fie aplicată nu doar la formarea inițială a cabinetului, ci și la toate remanierile ulterioare, pentru a garanta menținerea reprezentării echilibrate de gen pe întreaga durată a mandatului. În momentul desemnării Guvernului și prezentării acestuia în fața Parlamentului, prim-ministrul desemnat și fracțiunile parlamentare trebuie să garanteze respectarea cotei de gen. Propunerea de cabinet care nu

[10] https://www.weforum.org/stories/2023/03/spain-gender-equality-cabinet-law/#:~:text=for%20women%20in%20politics%2C%20after,of%20cabinet%20roles

asigură minimum 40 % pentru fiecare sex ar trebui returnată de Parlament pentru ajustare. Prin lege, Președintele Republicii și Parlamentul ar trebui să refuze numirea și investirea unui guvern care nu respectă cota de reprezentare. Această condiție trebuie aplicată atât la momentul investiturii, cât și în cazul remanierilor, pentru a preveni diminuarea participării femeilor în Executiv.

2. COMBATEREA STEREOTIPURILOR PRIVIND FEMEILE ÎN POLITICĂ

Combaterea stereotipurilor de gen în politică nu reprezintă doar o necesitate morală sau o chestiune de justiție socială, ci și o condiție esențială pentru consolidarea democrației. Stereotipurile, în special cele care asociază femeile cu spațiul privat (gospodărie, familie, servicii de îngrijire) și bărbații cu spațiul public (conducere, decizie), funcționează ca obstacole simbolice ce limitează participarea egalitară. Aceste convingeri, internalizate încă din copilărie, și perpetuate de instituții precum familia, școala, partidele politice sau mass-media, contribuie la crearea unui climat public în care prezența femeilor în funcții de conducere este percepută drept excepție, nu ca o normă.

- ### Curriculum și prevenirea stereotipurilor de gen

Un prim pilon al schimbării îl constituie integrarea principiului egalității de gen în curriculumul național, de la ciclul primar până la cel liceal, pentru a asigura transmiterea timpurie a valorilor nondiscriminatorii. Formarea atitudinilor egalitare începe de la vârste fragede, în cadrul educației preșcolare. Curriculumul destinat preșcolarilor trebuie conceput astfel încât să combată stereotipurile de gen și să ofere tuturor copiilor șanse egale de dezvoltare. În Suedia[11], de exemplu, grădinițele practică tot mai frecvent o educație sensibilă la gen, străduindu-se să le ofere copiilor aceleași oportunități în viață, indiferent de gen. Educatorii preșcolari sunt formați să evite tratamentul diferențiat bazat pe gen – de pildă, să încurajeze și fetele să exploreze activități tehnice sau sportive, iar băieții să își manifeste latura empatică și creativă, demontând, astfel, clișeul conform căruia anumite jocuri sau roluri „se potrivesc" doar unui gen. În ciclul primar, programa școlară poate integra explicit principiile egalității de gen și incluziunii, consolidând de timpuriu valorile respectului și ale șanselor egale. Multe sisteme educaționale au revizuit manualele și materialele didactice pentru a elimina biasurile sexiste și pentru a prezenta contribuțiile femeilor alături de cele ale bărbaților în diferite domenii. Totodată, se introduc module educative despre stereotipuri și diversitate încă din clasele primare. În Marea Britanie[12], de exemplu, un nou curriculum intitulat *Beyond Gender Stereotypes* a fost pilotat în 40 de școli primare (începând cu 2025), având ca scop sprijinirea copiilor (atât fete, cât și băieți) să identifice, să înțeleagă și să depășească stereotipurile de gen prin activități adaptate vârstei. În învățământul superior, universitățile din numeroase țări implementează programe și cadre instituționale pentru promovarea echității de gen, precum *Carta Athena SWAN* din Marea Britanie sau angajamentele HeForShe din Canada, care vizează diversificarea accesului la domeniile în care anumite categorii de cetățeni sunt subreprezentate și echilibrarea prezenței în funcțiile academice. În paralel, educația profesională și formarea pe tot parcursul vieții trebuie să ofere oportunități egale pentru femei și bărbați, prin cursuri accesibile, sprijin pentru reconversie profesională și încurajarea participării în domenii netradiționale. Aceste măsuri contribuie la reducerea inegalităților structurale și la creșterea incluziunii socio-economice.

Pe lângă actualizarea programelor școlare, formarea cadrelor didactice în spiritul egalității de gen este esențială. Profesorii joacă un rol decisiv în modelarea atitudinilor elevilor, iar fără o pregătire adecvată, ei pot perpetua involuntar prejudecăți (de exemplu, prin așteptări diferite privind comportamentul sau performanța în funcție de gen). Prin programe de formare inițială și continuă, educatorii trebuie împuterniciți cu instrumente pedagogice sensibile la dimensiunea de gen, învățând să folosească un limbaj și exemple incluzive și să intervină atunci când observă manifestarea stereotipurilor în clasa de elevi.

[11] https://sweden.se/life/society/the-swedish-school-system

[12] https://edexec.co.uk/news-new-school-curriculum-aims-to-break-gender-stereotypes/#:~:text=A%20new%20free%2C%20evidence,them%20to%20build%20healthy%20relationships

Forum for African Women Educationalists (FAWE) și UNICEF au dezvoltat un model de pedagogie sensibilă la gen[13], care îi antrenează pe profesori să recunoască și să răspundă nevoilor diferite ale fetelor și băieților. Manualul de pedagogie sensibilă la gen include teme precum planificarea lecțiilor, interacțiunea în clasă, amenajarea spațiului educațional, prevenirea hărțuirii sexuale și gestionarea aspectelor legate de pubertate, fiind utilizat în formarea inițială, cât și în cea continuă a cadrelor didactice în astfel de țări ca Burkina Faso, Kenya, Malawi și altele. Analizele realizate de Programul Parteneriat Global pentru Educație (GPE) arată că pedagogia sensibilă la gen îmbunătățește participarea elevilor la activitățile de învățare și contribuie la reducerea stereotipurilor. Implementarea acestui model în Ethiopia, Malawi și Tanzania a condus la o creștere cu 10 % a performanței academice a fetelor și la diminuarea abandonului școlar.

Egalitatea de gen trebuie promovată și dincolo de sistemul formal de învățământ, prin educație continuă, formare profesională și programe de alfabetizare dedicate adulților. Femeile întâmpină adesea obstacole specifice în accesul la formarea de-a lungul vieții – de la responsabilități familiale care le limitează timpul, la prejudecăți privind rolurile „potrivite" pentru ele pe piața muncii. Este esențial ca politicile de *lifelong learning* să includă o perspectivă de gen: de pildă, oferirea de cursuri de calificare/recalificare cu orar flexibil (pentru a facilita participarea persoanelor care au în grijă copii), dezvoltarea de servicii de îngrijire a copiilor pe durata programelor de formare și desfășurarea unor campanii de informare care să încurajeze atât femeile, cât și bărbații să exploreze domenii netradiționale.

- **Campaniile de sensibilizare pentru egalitatea de gen**

Campaniile de sensibilizare și combatere a stereotipurilor legate de femeile din politică sunt esențiale pentru promovarea egalității de gen și creșterea participării acestora în viața politică. Astfel de campanii pot influența semnificativ percepțiile publicului cu privire la competența și rolul femeilor în spațiul politic, contribuind la eliminarea prejudecăților de gen. Pentru a fi eficiente, asemenea campanii ar trebui să se concentreze pe educarea și conștientizarea publicului, pe promovarea modelelor feminine de succes și implicarea tinerilor în combaterea stereotipurilor de gen. Prin cultivarea unei culturi politice mai incluzive și echitabile, campaniile în cauză pot genera schimbări în societate și pot spori reprezentarea în funcțiile publice.

Campania #NameItChangeIt (Statele Unite ale Americii)
Reprezintă un demers esențial pentru schimbarea modului în care politicienele sunt percepute și tratate în spațiul public și în mass-media din Statele Unite ale Americii. Lansată în 2010 de organizații precum Women's Media Center, She Should Run și Political Parity, campania a devenit un instrument important în eforturile de combatere a sexismului și a tratamentului inegal aplicat candidatelor în discursul public. Sloganul campaniei „When You Attack a Woman You Attack Us All", transmite un mesaj puternic de solidaritate și susținere pentru femeile aflate în politică. Sloganul sugerează atacurile la adresa unei femei politician afectează întreaga comunitate feminină și evidențiază importanța protejării drepturilor și demnității tuturor femeilor în viața politică.
Campania #AskHerToStand (Marea Britanie)
Este o inițiativă a grupului „50:50 Parliament". A fost lansată oficial în 2016 cu scopul de a încuraja și susține femeile să candideze în alegerile parlamentare din Marea Britanie și pentru a obține o reprezentare mai echitabilă în Parlament. Denumirea campaniei sugerează ideea de a încuraja și inspira direct femeile talentate și competente să se lanseze în politică și să candideze pentru funcții parlamentare. Campania invită membrii comunității, indiferent de gen, să identifice femei potrivite pentru poziții de conducere și să le sprijine explicit în efortul de a candida. Obiectivul principal al campaniei este de a crește numărul candidatelor în alegerile parlamentare și de spori substanțial reprezentare feminină în Parlamentul britanic. Acest demers urmărește să combată subreprezentarea femeilor în politică și să promoveze egalitatea de gen în procesul decizional.
#NotTheCost (nivel global)
Campania lansată de către National Democratic Institute (NDI) în martie 2016 are ca scop principal combaterea violenței și hărțuirii sexuale îndreptate împotriva femeilor în politică, cu accent pe violența de gen care se manifestă în timpul campaniilor electorale și în spațiul politic în general. Mesajul central al campaniei – violența și hărțuirea sexuală nu trebuie să fie un „cost" pe care femeile să îl plătească pentru a se implica în viața publică. Campania susține răspicat că toate femeile au dreptul la o participare politică liberă, sigură și lipsită de teamă. Prin acțiuni

[13] https://www.unicef.org/esa/media/6726/file/GRP-A-Toolkit-for-Teachers-and-Schools-2020.pdf#:~:text=Gender,has%20been%20used%20as%20a

de conștientizare, advocacy și monitorizare, campania își propune să schimbe normele tolerate până acum și să creeze un mediu politic sigur și accesibil pentru femei la nivel global.

Recomandare specifică: Se propune elaborarea unor campanii naționale de sensibilizare a populației privind importanța reprezentării echitabile în funcțiile publice. Aceste campanii ar trebui să evidențieze nu doar necesitatea promovării egalității de gen în spațiul politic, dar și beneficiile concrete pe care diversitatea le aduce în procesul decizional. Prezentarea exemplelor de succes ale femeilor în politică, precum și a poveștilor inspiraționale ale celor care au reușit să depășească bariere și să ocupe funcții importante în administrația publică vor constitui un reper motivant atât pentru potențialele candidate, cât și pentru societate în ansamblu.

3. SUSȚINEREA FEMEILOR ÎN FUNCȚII PUBLICE

Reprezentarea politică a femeilor a fost suscitată de reforme precum acordarea de stimulente financiare partidelor și introducerea sistemului de *cote duble* (combinația dintre cote de gen pe liste și bonusuri bugetare pentru respectarea acestora). Astfel de măsuri s-au dovedit eficiente în creșterea numărului femeilor alese. De exemplu, aplicarea simultană a unei cote de 40% și a stimulentelor financiare a condus la creșterea proporției femeilor în Parlamentul Republicii Moldova până la aproape 40%. Accesul la funcții, însă, nu este suficient. Femeile care ajung în poziții de decizie se confruntă adesea cu prejudecăți și stereotipuri de gen adânc înrădăcinate, care le limitează oportunitățile de afirmare profesională. Ele sunt supuse unei presiuni publice disproporționate – de la atacuri sexiste ce le vizează aspectul fizic sau viața privată, cu scopul de a le delegitima, până la forme de violență simbolică și hărțuire devenite aproape „normale" în viața politică. Aceste experiențe descurajează participarea și erodează încrederea de sine a femeilor lidere. Multe femei politiciene raportează că trebuie să muncească de două ori mai mult pentru a fi luate în serios și pentru a-și face vocea auzită , confruntându-se cu obstacole subtile, invizibile colegilor bărbați. Astfel de bariere – de la biașuri instituționale până la lipsa unui sprijin egal – afectează performanța femeilor în funcții publice și calitatea actului de guvernare. Prin urmare, se impune un pachet de măsuri complementare (dincolo de cote și stimulente) pentru a oferi susținere instituțională femeilor alese și a le consolida capacitățile de leadership.

- **Dezvoltarea capacităților individuale ale femeilor în funcții publice și programul de mentorat**

Pentru a consolida influența femeilor aflate în funcții publice, este esențială o evaluare sistematică a nevoilor și barierelor cu care se confruntă fiecare lideră. Raportul privind necesitățile deputatelor din Republica Moldova, realizat în 2021, arată că o analiză individuală, bazată pe chestionare și interviuri, a permis identificarea competențelor personale și profesionale în cinci domenii: activitate legislativă, egalitate de gen, management, leadership și competențe sectoriale. Această evaluare a scos în evidență trei obstacole majore: subreprezentarea femeilor în structurile parlamentare, numărul redus de inițiative legislative individuale și vizibilitatea scăzută a deputatelor. De asemenea, deputatele au subliniat necesitatea urgentă de a-și dezvolta competențele legislative – domeniu considerat prioritar pe o scală de la 0 la 5 – și au menționat lipsa de sprijin tehnic drept factor care le descurajează să inițieze proiecte de lege. Pe baza acestor constatări, se recomandă implementarea unui program de dezvoltare individuală care să îmbine mentoratul și coachingul personalizat. Instruirea ar trebui adaptată la nevoile specifice ale fiecărei femei, vizând: elaborarea și analiza proiectelor de lege, integrarea perspectivei de gen în legislație, planificarea și coordonarea activității parlamentare, dezvoltarea abilităților de leadership și consolidarea competențelor sectoriale. Raportul sugerează totodată că deputatele preferă formarea individuală și subliniază importanța consultărilor cu experți, a schimburilor de experiență și a relațiilor de mentorat cu foste parlamentare sau cu omoloage din alte țări.

*În Australia, programul de mentorat derulat de **EMILY's List**[14] asociază candidatele Partidului Laburist cu parlamentare în exercițiu sau cu foste membre ale legislativului. Programul funcționează de aproape 18 ani și a reunit circa 350 de candidate cu mentori, oferindu-le consiliere, acces la resurse și sprijin pentru campanie; în multe cazuri, mentorii continuă să le susțină și după încheierea alegerilor.*

- **Relansarea și consolidarea Platformei Femeilor Deputate**

În 2015, Parlamentul Republicii Moldova a fost supus unui amplu proces de audit de gen[15], care a avut drept scop evaluarea capacității instituției de a integra dimensiunea de gen în activitatea sa, de a identifica provocările critice și de a formula recomandări pentru transformarea sa într-un parlamentul sensibil la aspectele de gen. În urma acestui exercițiu și în conformitate cu recomandările oferite pentru implementarea eficientă a agendei egalității de gen, a fost elaborat și aprobat Planul de acțiuni pentru egalitatea de gen (PAEG) iar pentru prima dată a fost instituită Platforma de dialog comun a femeilor deputate. Platforma era administrată de un Consiliu de coordonare, format din 5 reprezentanți desemnați de fiecare dintre fracțiunile parlamentare. Obiectivele sale principale erau: (i) crearea unui spațiu de dialog pentru femeile deputate din Parlamentul Republicii Moldova în vederea discutării subiectelor critice de politici publice care afectează femeile la nivel național, regional și internațional; (ii) pledoaria pentru aplicarea politicilor naționale de gen și a abordării integratoare de gen; (iii) stimularea discuțiilor și a proceselor legislative în Parlament, care să contribuie la reducerea decalajelor de gen în domeniile de reglementare. În 2019, deputatele alese au relansat Platforma cu sprijinul agențiilor UNDP, UNICEF, UNFPA și UN Women, recunoscând că în lipsa resurselor și a unui suport instituțional adecvat, eforturile lor riscă să rămână sporadice și izolate. Aceeași abordare a fost urmată și după alegerile parlamentare din 2021: în 17 iunie 2022, la Chișinău, Platforma Femeilor Deputate din legislatura a XI-a a fost lansată oficial, cu implicarea și susținerea financiară a partenerilor de dezvoltare.

Cu toate acestea, Platforma nu este inclusă în organigrama și Regulamentul intern al Parlamentului, rămânând o structură neinstituționalizată. Astfel, fiecare legislatură este nevoită să reîntregul proces de constituire, ceea ce diminuează eficiența și afectează continuitatea activității. Această situație generează întârzieri considerabile — de exemplu, la un an de la constituirea noii Platforme, documentele interne și agenda legislativă comună încă nu erau aprobate. Pentru a consolida rolul deputatelor în promovarea egalității de gen, este esențială relansarea și fortificarea Platformei prin implementarea câtorva acțiuni:

(i) Elaborarea unei agende legislative pentru promovarea egalității de gen și incluziunii. O precondiție pentru funcționarea eficientă și pentru coalizarea Platformei femeilor deputate o reprezintă stabilirea unei agende comune care să vizeze asigurarea egalității între femei și bărbați și promovarea incluziunii, în domenii specifice (în compartimentul precedent sunt prezentate recomandări pentru conturarea acestei agende). Aceasta constituie prima etapă, care are un rol definitoriu atât pentru funcționarea Platformei, cât și pentru recunoașterea acesteia ca entitate bine structurată. Odată definită agenda legislativă, membrele Platformei ar trebui să identifice și să își asume 3-4 subiecte prioritare asupra cărora își vor concentra eforturile în următoarea perioadă, promovând modificări legislative și pledând pentru sporirea egalității de gen și a incluziunii în domeniile respective . Stabilirea și asumarea unor angajamente legislative comune va dinamiza procesele interne ale Platformei și va intensifica colaborarea între femeile deputate. Experiența internațională și națională demonstrează că, atunci când femeile parlamentare dispun de o agendă legislativă comună bine definită, rezultatele sunt consistente și vizibile.

(ii) Crearea unei structuri de experți din rândul organizațiilor societății civile (OSC). Pentru a asigura realizarea implementarea eficientă a agendei legislative asumate, Platforma poate crea un grup consultativ de experți din domenii relevante. Acestea vor oferi suport deputatelor, precum și consilierilor și asistenților

[14] https://iknowpolitics.org/sites/default/files/summary_of_mentorship.pdf#:~:text=Australia%20The%20EMILY%27s%20List%20Australia,right%20for%20them%20to%20stand

[15] Gender Audit of the Parliament of the Republic of Moldova. Towards fostering a more gender sensitive institution | United Nations Development Programme

lor, prin consultanță specializată, furnizare de informații, analize și expertiză necesară în procesul de elaborare, înaintare și promovare a proiectelor legislative.

(iii) Elaborarea planului de acțiuni privind implementarea agendei legislative asumate. După stabilirea subiectelor și priorităților asupra cărora deputatele își vor concentra eforturile, Platforma trebuie să elaboreze un plan detaliat de acțiuni, pentru perioada 2021-2022, care să descrie etapele de implementare a agendei legislative și succesiunea activităților. În funcție de specificul proiectelor , planul ar trebui să includă elemente cu privire la: necesitatea unui eventual studiu de impact, analiza contextului problemei și a practicilor internaționale, stabilirea responsabililor pentru elaborarea proiectelor de lege și a notelor informative, etapele de consultare și avizare etc. Complexitatea planului de acțiuni va depinde de natura și nivelul de ambiție al agendei legislative asumate. Odată finalizat planul de acțiuni, se poate recurge la promovarea modificărilor legislative prin procedurile standard.

(iv) Asigurarea controlului parlamentar. Una dintre direcțiile principale ale Platformei trebuie să fie exercitarea controlului parlamentar asupra activității altor organe ale statului, precum și monitorizarea implementării legislației privind egalitatea de gen și incluziunea. Prin utilizarea mecanismelor de control parlamentar, — întrebări și interpelări activitatea comisiilor de specialitate, audierea și dezbaterea dărilor de seamă, mesajelor, rapoartelor și programelor, solicitarea și obținerea informațiilor necesare, examinarea petițiilor cetățenilor, colaborarea cu instituția Ombudsmanului sau cu alte autorități publice – Platforma poate genera schimbări semnificative în materie de șanse egale pentru femei și bărbați, precum și pentru grupurile expuse riscului de marginalizare.

(v) Reglementarea activității Platformei. Pentru a asigura buna funcționare a Platformei, adițional asumării unor angajamente legislative comune, este important ca activitatea acesteia să fie reglementată prin proceduri și mecanisme interne clar definite. Luarea deciziilor cu privire la stabilirea modului de funcționare, a structurilor de conducere, și a modalităților de aprobare a documentelor interne reprezintă o oportunitate suplimentară de a consolida metode de lucru colaborative. În mod concret, efortul în acest domeniu va fi orientat spre:

- aprobarea regulamentului intern al Platformei;
- alegerea structurilor interne și desemnarea membrilor acestora;
- instituirea unui secretariat cu normă întreagă care să asigure buna funcționare a Platformei;
- organizarea Adunării Anuale a Platformei.

(vi) Formalizarea Platformei ca entitate parlamentară. Având în vedere că unul dintre obiectivele principale ale Platformei este influențarea agendei politice, este esențial ca aceasta să devină o structură formală, cu un statut clar în raport cu Parlamentul. Pentru a maximiza impactul eforturilor de implementare a agendei și pentru a asigura recunoașterea oficială a importanței și eficacității Platformei, este oportun ca Biroul permanent al Parlamentului să adopte o rezoluție prin care Platforma să fie instituită ca structură oficială în cadrul legislativului. Totodată, pentru a asigura continuitatea activității Platformei, recomandăm, drept măsură pe termen lung, completarea Regulamentului Parlamentului cu prevederi explicite privind rolul și funcționarea Platformei în calitate de organ de lucru al legislativului. Această formalizare ar permite stabilirea unui buget dedicat pentru secretariat și pentru alte activități necesare, contribuind astfel la consolidarea durabilă a Platformei.

În Suedia, Grupul de lucru pentru egalitatea de gen al Riksdagului a evoluat dintr-o rețea informală de deputate într-un organ permanent, paritar și cu un mandat mai extins, beneficiind de buget propriu și sprijin administrativ. Din 2005, acesta elaborează și implementează, pentru fiecare legislatură, un program de promovare a egalității de gen, asigurând continuitatea politicilor și conferind inițiativelor sale o puternică legitimare instituțională.
În Regatul Unit, grupurile parlamentare multipartinice (APPG) reprezintă organisme informale care cooptează membri din ambele camere și colaborează strâns cu societatea civilă. De exemplu, secretariatul APPG pentru Femei în Parlament, este gestionat de Fawcett Society, iar APPG-ul pentru violență domestică beneficiază de secretariatul Women's Aid Federation, implicând astfel expertiza ONG-urilor în activitatea parlamentară și în procesele legislative[16].

[16] https://www.oscepa.org/en/documents/international-secretariat/reports-and-publications/5129-gender-responsive-governance-toolkit-tool-3-parliamentary-bodies-for-gender-equality-overview-and-recommendations/file#:~:text=Good%20Practice%20In%20the%20UK,30

- **Programe de Mentorat și crearea de rețele**

Vizibilitatea femeilor deputate și a Platformei reprezintă un factor important al capacității de influențare a procesului legislativ. Sporirea prezenței deputatelor în spațiul public și mediatic ar fortifica încrederea publicului în competențele lor profesionale și ar contribui la combaterea opiniilor stereotipice de gen. Cu cât politicienele vor fi mai prezente și mai vocale în spațiul public și mediatic, cu atât mai mult va crește interesul fetelor tinere pentru implicare în viața politică. Participarea semnificativă a femeilor în Parlament, promovarea deschisă a unor cauze comune, construirea unor parteneriate și dialoguri strategice sporesc credibilitatea Platformei, și capacitatea acesteia de a modela agenda politică. Femeile parlamentare ar trebui să utilizeze această vizibilitate pentru a promova schimbări importante în materie de șanse egale pentru femei și bărbați și incluziunea grupurilor expuse riscului de marginalizare, în toate domeniile vieții publice și private, prin următoarele acțiuni:
(i) **Organizarea de forumuri regionale cu femeile consiliere și primare**. Această inițiativă ar oferi Platformei oportunitatea de a-și crește vizibilitatea la nivel regional și, simultan, de a consulta și implica consilierele și primarele în procesul legislativ.
(ii) **Consultări periodice cu societatea civilă, mediul de afaceri și partenerii de dezvoltare**. Platforma poate organiza anual consultări *tradiționale* pentru evaluarea progreselor realizate în comun în implementarea agendei legislative, precum și consultări *tematice* adaptate agendei parlamentare și proiectelor de lege aflate pe rol. De asemenea, pot fi organizate consultări tematice cu privire la necesitățile diferitor grupuri din societate: vârstnici, tineri, persoane cu dizabilități, grupuri etnice minoritare, persoane LGBT+, persoane fost deținute etc.
(iii) **Dezvoltarea unui program de mentorat pentru tinere lidere**. Cu suportul partenerilor de dezvoltare, Platforma femeilor deputate ar putea lansa anual un program de mentorat pentru tinerele din toate regiunile țării, care manifestă interes pentru activitatea parlamentară și implicarea în procesul decizional.
(iv) **Schimb de experiență cu femeile deputate din alte regiuni sau crearea unei rețele internaționale a femeilor parlamentare**. Platforma poate iniția discuții și activități comune cu structuri similare din alte țări cu privire la integrarea dimensiunii de gen în legislație, mecanismele de promovare a egalității de gen, schimbul de experiențe și practicile de succes.

- (v) **Organizarea campaniilor naționale de sensibilizare a populației privind problematica de gen**. Platforma poate iniția campanii menite să sensibilizeze publicul larg cu privire la inegalitățile de gen existente pe piața muncii, în sistemul educațional, în antreprenoriat și în alte domenii.

- **Audit de gen și plan de acțiuni în Parlament**

Un audit de gen este esențial pentru transformarea Parlamentului într-o instituție sensibilă la gen, deoarece evidențiază atât barierele vizibile, cât și cele structurale care împiedică participarea egală a femeilor și bărbaților. Potrivit ghidului OSCE, parlamentul rămâne un spațiu în care femeile sunt sub-reprezentate, iar stereotipurile și violența împotriva femeilor politicieni le limitează capacitatea de a intra, de a rămâne și de a accede în funcții de conducere[17]. Prin urmare, auditul de gen nu se rezumă la numărarea mandatelor deținute de femei, ci implică o analiză detaliată a reprezentării, a procesului legislativ și a funcției de control, pentru a evalua dacă structurile, procedurile și cultura organizațională susțin promovarea egalității. Un audit participativ permite colectarea de date calitative și cantitative (chestionare, interviuri, grupuri locale despre accesul la resurse, distribuția funcțiilor, condițiile de muncă, existența politicilor anti-hărțuire, respectarea codurilor etice și impactul de gen al legislației.

Utilitatea auditului se manifestă pe mai multe planuri. În primul rând, acesta oferă o radiografie obiectivă a situației actuale, permițând identificarea lacunelor și a progreselor față de auditul precedent din 2015. În al doilea rând, auditul constituie o bază solidă pentru elaborarea și actualizarea politicilor interne ale Parlamentului: coduri de conduită care sancționează limbajul sexist și hărțuirea, proceduri de raportare și management al plângerilor, reguli privind programul de lucru și facilități pentru deputații cu

[17] https://www.oscepa.org/en/documents/special-representatives/gender-issues/report-17/4554-participatory-gender-audits-of-parliaments-a-step-by-step-guidance-document/file

responsabilități de îngrijire, dar și mecanisme de integrare a analizei de gen în evaluarea legislației. În acest fel, auditul transformă angajamentele privind egalitatea de șanse într-un sistem de management al calității, care se reflectă în activitatea cotidiană a instituției. În al treilea rând, rezultatele auditului constituie punctul de pornire pentru elaborarea unui Plan de acțiuni, care va include obiective măsurabile, termene și indicatori de monitorizare, inspirând toate fracțiunile parlamentare să contribuie activ la schimbare[18].

Un exemplu relevant este auditul de gen realizat în Parlamentul federal al Belgiei în 2021[19]. Deși ambele camere ale parlamentului belgian erau aproape paritare (43 % femei în Camera Reprezentanților și 45 % în Senat), clasamentul EIGE privind sensibilitatea de gen a indicat niveluri medii, motivându-le pe cele două femei președinte ale camerelor să inițieze auditul. Elaborat cu sprijinul Uniunii Interparlamentare, auditul a analizat reprezentarea în funcțiile de conducere, legislația, comunicarea, managementul personalului și infrastructura parlamentară. Metoda Red-Amber-Green (RAG) a permis evaluarea gradului de sensibilitate de gen și identificarea zonelor problematice. Printre recomandări s-au evidențiat numirea unui ofițer pentru egalitate de gen și diversitate în ambele camere și elaborarea unui plan de acțiuni pentru îmbunătățirea situației. De asemenea, auditul a identificat necesitatea introducerii de toalete neutre din punct de vedere al genului, utilizarea unui limbaj incluziv în comunicarea oficială și realizarea unor măsuri de management al personalului sensibile la gen.

În Scoția, raportul „A Parliament for All"[20] (2023) a recomandat înființarea unui Grup consultativ pentru un parlament sensibil la gen, responsabil cu coordonarea implementării recomandărilor auditului și monitorizarea progreselor către o instituție sensibilă la gen, inclusiv prin elaborarea de politici privind concediul parental al deputaților și posibilitatea job-share pentru a spori accesibilitatea în Parlament.

Raportul Comitetului pentru Egalitate și Nediferențiere al Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, publicat în mai 2025[21], oferă un cadru detaliat pentru guvernele și parlamentele statelor membre în vederea transformării instituțiilor legislative în spații incluzive. Documentul recomandă statelor să fixeze obiective de paritate în reprezentarea parlamentară, să efectueze evaluări naționale ale situației și să elaboreze planuri strategice cu măsuri concrete pentru atingerea acestor obiective. De asemenea, pune accent pe necesitatea analizei componenței parlamentelor dintr-o perspectivă intersecțională, colectarea de date desegregate și utilizarea instrumentelor elaborate de Uniunea Interparlamentară (IPU), EIGE și ODIHR pentru a evalua reprezentarea femeilor și bărbaților. Documentul evidențiază importanța rețelelor de femei parlamentare și solicită sprijin activ pentru caucusurile de femei, precum și dezvoltarea acestora., Totodată, se recomandă sensibilizarea societății asupra sexismului și violenței de gen și implicarea politicienilor bărbați ca actori transformaționali, lucrând împreună cu femeile lider pentru a schimbarea culturii politice.

4. RESPONSABILIZAREA PARTIDELOR POLITICE

Partidele politice joacă un rol fundamental în promovarea egalității de gen, întrucât reprezintă principalii actori care intermediază accesul la funcțiile elective și exercită o influență majoră asupra normelor instituționale și culturale ale reprezentării politice. Prin mecanismele de recrutare și selecție a candidaților, prin procesele decizionale și prin structurile lor interne, partidele configurează oportunitățile reale de participare pentru femei și bărbați. În același timp, ele contribuie la formarea discursului public și la definirea modelelor dominante de leadership, având capacitatea de a reproduce sau, dimpotrivă, de a contracara stereotipurile de gen care persistă în societate. Prin urmare, angajamentul partidelor față de egalitatea de gen nu reprezintă doar o chestiune de echitate internă, ci constituie o condiție esențială pentru funcționarea unei democrații incluzive și pentru asigurarea unei reprezentativități autentice în sfera politică.

[18] https://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/gender-equality-action-plans-for-parliaments.pdf#:~:text=2,re%C2%AD

[19] https://www.agora-parl.org/sites/default/files/agora-documents/stories-of-gender-equality-in-parliaments.pdf#:~:text=%E2%80%A2%20political%20life%20and%20representation%3A,and%20prioritizing%20issues%20of%20concern

[20] https://www.parliament.scot/-/media/files/spcb/gender-sensitive-audit.pdf#:~:text=Recommendation%201%20To%20create%20and,recommendations%20through%20an%20intersectional%20lens

[21] https://rm.coe.int/doc-promoting-inclusive-participation-in-parliamentary-life-draft-repo/1680b5ca6e#:~:text=The%20Assembly%20calls%20on%20the,3

Rolul partidelor politice în promovarea egalității de gen este recunoscut și consacrat în multiple documente internaționale adoptate în ultimele decenii de instituții precum Consiliul Europei, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE/ODIHR), Uniunea Interparlamentară (IPU), Națiunile Unite (CEDAW, Beijing+25) sau International IDEA. Aceste documente subliniază că partidele politice constituie veriga principală dinntre electorat și instituțiile reprezentative, iar practicile lor de recrutare, selecție, promovare internă și elaborare a politicilor determină în mod direct gradul de incluziune a femeilor în viața politică.

Un document de referință în acest sens este Rezoluția 1898 (2012) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, întitulată „Partidele politice și reprezentarea politică a femeilor". Aceasta relevă faptul că, în ciuda progreselor legislative înregistrate în multe state europene, persistă discrepanțe semnificative în reprezentarea femeilor în parlamente și în structurile interne ale partidelor. În acest context, rezoluția subliniază necesitatea ca partidele să nu se limiteze la aplicarea cotelor legislative minime, ci să adopte măsuri voluntare menite să susțină o schimbare culturală profundă și durabilă în favoarea egalității de gen. Printre aceste măsuri se numără angajamente explicite pentru egalitate în statutele partidelor, programe de mentorat și formare pentru femei, reprezentarea echilibrată în structurile executive și asigurarea unei vizibilități mediatice proporționale între femei și bărbați în campaniile electorale. Aceste recomandări reflectă o viziune integrată care leagă reprezentarea numerică de transformarea structurii și culturii organizaționale a partidelor. În același sens, alte documente internaționale, precum Ghidul OSCE/ODIHR privind promovarea participării femeilor în partide politice sau „A Framework for Developing Gender Policies in Political Parties" (International IDEA, 2012) afirmă că partidele nu au doar un rol pasiv de a implementa reguli electorale, ci și o responsabilitatea activă de a identifica și elimina barierele structurale care limitează participarea egală a femeilor.

Aceste surse recomandă adoptarea unor politici interne de gen, efectuarea de audituri organizaționale din perspectivă de gen și instituirea unor mecanisme de monitorizare a progresului. Paralel cu cadrul normativ, numeroase exemple de bună practică demonstrează că partidele politice pot acționa voluntar pentru a promova echilibrul de gen, chiar și în absența unor reglementări naționale obligatorii. Încă din anii '70 și '80, partide precum Partidul Socialist Spaniol (PSOE) și Partidul Social Democrat German (SPD) au introdus cote interne pentru a asigura o prezență semnificativă a femeilor pe listele electorale și în conducerea partidului, generând efecte vizibile asupra reprezentării feminine la nivel parlamentar și guvernamental. Ulterior, partide din state precum Bosnia și Herțegovina, Norvegia sau Islanda au au adoptat modele similare, incluzând în statute obiective clare pentru echilibrarea genului în pozițiile de decizie. Aceste exemple confirmă că partidele politice pot și trebuie să devină actori proactivi ai schimbării, influențând nu doar propria funcționare, ci și dinamica reprezentării politice la nivel național.Pe baza acestor standarde internaționale și a practicilor validate în alte democrații, este oportun ca și în Republica Moldova să fie consolidate măsurile interne de responsabilizare a partidelor politice pentru promovarea egalității de gen, dincolo de simpla conformare formală la cotele legislative existente.

- **Aprobarea cotelor de gen voluntare la nivel intern**

Partidele politice ar trebui să includă în statutele lor un angajament clar privind respectarea reprezentării echitabile a femeilor și bărbaților în toate structurile interne – de la organele centrale și locale de conducere, până la comisiile de selecție, echipele de campanie și delegațiile oficiale. Acest angajament poate lua forma unei cote interne voluntare (de exemplu, 40% sau 50% pentru fiecare gen), aplicabilă uniform în toate nivelurile de organizare ale partidului. O astfel de prevedere statutară ar garanta că principiul egalității de gen nu este aplicat doar în momentul întocmirii listelor electorale, ci devine o regulă de funcționare cotidiană a partidului.

- **Realizarea de audituri de gen și a planurilor de acțiuni**

Un audit de gen periodic al partidului reprezintă un pas important pentru identificarea lacunelor și barierelor din statute, proceduri și practici care împiedică egalitatea de șanse. Acest exercițiu constă în evaluarea structurilor, culturii organizaționale și proceselor (de la recrutare și promovare internă până la

alocarea resurselor) dintr-o perspectivă de gen, cu scopul de a evidenția atât forme de discriminaree directă sau indirectă, cât și zonele în care femeile sau bărbații sunt subreprezentați. OSCE/ODIHR recomandă partidelor să efectueze asemenea auto-evaluări și să elaboreze, pe baza lor, *planuri interne de acțiune pentru egalitatea de gen*, cu obiective și termene clare. În paralel, este esențial ca partidele să sporească transparența și corectitudinea procesului de recrutare și selecție a candidaților, astfel încât să fie prevenită excluderea informală a femeilor. În multe cazuri, regulile nescrise sau practicile opace de selecție avantajează status quo-ul și rețelele de putere masculine, descurajând potențialele candidate

- **Aprobarea unor coduri de conduită anti-discriminare**

Un alt instrument esențial îl reprezintă adoptarea unui cod de conduită intern care să sancționeze ferm orice formă de sexism, hărțuire sau discriminare de gen în activitatea partidului. Mediul intern al unei formațiuni politice reflectă valorile și atitudinile acesteia; dacă limbajul sexist, glumele misogine sau subevaluarea sistematică a contribuțiilor femeilor sunt tolerate, atunci, chiar și în prezența cotelor sau a programelor de sprijin, femeile vor continua să se confrunte cu obstacole invizibile în afirmare. De aceea, partidele ar trebui să își formalizeze angajamentul pentru un climat incluziv prin reguli scrise. Un cod de conduită anti-sexism ar trebui să interzică explicit limbajul discriminatoriu și comportamentele de hărțuire, precum și să prevadă sancțiuni clare pentru încălcarea acestora. Documentul trebuie comunicat tuturor membrilor și integrat în sesiunile de formare privind etica politică a partidului. Organizațiile de femei și comisiile de integritate ar putea avea un rol activ în monitorizarea respectării codului și în soluționarea sesizărilor.

- **Obligativitatea de a avea un program electoral la înregistrarea concurenților electorali**

În cadrul ultimului scrutin parlamentar s-a constatat că unele partide nu au prezentat deloc un program electoral, iar altele s-au limitat la publicarea unui scurt videoclip pe rețelele sociale în locul unui document programatic detaliat. Lipsa programelor electorale publicate a afectat negativ transparența procesului electoral și a îngrădit posibilitatea cetățenilor și a societății civile de a analiza în mod critic oferta politică. Chiar și în cazurile în care au fost publicate programe, acestea s-au rezumat adesea la declarații vagi și populiste, fără măsuri concrete sau termene clare de implementare.

Programul electoral joacă un rol fundamental ca instrument de responsabilizare democratică și ca angajament public față de alegători. Promisiunile și obiectivele incluse în program constituie, în esență, „contractul” pe care un concurent electoral îl propune cetățenilor. Cei care candidează pentru funcții publice – funcții remunerate din fonduri publice – au datoria de bază de a explica în mod clar ce intenționează să întreprindă odată ajunși în aceste poziții. În acest sens, prezentarea unui program electoral complet nu este doar o formalitate birocratică, ci un angajament ferm în fața electoratului, oferind alegătorilor un reper pe baza căruia să poată evalua performanța aleșilor. O componentă esențială a unui program electoral modern și democratic o constituie abordarea dimensiunii egalității de gen și a incluziunii sociale. Aceasta presupune includerea de măsuri concrete pentru promovarea participării femeilor, tinerilor, persoanelor cu dizabilități și a altor grupuri marginalizate în viața publică și economică. Monitorizarea programelor electorale arată însă că majoritatea ofertelor politice ignoră aproape complet această dimensiune: aproximativ jumătate dintre concurenții electorali nu includ nicio măsură sau referință clară la egalitatea de șanse sau incluziune socială, iar o treime se limitează la mențiuni generale și sloganuri despre “șanse egale” sau “combaterea discriminării”, fără acțiuni specifice ori grupuri-țintă clar definite.

Având în vedere constatările de mai sus, se recomandă completarea Codului Electoral cu o prevedere expresă care să oblige toți concurenții electorali înregistrați (partide, blocuri electorale, candidați independenți) să depună un program electoral scris, odată cu documentele de înregistrare a candidaturilor. Acest program ar trebui să îndeplinească cerințe minime de conținut, inclusiv o secțiune dedicată promovării egalității de gen și incluziunii sociale, care să conțină măsuri pentru participarea femeilor, tinerilor, persoanelor cu dizabilități și a altor grupuri defavorizate. De asemenea, pentru a spori transparența, programul electoral depus de fiecare concurent trebuie publicat pe site-ul Comisiei Electorale Centrale, alături de listele de candidați și de declarațiile de avere și interese ale acestora, deja

făcute publice de autoritatea electorală. O astfel de cerință legală ar garanta că niciun concurent nu intră în competiție fără o ofertă politică explicită și evaluabilă de către alegători. În prezent, mulți competitori electorali minori fie nu prezintă un program real, fie propun platforme strict simbolice, bazate pe lozinci și lipsite de propuneri sociale concrete, omițând complet teme precum egalitatea de gen, prevenirea violenței sau incluziunea persoanelor vulnerabile.

5. CREȘTEREA VIZIBILITĂȚII FEMEILOR ÎN SPAȚIUL MEDIATIC

Mass-media reprezintă un pilon esențial al democrațiilor contemporane, deoarece oferă un spațiu pentru dezbatere și asigură mecanismele de responsabilizare a puterii. Într-un sistem democratic, presa informează, educă și întreține publicul prin știri, analize, opinii sau programe culturale, servind drept principal canal prin care cetățenii iau cunoștință de acțiunile politicienilor. În același timp, mass-media creează arena în care sunt schimbate opiniile și modelate agendele publice, influențând modul în care oamenii înțeleg problemele și determinând ce subiecte devin prioritare. Datorită acestui rol formativ, independența editorială, pluralismul și respectarea unor standarde etice riguroase sunt condiții indispensabile pentru ca media să contribuie la o viață publică sănătoasă și la buna funcționare a democrației.

Subreprezentarea femeilor pe platourile de televiziune și în dezbateri influențează profund modul în care publicul percepe autoritatea și legitimitatea opiniilor exprimate în spațiul public. Cercetările privind emisiunile de analiză politică arată că acestea sunt dominate de bărbați, iar în programele centrate pe confruntare femeile vorbesc mai puțin și sunt adesea întrerupte. Absența vocilor feminine în discuțiile despre economie, politică sau societate sugerează că expertiza aparține doar bărbaților și amplifică stereotipurile de gen. Studiile subliniază că presa are un rol esențial în reflectarea și reproducerea normelor și stereotipurilor sociale; atunci când imaginea femeilor rămâne marginală sau limitată la nișe „feminine", publicul tinde să considere că perspectivele acestora nu sunt relevante pentru teme de interes major.

- **Asigurarea unei reprezentări echitabile de gen în toate produsele media**

Absența sistematică a femeilor și dominanța bărbaților în programele de televiziune, talk-show-uri și emisiunile de analiză limitează diversitatea perspectivelor și perpetuează stereotipurile privind cine deține autoritatea în spațiul public.

*Conștientizând această problemă, **BBC a inițiat proiectul 50:50**[22], prin care redacțiile și-au monitorizat riguros invitații și sursele. Rezultatele au fost remarcabile: ponderea contributorilor femei a crescut de la mai puțin de 40% la 50% în doar câteva luni. Acest exemplu demonstrează că televiziunea poate fi proactivă în oferirea unor modele inspiraționale – de la femei lider și profesioniste vizibile pe post, până la povești de succes ale unor persoane provenite din medii defavorizate.*

- **Crearea și menținerea unei liste deschise de experți**

Una dintre explicațiile invocate frecvent de producători pentru absența femeilor este dificultatea de a identifica experte. În realitate, această dificultate reflectă rețele profesionale predominant masculine și scepticismul față de calificările femeilor. O bază de date publică și actualizată, care să includă experte din diverse domenii (politică, economie, științe, tehnologie, cultură), facilitează accesul la voci diverse și contracarează tendința de a recurge constant la aceleași surse masculine.

***KVINFO (Danemarca)** – Organizația daneză KVINFO întreține de peste două decenii o bază de date cu experte*[23]*, contribuind semnificativ la creșterea vizibilității femeilor în presa națională. Jurnaliștii pot identifica rapid specialiste din domenii diverse, iar redacțiile au integrat această resursă pentru a diversifica panelurile și pentru a include perspective feminine relevante.*

[22] https://www.niemanlab.org/2019/05/the-bbcs-5050-project-shows-equal-gender-representation-in-news-coverage-is-achievable-even-in-traditionally-male-areas/#:~:text=,female%20representation

[23] https://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1092200/FULLTEXT01.pdf#:~:text=news%20than%20the%20rest%20of,2016a

The Brussels Binder (Uniunea Europeană) *– Inițiativă europeană care pune la dispoziție o listă amplă de experte pentru evenimente și dezbateri politice la Bruxelles, contribuind la reducerea „manelurilor" (panouri exclusiv masculine) în conferințe și emisiuni.*

- **Programe de instruire internă pentru combaterea stereotipurilor și a limbajului discriminatoriu**

Stereotipurile de gen și limbajul revictimizant persistă în relatările jurnalistice, influențând percepțiile publicului și descurajând participarea femeilor din grupuri vulnerabile. Instrucțiunea sistematică a personalului editorial în recunoașterea stereotipurilor, utilizarea limbajului non-sexist și asigurarea reprezentării echilibrate este esențială pentru transformarea culturii organizaționale. Aceste instruiri trebuie să fie obligatorii, recurente și adaptate diverselor roluri din redacție (reporteri, producători, editori).

UNESCO[24] promovează formarea profesională pentru egalitatea de gen în rândul jurnaliștilor prin dezvoltarea unor programe și manuale care abordează atât conținutul, cât și modul de lucru. Un exemplu relevant îl reprezintă programul derulat în Kazahstan de Catedra UNESCO de Jurnalism și Comunicare, în parteneriat cu UN Women. Inițiativa a cuprins o serie de seminare menite să consolideze capacitatea presei locale de a trata subiectele legate de egalitatea de gen. La aceste cursuri au participat redactori-șefi, jurnaliști din presa scrisă, radio și televiziune, precum și bloggeri.

[24] https://www.un.org/en/academic-impact/media-professionals-and-educators-kazakhstan-trained-gender-issues#:~:text=The%20UNESCO%20Chair%20in%20Journalism,bodies%20in%20covering%20gender%20issues

DESPRE CENTRUL PARTENERIAT PENTRU DEZVOLTARE

Creat în anul 1998, *Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare (CPD)* este o asociație obștească, care își propune să contribuie la promovarea unui discurs integrator cu privire la problematica genurilor umane, statutul femeii și egalitatea de șanse pentru femei și bărbați. CPD se afirmă în calitate de structură neguvernamentală, care pledează pentru implementarea conceptului egalității de gen în toate domeniile vieții, promovarea politicilor publice în domeniu, abordarea problemelor ce țin de rolul femeii în societate și abilitarea acesteia, eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei, fiind concomitent și un centru de documentare, informare și instruire pentru ONG-urile de profil și grupurile de inițiativă.

Scop. Dezvoltarea și consolidarea resurselor și mecanismelor de abilitare echitabilă a femeilor și bărbaților în vederea promovării egalității de gen în Republica Moldova prin susținerea unui demers coerent de influențare a politicilor.

Misiune. CPD promovează valorile egalității de gen, ca parte componentă a unei societăți deschise, în scopul consolidării unui parteneriat autentic de gen.

Viziune. CPD pledează pentru edificarea unei comunități cu perspective și oportunități egale pentru membrii/ele săi/sale, a unei societăți în care femeile și bărbații sunt cetățeni cu drepturi depline, capabili să soluționeze problemele în comun, să beneficieze în mod egal de noile oportunități și să se angajeze plenar în activități politice, economice și sociale.

ADRESA NOASTRĂ:
Centrul "Parteneriat pentru Dezvoltare"
str. Tighina 23/1
Chișinău, MD-2012, Republica Moldova
Tel.: +(373 22) 23-70-89
www.progen.md
e-mail: cpd@progen.md